

40 yıllık ‘‘Vatansız Gazeteci’’

Günay Aslan, Yeni Özgür Politika, 12 Şubat 2011

Bir ayı aşkın bir zamandır elimde bir kitap oradan oraya dolaşır duruyordum. Gittiğim her yere onu da götürüyordum, her fırsatta açıp bir miktar okuyor, sonra ara veriyordum. Her koşulda ve ruhumun her halinde kitap okuyabilsem ve bazen günde bir kitabın hakkından rahatlıkla gelebilsem de bu kez yapamadım. Okumayı zamanında tamamlayamadım. Hep ağır çekim; sindire sindire okumaya çalıştığım için uzattıkça uzattım. Bir ayı aşkın bir zamandır kendimle birlikte taşıdığım ve okuyup bitirmeye kıyamadığım kitabın adı ‘Vatansız’ Gazeteci. Yazarı ise gazeteci üstadımız ve varlığından onur duyduğumuz ağabeyimiz Doğan Özgüden.

Gerçek aşkına bağlı, mücadeleciler gazetecilerin duayeni Özgüden, ‘Vatansız’ Gazeteci’nin birinci cildinde hayatının sürgün öncesi yıllarını yazmış. 560 sayfadan oluşan kitabı Belge Yayınları yayımlamış.

Kitapta ne yok ki? 1936 yılında Kalecik’e bağlı Irmak İstasyonu’nda, Balkan muhaciri bir emekçinin çocuğu olarak dünyaya gelen, çeşitli zorluklarla ve mücadeleyle geçen 35 yılın ardından sürgün edilen Doğan Ağabey, 1936-1971 arasına neler sığdırmamış ki?

İşçilikten genel yayın yönetmenliğine..

Koca bir 35 yılı soluk soluğa yaşamış. Son derece hızlı uçan doğan misali yolu uçarcasına yarılamış.

Babası aydın özellikleri olan bir demiryolu emekçisi. Doğan Ağabey, emekçi bir aileden geliyor olmanın zorluklarıyla daha çocuk yaşta yüz yüze gelmiş. Ağır bir hastalık geçirmiş. Kardeşini kaybetmiş. Okuyabilmek içinse köyden köye, şehirden şehire gönderilmiş.

Yalnızlığa, yokuşa ve yoksulluğa çocuk yaşta göğüs germiş. Her koşulda mücadele etmiş. Sıradan bir işçi olarak girdiği basın alanında genel yayın yönetmenliğine kadar

geldiği her yere de dişiyle tırnağıyla sökerek gelmiş. Sorumluluk bilinci ve mücadeleci kişiliği onu kavganın göbeğine sürüklemiş. Bu sayede zaten genç yaşına rağmen hayatın içinde kendine saygın bir yer edinmiş. Bir ekol haline gelmiş. Elbette Doğan Ağabey'in sorumluluk bilinci, mücadeleci kişiliği kadar mesleki yeteneğinden de söz etmek gerekiyor. Genlerine işlemiş mesleki yetenek sayesinde ki ticaret okurken işçi olarak girdiği kurumdan gazeteci olarak çıkıyor. 'Gazeteci olunmaz, gazeteci doğulur' sözünü doğrularcasına kısa sürede bir ekol, bir efsane haline geliyor.

'Vatansız' Gazeteci'de bunun öyküsüne yer veriyor ancak, oldukça mütevazı davranıyor. Kendisiyle ilgili özel gelişmelerden pek söz etmiyor. Ailesi, eşi ve kendisi üzerinden daha çok dönemin siyasal değerlendirmelerini yapıyor. Her dönemin aktörlerini ve önemli gelişmelerini anlatıyor. Güçlü hafızası ise hayranlık uyandırıyor.

Onun gibi sürgün olan Milan Kundera, "memleketleriyle görüşmeyen insanlar kaçınılmaz olarak bellek yitimine uğrarlar; memleket hasreti yandıkça insan daha çok unuttur" diyor.

Belgesel özelliğini taşıyan bir kitap

Ancak, Doğan Ağabey'in dipdiri hafızası gerçeğin bir başka yönüne işaret ediyor. Memleketi sürgünde yaşamak, uzaklığa ve koşullara aldırmandan memleket kavgasına katılmak belli ki belleği güçlü kılıyor.

Özgüden örneği bunu gösteriyor. O, yakın tarihi bütün boyutları ve canlılığıyla önümüze seriyor. Kitabı okurken okurun önünden bir tarih akıp geçiyor. 'Vatansız' Gazeteci, bu yanı sıra bir belgesel özelliği taşıyor.

Tek parti dönemini, 2'inci Paylaşım Savaşı günlerini, Türkiye'nin NATO'ya girmesini, çok partili sisteme geçmesini, Menderes'i, DP hükümetlerini, Kore'ye asker gönderilmesini, 27 Mayıs darbesini, TİP'i, 12 Mart'ı ve daha birçok tarihsel olayı ustalıkla gözler önüne seriyor.

İsmet İnönü, Adnan Menderes, Cemal Gürsel, Bülent

Ecevit, M. Ali Aybar, Behice Boran, Çetin Altan, Abdi İpekçi, İlhan Selçuk gibi, Doğan Ağabey, hayatının kesiştiği tarihsel şahsiyetleri kuyumcu titizliğiyle ele alıp anlatıyor.

Özgür düşünceye bir üs: ANT

Birçok gazetede temsilcilik, muhabirlik, yazı işleri müdürlüğü gibi görevlerde bulunan, dönemin tek solcu gazetesi olan Akşam'da genel yayın yönetmenliği yapan, TİP'in yöneticilerinden olan Özgüden'in hayatında ANT dergisi ve yayınlarının apayrı bir yeri olduğunu söylemem gerekiyor.

Yuvasını uçurum kenarına yapan doğan misali karar-gahını ANT'a kuruyor. Kimsenin Kürd'e Kürt diyemediği, militarizme adam gibi laf edemeği koyukaranlık yıllarda, o ve sevgili eşi İnci Tuğsavul, ANT'ı özgür düşüncenin merkezi haline getiriyor.

Söylenmesi gereken ne varsa ANT özgürce söylüyor.

Kürt Tarihi'ni ilk ANT basıyor. Kitabın mizanpajını İnci Abla'nın kendisi yapıyor. Dünyanın çeşitli ülkelerindeki gerilla mücadelelerini anlatan kitapları ilk onlar yayımlıyor. Türk ordusunun kapitalist özelliğini ilk onlar teşhir ediyor.

Bu yüzden de militarist sistemin hedefi haline geliyorlar. Ülke onlara dar ediliyor.

Yoldaşı ile 40 yıldır sürgünde

Bu yüzden dostları onları sürgüne gönderiyor. Doğan Özgüden ile İnci Tuğsavul o gün bugündür; 40 yıldır sürgünde yaşıyor. Doğan Ağabey ile 'kara sevdası'; aşkı ve yoldaşı İnci Abla 40 yıldır el ele, yürek yüreğe mücadeleye sürgünde devam ediyor. Militarsit sistem 40 yıl önce onları susturmak istemişti ancak, başaramadı. Aksine onlar daha çok konuştular; daha çok koşturdular. Sürgünde demokratik platformlar, kurumlar, inisiyatifler oluşturdular ve Türkiye ile Kürdistan halklarının sesini bütün dünyaya duyurdular.

Bu yüzden vatandaşlıktan çıkarıldılar. 'Avrupa'nın Başkenti'nde linç kampanyalarına ve saldırılara maruz kaldılar.

Ancak, yılmadılar. Hayatlarını özgürlük, sosyalizm ve barış mücadelesini adanmış olan Türkiye halklarının onuru Doğan Özgüden’le İnci Tuğsavul birer insanlık savaşçısı olarak adlarını insanlık tarihine altın harflerle yazdırdılar.

Aram’ın Penaber’ini armağan..

Onları susturmaya çalışanlar, sürgüne zorlayanlar, onlara baskı yapanlar, linç etmeye çalışanlar ise tarihin çöplüğünü boyladılar.

Rengi, dili, dini, mezhebi, cinsiyeti ve düşüncesi ne olursan olsun haksızlığa uğramış her insanla dayanışma içinde olan ve her koşulda insan olmanın onurunu koruyan Doğan Özgüden ile aşkı ve yoldaşı İnci Tuğsavul Mayıs ayında sürgündeki 40’ıncı yıllarını kutlayacaklar.

Bu ülkenin en güzel on yılı...

Engin Erkiner, Yazın, 12 Şubat 2011

İki hafta önce Pazar günü Brüksel’de Doğan Özgüden ve sevgili eşi İnci Tuğsavul için düzenlenen yemekli bir toplantıya katıldım. Az değil, 50 yılı aşkın gazetecilik ve yaklaşık 40 yıllık sürgünlük yaşamı...

Doğan Özgüden’in sürgün öncesi anılarını içeren ‘Vatan-sız’ Gazeteci’yi yavaş okuyorum.

Normal olarak bu kadar yavaş kitap okumam.

Bunun nedeni, Romain Roland’ın, “insan kitap okumaz, kitaptaki kendini okur” sözü olsa gerek...

Zengin bir çocukluk (ekonomik anlamda değil, çok yönlü olaylar anlamında) sonraki yaşam için önemli bir temeldir. Kişi nerede dünyaya geleceğini kendisi seçemediği gibi, yaşayacağı çocukluğu da kendisi seçemiyor. Çocukluk insan hayatının en önemli dönemidir ve Doğan Özgüden iyi bir çocukluk yaşamış... Bu iyilik sonraki yaşamının şekillenmesini de önemli oranda etkilemiş.

Hangi yeteneklere sahip olursanız olun, şans insan hayatında önemli bir faktördür. Doğan Özgüden şanslı bir insan... Bu ülkede iyi bir çocukluk yaşayan fazla insan bulunmuyor.

Ek olarak, yemekte kendisine iletilen güzel deftere herkes bir şeyler yazdı.

Ben de şöyle yazdım: Hayatta önemli işler yapmak isteyen bir erkeğin en büyük şansı, birlikte yürüyebileceği bir kadına rastlamaktır.

İnci abla benim aklımda Şehir Gerillası kitabının kahverengi kapağına yaptığı kurşun delikli mizanpajla kalmış. Ankara'da kitabın hemen tükendiğini hatırlıyorum.

1971 başarıydı... Yıllar sonra, ANT Yayınları'nın bu tür kitapları çevirerek THKO ve THKP-C'nin silahlı eylemlere yönelmesini teşvik ettiğini okuduğumda gülmekten kendimi alamamıştım. Silahlı mücadele kararı 1969-70'de zaten verilmişti ve bu amaçla da insanlar Filistin'e askeri eğitim görmeye gitmişlerdi. O dönemin militanları, herkesin de kabul ettiği gibi, oldukça bilgili ve çok okuyan insanlardı. Orhan Pamuk'un bir romanının başlangıcında belirtildiği gibi, "bir kitap okudum hayatım değişti" diyebilecek tipler değillerdi.

Doğan abi ile aylar önce kafamdaki bir soruyu konuşmuş-tum: Yukarıda adı geçen iki örgüt, sadece solun geçmişinden kopmakla kalmaz, bu kopuş coğrafi bir kaymayla birlikte şekillenir. Önceki yıllarda ülkede sol muhalefetin merkezi İstanbul'dur. Normali de budur... Sanayinin büyük bölümü bu kent ve çevresinde bulunduğu gibi, kentte çok sayıda üniversite öğrencisi de yaşamaktadır.

Ne ki, bu iki örgütün doğum yeri Ankara'dır ve esas olarak iki üniversitedir: ODTÜ ve SBF. Deniz Gezmiş'in THKO'lu olması, 1970 yazına doğru Ankara'ya gelmesinden sonradır. Deniz neden Ankara'ya gelmişti? Doğan abi, o dönemde, Ankara'daki devrimcilerin teorik düzeylerinin daha yüksek olduğunu ve Deniz'in de sürekli gözaltına alınması nedeniyle İstanbul'da yaşayamaz duruma geldiğini anlatmıştı.

Ülkenin en özgür yerine, “ODTÜ Cumhuriyeti”ne gider... Daha sonra, Ankara'nın neden böyle ön plana geçtiğini düşündüm. ANT dışında teorik dergilerin merkezleri bu kentteydi. TDGF (Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu) merkezi de bu kentteydi.

27 Mayıs'tan sonra Talat Aydemir ve Fethi Gürcan'ın başarısız iki darbe teşebbüsü bu kentte silahlı hareket ya da mücadele lehine bir anlayış oluşturmuş olmalıydı. THKO'nun kurucu kadrosunun tümü ODTÜ'lü iken, THKP-C'de ek olarak SBF de vardır. Çok ilginçtir, daha sonra PKK'yi oluşturacak kadro da esas olarak Ankara üniversitelerinde okuyan öğrencilerden oluşur. O yıllar, 1960-70 dönemi, bu ülkenin yaşadığı en güzel on yıldır.

Bunu İnci abla ile konuştuk... İnsanlarıyla, olaylarıyla başka bir dönemdi.

Bu güzellikle bir on yılın daha yaşanması şimdilik ufukta bile görünmüyor. İnci abla ile o yılları konuşurken onda da ben de de hüznün görülebilir durumdaydı.

Keşke ülkemizin daha sonraki tarihinde ileri ve önemli gelişmeler olsaydı da, hepimiz daha geri plana atılsaydık. Bir ülkenin solunun 40-45 yıl önceki tarihini özlemle hatırlaması iyi bir şey değildir.

Ama ne yapalım ki, durum da budur... Bir hafta önce Brüksel'de Doğan Özgüden ve eşi İnci Tuğsavul ile ilgili bir yemek düzenlendi. Yemeğe “Doğan abinin sevdiği kişiler” olarak Almanya'dan birkaç kişi gittik.

Gazetecilikte 50. yılını geride bırakmış, eşiyle birlikte neredeyse 40 yıldır da sürgünde yaşayan Doğan Özgüden'in, anılarının sürgün öncesini anlattığı ilk cildi, Vatansız Gazeteci adıyla kısa süre önce yayımlandı.

Her kuşağın bilinen insanları vardır. 68'liler için Doğan Özgüden bunlardan birisidir.

1965 sonrasında sosyalistler denildi mi, akla Akşam Gazetesi gelirdi. Bu gazetede Çetin Altan'ın Taş isimli bir köşesi vardı ve neredeyse her yazısı olay olurdu.

Gazetenin Genel Yayın Yönetmeni Doğan Özgüden idi.

Baskılar sonucu gazeteyi bırakmak zorunda kaldıktan sonra ANT dergisi ve yayınlarını kurdu. Bu ülkenin sol basınında Kürt sözcüğünü ilk kez kullanan bu dergidir.

OYAK'ı deşifre eden, Subay Holding, Kapitalistleşen sabbaylar işçileri yargılayamaz başlıklarıyla hiç birimizin o dönem bilmediği kutsal Türk ordusunun gerçek örgütlenmesini ortaya koyan da yine bu dergidir.

Ordu sadece hakim sınıfların baskı aracı değil, aynı zamanda hakim sınıfın da bir parçasıydı.

ANT Yayınları, Latin Amerika'daki gerilla savaşıyla ilgili çeviri kitaplar yayımlar.

Douglas Bravo'nun Milli Kurtuluş Cephesi bunlardan bir tanesidir.

1971'in ilk aylarında ODTÜ'ye gelen ve kısa sürede satılan bir kitabı almıştım. Yazarı Carlos Marighella, adı Şehir Gerillası... Kitabın kahverengi kapağı özellikle dikkatimi çekmişti: Üzerinde yuvarlak bir delik vardı, kurşun deliği... Yıllar sonra bu kapağı, usta bir mizampajcı olan İnci Tuğsavul'un yaptığını öğrenecektim.

12 Mart 1971 darbesinden sonra bütün dostları Özgüdenlere "gidin buradan" derler.

Genelkurmay kendisine bu yapıları unutmayacaktır ve zaten Özgüden'i çağırıp tehdit de etmişlerdir.

Gidiş o gidiş... Bugün hala hakkında çok sayıda dava bulunuyor. TC'nin Belçika Büyükelçisi işi Özgüdenleri hedef gösterecek kadar ileriye götürdü.

Neden, çünkü sürekli faaliyet içindeler.

Yıllardan beri Türkiye'deki baskıları teşhir eden İngilizce ve Fransızca aylık bir yayın organı yayımlıyorlar. Hemen her önemli toplantıya konuşmacı olarak çağırıyorlar.

Yemekli toplantıda çok kişi söz alıp bir şeyler söyledi.

Ben de İnci Tuğsavul'un kapağını yaptığı Şehir Gerillası kitabıyla nasıl tanıştığımı ve yıllar sonra bile bu kapağı unutamadığımı anlattım.

Birkaç konuşmacı, yerinde olarak, İnci ablanın (70 yaşında) Doğan Özgüden'in (76 yaşında) hayatındaki büyük önemini belirtti.

Bazıları daha da ileriye giderek, "İnci abla olmasaydı, Doğan abi de olmazdı" dediler.

Yanımda oturan Avrupa Barış Meclisi'nden bir kadın kulağıma eğilerek, "Abartıyorlar, dedi. Adamda çap varmış ki, yapmış. İnci abla çok önemli, ama herhangi bir adama büyük destek olsan ne olur..."

Doğru bir değerlendirme...Çaplı iki insanın birbirini bulması ve zor bir hayat yolunda birlikte yürümeleri ender rastlanan bir durum...46 yıldır evliler... Doğan abiye hediye olarak güzel bir defter alınmıştı ve katılan herkes de sayfalara bir şeyler yazdı.

"Hayatta büyük işler yapmak isteyen bir erkeğin en büyük şansı, birlikte yürüyebileceği bir kadına rastlamaktır" diye yazdım.

İnci abla, "dört yıl adamın peşinde koştum" demişti, ama zahmetine değmiş... Bedel ödemeyi sadece hükümete, rejime karşı çıkmak kapsamında görmemek gerek...Almanya'nın bazı tanınmış bilim adamlarının doğru dürüst aile hayatı olmamıştır.

Adam üretiyor, kadın fazlasıyla ilgi bekliyor ve tabii bu iş yürümüyor.

İkisi birlikte olmuyor, ikisinden birini seçmek zorundasın.

Adam istediği gibi üretmezse, kendisi huzursuz olacak; istediğini yapar ve iç huzuruna sahip olursa, kalıcı bir ilişki kuramayacak.

Bu insanlar hapse girmiyor, sürgüne gitmiyorlar ama başka türlü bir bedel ödüyorlar.

Hangi yolu seçerseniz seçin, zor iş...İkisinin birlikte olması ise ender görülen bir durum...Bu ender durum da ancak ayrı ayrı güçlü üretme kapasitesine sahip olan kadın ve erkeğin birlikteliğinde ortaya çıkıyor.

Vatansız gazeteci

Eylem Aydemir, LibreNews, 25 Şubat 2011

“Bugün 9 Eylül 2009, sabahın 2’si... Gazeteciliğe başlamışımın tam 57. yıldönümü... İnci’nin zaman zaman kavgaya varan uzun ısrarları karşısında yenik düştüm. Tam 57 yıl önce İzmir’de taşra gazeteciliğe başlayıp İstanbul’da ve 38 yıldır da sürgünde devam eden fırtınalarla dolu yaşamın günlük kavga kesimini bugünden itibaren genç arkadaşlara bırakıyor, yarım yüzyılı aşkın bir geçmişi okurlara paylaşmaya koyuluyorum. Bunlar 12 Mart Cuntası tarafından politik göçe zorlanan, 12 Eylül Cuntası tarafından da “vatansız” ilan edilen sosyalist bir gazetecinin notlarıdır.”

Böyle başlıyor okuduğum son kitap, kuşkusuz okuduğum en iyi kitap: “Vatansız Gazeteci”, fransızcaya “Le journaliste apatride” olarak çevirebileceğimiz bir başlık. Belgesel taddındaki bu müthiş otobiyografik romanın yazarı ise 1971 yılında Türkiye’den zorla sürgün edilen ve bugün Belçika’da yaşayan meşhur sosyalist gazeteci Doğan Özgüden.

Ne yazık ki bu roman’ın (henüz) fransızca’ya veya başka bir dile çevirisi yapılmadı. Bu yüzden kitabın ilk cümlelerini kendim çevirdim.

Romanın ilk cildi Doğan Özgüden’in hayatının ilk yarısını konu alıyor, Anadolu’nun küçük bir kasabasında doğumundan sıkıyönetim mahkemesi tarafından ağır bir cezaya mahkum edilme tehlikesi sonucunda Türkiye’den ayrılmasına kadar yaşanan süreci anlatıyor. Doğan Özgüden, fırtınalı hayatı boyunca basın özgürlüğünü, düşünce özgürlüğünü ve de ifade ve örgütlenme özgürlüğünü tanımayan bir ülkede bir gazetecinin başına gelebilecek her türlü olayla karşılaşmış.

Doğan Özgüden’in çocukluğu demiryolu emekçisi babasının atandığı her ara istasyona ailece göç etmek ve orada okula gitmekle özetlenebilir. Maddi nedenlerden dolayı fizikçi olma hayalini geride bırakan Özgüden, ailesinin dayatması üzerine muhasebeci veya bankacı olmak üzere ticaret lisesinde

okumuş. Açlık ve hastalığın kol gezdiği İkinci Dünya Savaşı sırasında Özgüden Anadolu'nun farklı şehir ve kasabalarında halkın sefaletine tanık olmuş, bugüne kadar da her zaman halkın sorunlarına duyarlı davranmış ve hayatını ona adanmış.

Yüksek eğitimini finanse edebilmek için Doğan Özgüden, o dönemde Ege kıyılarına yerleşen NATO kurumlarına hizmet etmektense İzmir'in yerel bir gazetesinde gazeteci olarak çalışmayı tercih etmiş. Azmi ve yeteneği onu genç yaşta yalnız basın sektöründe değil, gazeteci haklarını savunan sendika içerisinde de yüksek mevkilere getirmiş. Türkiye İşçi Partisi'nden haksız yere uzaklaştırıldıktan sonra mücadelesini Türkiye'nin gerçeklerini ve dünyadaki sol mücadeleleri konu alan ANT dergisini kurarak kendi sürdürmüştür. Kapitalizm ve militarizmin zararlarını, adaletsizlikleri, hükümetin yolsuzluklarını ifşa etmeyi, insan haklarını savunmayı, Türkiyedeki etnik farklılıkları tanıtmayı, işçilerle dayanışmayı, olayların, siyasetçilerin ve ordunun gerçek yüzünü göstermeyi görev edinmiş.

Doğan Özgüden'in hayat hikayesini okurken anladım mesleğini tutku ile sevmenin ne demek olduğunu. Servet edinmek için, kariyeriyle elit kesimin gözüne girebilmek için değil, yalnızca halka hizmet etmek için, gündemi kavrayamayan insanlara doğru bilgileri aktarmak ve onlara gerçekleri öğretmek için... Bu meslek tutkusu kitabın başından sonuna kadar içime işledi.

Doğan Özgüden'in tutkusunun asıl sebebi halkı sevmesi, hayatını ona adaması... Hükümetin gazabına uğramak da dahil, ne pahasına olursa olsun, halkı doğru bilgilendirme kararlılığı... Adaletsizliğe karşı, halkın siyasi yetkililer tarafından manipüle edilmesine karşı, Amerikan emperyalizminin güdümündeki kapitalistlerin halkı sömürmesine karşı bir mücadeledir Doğan Özgüden'in hayatı.

Hani derler ya her başarılı erkeğin ardında bir kadın vardır. Ben en çok Doğan Özgüden'in eşi, gazeteci İnci Tuğsavul'u kutlamak. ona cesareti, sabrı ve bu mücadeledeki büyük katkıları için teşekkür etmek istiyorum.

Kitabın ilk sayfasından son sayfasına kadar beni etkileyen Doğan Özgüden'in hafızası oldu. Herşeyi hatırlıyor: çocukluğu, hane içindeki gündelik konuşmaları, sokak ve mahalle isimlerini, okuduğu kitapları, yayınladığı yazıları, tanıştığı insanların isimlerini... Kendi hayatını anlatırken o dönemin siyasi, ekonomik ve sosyal gelişmelerini de aktarıyor: İkinci dünya savaşının Türkiye'deki etkilerini, Vietnam savaşı sırasında yaşananları, destalinizasyon dönemini, Kore krizini, Türkiye'de tek partili sistemin sonunu, 1960 askeri darbesini, vs... Bu romanın belgesel tadı da buradan geliyor.

Doğan Özgüden'i ne kadar takdir etsem az gelir. Öncelikle hayatı boyunca karşılaştığı zorluklara boyun eğmediği için, ve tabii ki anılarını bizimle bu müthiş roman sayesinde paylaştığı için.

Maceranın devamını sabırsızlıkla bekliyorum...

Doğan Özgüden'e mektup

Sennur Sezer, Evrensel, 2 Mart 2011

Merhaba Doğan Özgüden, Dün bitirdim Vatansız Gazeteci'yi (Sürgün Öncesi)... Aslında İnci Tuğsavul'a yazmak isterdim. Eşine ve yol-arkadaşına. Onun sürgün anılarıydı beklediğim. Bir kadının "vatansızlık" üstüne neler düşündüğünü öğrenmek için değil, (kadınların yaşam çizgisi olarak "yersizlik yurtsuzluk"u baştan benimsediklerine inanıyorum, baba evi, koca evi... yaşlanınca oğul-evi, damat-evi) belki bir "hemcins" olmanın okuma-benimseme rahatlığı yüzünden. Kitabın kapağındaki resmi bana onun bütün duygularını anlattı.

Sevgili Doğan Özgüden,

1960'lı yıllarda Türkiye İşçi Partisi saflarında mücadele etmenize, yollarımızın pek çok kesişmesine karşın pek tanışmıyoruz. Daha doğrusu hiç sohbetimiz yok. "Çeşitli gazetelerde çalıştıktan sonra 1967'den sonra Ant Yayınları'nı ve Türkiye'nin sosyalist düşün tarihinin önemli dergilerin-

den biri olan Ant'ı kuran Özgüden çifti"siniz. 1971'den beri Avrupa'dasınız. Diğer siyasal sürgünlerle beraber 'Demokratik Direniş Hareketi'ni kurup, Cunta rejimine karşı kampanya yürütmenin sonucunda 1982'de, 200'e yakın rejim karşıtıyla beraber Türk vatandaşlığından çıkarılarak 'vatan-sız' bırakıldınız. Bugün, 'Info Türk' İnternet portalında Türkiye'yle ilgili gazetecilik yapmaya devam ediyor, 'Güneş Atölyeleri' adlı, çokuluslu bir göçmen eğitim merkezini yönetiyorsunuz. Bir söyleşinde vurguladığınız gibi Avrupa'ya ayak bastığımızdan beri hep "Türkiye'yle ilişkili, Türk'üyle, Kürt'üyle, Ermeni'siyle, Asuri'siyle, Rum'uyla hep Türkiyeli göçmen topluluklarının içinde" yaşamının sonucu "radyosuyla, televizyonuyla, Avrupa baskısı gazeteleriyle, CD'leriyle, DVD'leriyle ve son zamanlarda İnternet bağlantılarıyla, her gün sabah akşam," Türkiye'desiniz

Günümüzde aydınların ve gençliğin verdiği mücadele size yabancı değil. Özellikle Kürt meselesi. Agos'a da söylediğiniz gibi "Ant, bu sorunu dile getirmeye çalışan ve bunun için halklarıyla birlikte ağır bedeller ödeyen Kürt aydınlar ve eylemcilerin mücadelesini paylaşan, onlarla kesin dayanışma içinde olan bir dergiydi". Kürt sorununun ortaya konması, ezilen halklarımızın hak ve özgürlüklerinin tanınması konusunda sadece oligarşiye karşı değil, sol hareket içerisindeki şovenist ve inkarcı çizgilere karşı da mücadele verdiniz.

Sevgili Özgüden,

Kitabın bir anı kitabı değil son günlerde okuduğum en önemli bellek tazeleyicilerden. Özellikle Çetin Altan ile ilgili bölümler. Bugünü kavramak için ara sıra ardımıza bir göz atmak gerekiyor. Bunun içinse gayriresmi yakın tarih gerekli. Keşke gitmeseydin diyemiyorum. Şu andaki işlevin çok önemli. Üstelik Türkiye ve mesleğin için yaptığınız saptama da: "Medyadaki teknolojik değişim benim Türkiye'de gazetecilik yaptığım günlere göre o kadar büyük ki, objektif bir kıyaslama yapmak zor. En azından İnternet ortamında inanılmaz zenginlikte bir bilgilendirme, bilgilendirme ve iletişim olanağı mevcut. İnsanlar artık

olup bitenleri öğrenmek için büyük sermayenin kontrolündeki televizyon kanallarının ve günlük gazetelerin verdikleriyle yetinmiyor, habere, analize anında ulaşabiliyor, tepkisini de aynı hızda ortaya koyabiliyor. Türkiye’de hâlâ gazetecilerin, siyasetçilerin düşüncelerini ifade ettikleri için mahkemelere sürüklenmesi, zindanlara atılması, ölümlle tehdit edilmesi, hatta Hrant Dink örneğinde olduğu gibi derin devletin komploları sonucu katledilmesi ülkeyi yönetenler açısından utanç verici. En büyük endişem, süper güçlerin bir gün İnternet ortamındaki iletişim kanallarını tam kontrol altına alıp insanları bu bilgilenme ve bilgilendirme özgürlüğünden yoksun bırakmaları...”

Endişelerimiz kadar sevinçlerimizi paylaşacağımız bir akşamüstü birer bardak demli çayla sohbet etmek umuduyla, sevgiyle.

Barışı görmeden ölmek istemiyoruz!

Hasan Cemal, Milliyet, 20 Mart 2011

Anılar, yaşamöyküleri her zaman ilgimi çekti, çekmeye de devam ediyor.

Onları okurken, hem kendi hayatımı sorgular, hem de bir şeyler kapar öğrenirim.

Önümde böyle üç kitap var: Bir Dönem İki Kadın; Oya Baydar, Melek Ulaşay, Can Yayınları.

Benim Cumhuriyet’im; Emine Uşaklıgil.

‘Vatansız’ Gazeteci; Doğan Özgüden, Belge Yayınları.

Üçünü de dikkatle, severek okudum, bazen duygulandım, düşündüm.

Üç kitap da birçok yerinde benim kendi kişisel tarihime dokunuyor. Aynı çalkantılı dönemleri ben de yoğun olarak yaşamıştım.

İlginç olan şu:

Herkes gerçeğin bir tarafından yakalıyor, bırakmıyor. Herkesin pencereleri de farklı.

Sen öyle bakıyorsun, o böyle bakıyor. Belki aynı şeye bakıyorsunuz ama farklı görüyorsunuz.

Bellek, eski deyişle hafıza da öyle. Senin unuttuğunu, o unutmuyor ya da o senin hatırladığın gibi hatırlamıyor. Bu nedenle yorumlar da farklılaşıyor.

Olabilir. Ama anılarla, yaşamöyküleriyle birtakım farklılıkların su yüzüne çıkması güzel bir şey. Bu sayede gerçek daha iyi belirginleşiyor, neyin ne olduğu daha anlaşılır hale geliyor.

Belki tarihçilerin işi de kolaylaşıyor. Emine Uşaklıgil'in "Benim Cumhuriyet'im" kitabı bu bakımdan önemli.

Yarın Cumhuriyet gazetesinin tarihini yazacak olan tarihçiler, hem Uşaklıgil'in bu kitabından, hem Hasan Cemal'in "Cumhuriyet'i Çok Sevmiştim"inden, hem de başka meslektaşlarımızın mutlaka yazacakları Cumhuriyet kitaplarından yararlanacaklar.

Gerçek bir değıl, bin yüzlü. Kimse tekeline alamaz gerçeğı.

Hepimiz neyi ne kadar görebiliyorsak, o kadarını biliyor, yazıyoruz. Elbette iddialarımız, değerlerimiz var. Gücümüz, nefesimiz yettiğı kadar savunuyoruz bunları da...

Ama yaşadıklarımızı mutlaka yazmak ve gelecek kuşaklara kendi deneyimlerimizi aktarmak büyük önem taşıyor.

Daha çok olgunlaşmak, daha fazla demokrasi kültürü edinmek istiyorsak, bizde çok cılız olan anı, yaşamöyküsü ve özyaşamöykülerinin sayısını mutlaka arttırmak zorundayız.

Kısacası, kendine güvenen yazsın!

Bu açıdan 'Bir Dönem İki Kadın' gerçekten çok değerli.

Oya Baydar farklı bir yerden geliyor. 1960'larda sol konusundaki çıkış noktasında, Türkiye İşçi Partisi(TİP)-Türkiye Komünist Partisi(TKP) çizgisi ağır basıyor.

Melek Ulagay'ın çıkış noktası içinse Maoculuk denebilir.

Bir taraf, parlamentocuydu. Öteki taraf için iktidar namunun ucundaydı. İki taraf da kapitalist düzeni, devleti yıkmaktan yanaydı ama farklı yollardan...

1960'lar, 1970'ler...

Hepimizin Türkiye'yi ve dünyayı çabucak değiştirebileceğimizi sandığımız yıllar...

Oya'yla Melek'in ortak kitabını okurken, ben de kendi kişisel tarihimi biraz da hüzünle gözden geçirmiş oldum.

Bebek'teki Nazmi'den ("Baharda erik çiçekleri tabakalarımıza, kadehlerimize düşerdi Nazmi'nin bahçesinde...") 12 Mart'a, 12 Eylül'e, Mamak, Selimiye zindanlarına, hapse düşen, işkencehaneden geçen, daha güzel bir dünya için dağa çıkanlara, dağda ya da idam sehpasında gencecik yaşta hayata veda edenlere, yolu sürgüne düşenlere ve de yaşanan hayal kırıklıklarına kadar çok şeyi bazen içim sızlayarak, bazen duygulanarak okudum.

Bir bakıyorsun hayat geçivermiş...

Oya Baydar'ın şu sözleri:

"Beni yıpratın, bezginliğe düşüren soru, 'Neden bu yollardan yürüdüm?' değil; bunca yılın, bunca yolun vardığı yer neden başlangıç noktasına bu kadar yakın, nerede hata yaptık, neyi iskaladık sorusu... 70 yaşına gelmişim, önümde az zaman kalmış, insan umut verici bir şeyler de görmek istiyor şu ahir ömründe.

Geçenlerde yaşı yetmişe dayanmış olanlar, bir yaşlılar heyeti kurduk, her zamanki gibi bir de metin çıkardık. O metnin son cümlesi, 'barışı görmeden ölmek istemiyoruz'du."

Barışı görmeden ölmek istemeyen, barış ve demokrasi mücadelesine bir ömür koymuş bir başkası da Doğan Özgüden, bir meslek büyüğüm.

Doğan Özgüden deyince, bir dönem Genel Yayın Yönetmenliği'ni yaptığı 1960'ların solcu gazetesi Akşam, ama özellikle haftalık Ant dergisi ve Ant Yayınları'nın çıkardığı kitaplar gelir.

Ben dahil 1960'ların solcu, devrimci gençliği, sanıyorum, Doğan Özgüden'in yönettiği, güzel ve çarpıcı kapak düzenini eşi İnci Özgüden'in yaptığı yayınlardan çok etkilenmişti.

Doğan Özgüden'in 'Vatansız' Gazeteci'sini bir solukta okudum, çok şey hatırladım, çok şey öğrendim.

Ve düşündüm:

Barış, demokrasi kolay olmuyor.

Zaman ve sabır istiyor. Uğruna mücadele ve fedakârlık gerekiyor. Bir bedel ödmeden, birtakım acı kopuşlar yaşanmadan barış ve demokrasi kapıyı çalmıyor.

Bir Dönem İki Kadın'la 'Vatansız' Gazeteci'yi okurken bu gerçeği bir kez daha hissettim, bazen içim acıyarak...

Sonra da Oya Baydar'ın aktardığı o dizeleri Özdemir Asaf'ın:

Daha gidecek yerlerimiz var,

Kalacak bir türkü söyler gideriz.

İyi pazarlar!

Bütün Yolculuk Boyunca Hasret Ayrılmadı Benden

Tamer Çağlayan, Kültür Dergisi, Nisan 2011

Kendileriyle sadece mektup ya da telefonla haberleştiğim, hiç yüzyüze gelip konuş(a)madığım, yaptıklarını, yazdıklarını sadece yazılı veya görsel basın aracılığıyla öğrendiğim o kadar çok insan var ki, belki de onları uzaktan izlemek bana daha makulmuş gibi geliyor. Kimisiyle sadece telefon aracılığıyla konuşuyorum. Sadece seslerimizi tanıyoruz.

Kendisini daha öncelerden ismen dahi olsa tanıyordum. Bu güne dek hiç yüzyüze karşılaşmadık. Sadece yeni yayınlanan kitabı dolayısıyla elektronik ortamda yazıştık, hepsi o kadar. Yine, geçtiğimiz yılların birisinde yıllardır sürgünde yaşayan bir arkadaşım, yaşadığım kente uğramış, ortak bir masada birlikte olduktan sonra onu yolcu etmek için trenin gelmesini beklerken sohbet ediyorduk. Yanımızda iki arkadaş daha vardı. Arkadaşım, kendisine günün birinde birşey olduğu takdirde, evinde bulunan kütüphanesindeki kitapların tümünü bana bırakacağını vasiyet etti. Bu sözlerini diğer arkadaşlar da duydular.

Ben ise, o an ki kasvetli havayı dağıtmak ve birazdan ge-

lecek olan trenle benden uzaklaşacak arkadaşşıma “Doğan ağabey ne yapıyor?” diye sorunca, anılarını yazdığını öğre-
niyorum. Seviniyorum. Uzun yıllar boyunca Türkiye’den
ayrı yaşamak zorunda kalan gurbet eldeki bu insanımızın
yazdıklarının ilginç ve renkli olacağını düşünüyorum. “Ya-
yınlandığında okumak isterim” diyorum. Gelen tren diğer
yolcularla birlikte arkadaşşıma da alıp hareket ediyor...

Geçen yılın sonlarına doğru yıllardan beri beklediğim
anılar, güzel bir kapak kompozisyonuyla “Vatansız Gazeteci”
adıyla kitap halinde yayınlandı.

Kimden mi söz ediyorum?

Basın tarihimizin ünlü dergilerinden birisi olan Ant’ın
yöneticilerinden Doğan Özgüden’den...

1971 yılında başlayan siyasi göçmenliği hâlâ devam eden
Doğan Özgüden’in anılarının yer aldığı kitabı geçen yılın
sonlarına doğru edindim. Bu kitap anıların ilk cildini, Tür-
kiye’den ayrılmadan önceki yaşam öyküsünü kapsıyor.
Anıların ikinci cildinde ise, sürgün sonrası Avrupa’da geçen
40 yılın izlenimleri yer alacak. Orada yurtdışı yaşamını, Info
Türk’ün kuruluşunu, Güneş Atölyelerinin çalışmalarını
ayrıntılı bir biçimde okuyacağımızı umuyorum.

Doğan Özgüden’in yaşamış zengin çocukluk izlenim-
leri var... Babasının Devlet Demir Yolları’nda memur ol-
ması nedeniyle, çocukluğu Anadolu’nun bir çok yöresinde
geçiyor. Buralarda edindiği zengin izlenimler kitaba da
yansıyor. Sırasıyla Musaköy, Tokat, Artova, İstanbul, Konya,
İkinci Dünya Savaşı yılları, Ankara, Demokrat Parti’nin ik-
tidara geldiği 14 Mayıs 1950 seçimleri Doğan Özgüden’in
anılarında çocukluktan ergenliğe geçişte yaşadığı zengin iz-
lenimlerle kitaba yansıyor.

Tren yolculuklarını severim. Türkiye’ye her gidişimde im-
kânım ölçüsünde trenle yolculuk yapmaya çalışırım. Hem
doğayı, hem de trenin geçip gittiği o mütevasi kasaba ve köy-
leri bir pencerenin ardından dahi olsa görme imkanını elde
ederim.

Kimi yerde yol inşaatları devam eder. İşçilerin kaldıkları barakalar vardır, onların oralardaki yaşamlarını düşünürüm. Tarlalarda çalışan köylüleri görürüm, elde ettikleri ürünün karşılığını alıp alamayacaklarını, alsalar dahi, onca emeğin karşılığının onlara yetip yetmeyeceğini kendi kendime sorarım. Kimi yerde kendi hallerine terkedilmiş kasaba istasyonları vardır. Bunların boyaları dökülmüş, bakım ister, ihmal edilmişlerdir.

Belki de bu yüzden “Demiryolu Öyküleri” isimli kitaptaki öyküleri başka bir gözle okudum. Günün birinde Anadolu’yu trenle yolculuk yaparak gezmek, izlenimlerimi bir “Tren Güncesi”nde toplamak isterim.

1950’li yıllarda Doğan Özgüden’i İzmir’de gazetecilik yaparken görüyoruz. Stenoyu çok iyi bilmesi gazeteciliğe adım atmasını sağlıyor. “Ege Güneşi” gazetesinde başlayan gazetecilik “Sabah Postası”nda devam eder. Özgüden bu yılları için şunları yazıyor anılarında: “Gazetenin tütün deposundan bozma idarehanesinde parasızlıktan aylardır ücretlerimiz ödenemediği gibi, sobada yakacak odun da alınamıyordu. Düz baskıda kullanılan klişelerin tahtalarını sökerek ya da baskı artığı kağıtları tutuşturarak ısınmaya çalışıyorduk.”

Ege Bölgesinde yapılan seçim mitinglerini izleme görevi verilmesi o zamanki parti lider ve ileri gelenlerini yakından tanınmasına yol açar. Askerlik görevinden sonra ise, Abdi İpekçi’nin teklifiyle “Milliyet”in İzmir ve Ege Bölgesi temsilcisi olur. Bu arada Gazeteciler Sendikası’nda da çalışmalarına devam ediyordu.

27 Mayıs 1960’tan sonra Doğan Özgüden Milliyet’teki görevinden ayrılır. Ayrılmasının nedenlerinden birisi de, tiraj almak için daha çok magazin haberlerinin seçilmesi ve İpekçi’yle birçok konuda olan anlaşmazlıklarıdır. “Öncü” gazetesinde temsilci olarak çalışmaya başlar. Yazdığı yazılar nedeniyle gazete patronu tarafından köşe yazısı yazması engellenir. 1962-1964 yılları arasında Türkiye İşçi Partisi’nde mücadelesini sürdürür. Merkez Yürütme Kurulu’na da seçile-

cektir. TİP haftalık bir sol dergi yayınlama kararı alır. “Sosyal Adalet”e eli kalem tutan parti üyeleri katkıda bulunurlar.

Aralarında Demir Özlü, Muzaffer Buyrukçu, Edip Cansever, Turgut Kazan, Veysi Sarısözen, Fethi Naci ve Doğan Özgüden’in de bulunduğu bir grup partili, Türkiye İşçi Partisi’nin içindeki bazı gelişmeleri eleştiren bir dilekçeyi parti merkezine yollarlar. Yollanan dilekçe pek etkili olmayacak, imzacı üyeler partiden ihraç edileceklerdir.

“Akşam Gazetesi” yılları ise, 1960’ların ortasına rastlıyor. İlhami Soysal, Rahmi Turan, Hüseyin Baş, Selahattin Hilav, Ahmet Kahraman, Yavuz Donat gazetede görev alan belli başlı gazetecilerden bazılarını oluşturuyor. Akşam’ın patronu Malik Yolaç ve Ankara temsilcisi İlhami Soysal’ın karşı gelmelerine rağmen bir süre sonra gazetede Çetin Altan da yazmaya başlar. Fakat basın dünyasındaki çekememezlikler bu gazetede de baş gösterecektir. Bir süre sonra da Doğan Özgüden ve eşi Akşam’dan ayrılırlar.

Bu yıllardan sonra ise onları “Ant Dergisi” çalışmaları içinde görüyoruz. Türkiye İşçi Partisi’nin 2. Büyük Kongresi sonrasında yaşanan kimi olaylar sonucu Yaşar Kemal, Fethi Naci ve Doğan Özgüden haftalık bir dergi yayınlamanın koşullarını konuşurlar. Çok geçmeden aralarında yazılı bir anlaşma yapmadan dergi yayın hayatına başlar. Ant’ın ilk sayısı gereken ilgiyi görür.

İlk altı sayının tirajı 20 bine yakındır. 14 Şubat 1967’de yayınlanan 7. sayı ise satış açısından tam bir hayal kırıklığı olur. Bu sayı, DİSK’in kuruluşuna ayrılır. Sendikayla ve TİP’le ilgili haberler nedeniyle bu sayı ‘parti organına dönüşmüş’ şeklinde eleştiri alır. Bu durum satışa da yansır, dağıtımcılardan dergi iadeleri gelir.

Ant ilk yılını geride bırakırken yayını sürdürmek konusunda maddi zorluklar içine girer. Bu arada telif hakkı ödenmediği için kuruculardan Fethi Naci kültür sanat sayfasını hazırlamaktan vazgeçer ve dergiden ayrılır. Gerçek Yayınevi’nde yayıncılığa devam eder.

Zorluklar böyle devam ederken yan gelir elde etmek amacıyla Yaşar Kemal'in eşi Tilda Kemal'le ortaklık yapılır ve "Ant Yayınları" kurulur. 14 Mayıs 1968'de dergide Ant'ın yakında kitap yayınına başlayacağı duyurulur. İlk kitap olarak Che Guevara'nın "Savaş Anıları" ve Emile Burns'ün "Marksizmin Temel Kitabı" yayınlanır.

Doğan Özgüden anılarında Halil Lütü Dördüncü'den de bahsediyor... Daha önceden okumuş olduğum Aziz Nesin'in ve başka bazı anı kitaplarında Dördüncü'den öyle bahsedilirdi ki, "o kadar da olmaz" derdim okuduğum zaman. Fakat Özgüden'in anılarında da öyle şeyler okudum ki, "pes artık!" dedim bir gece yarısı... Elinin sıkı oluşu öyle bir hâl almış ki insan hayret edemeden duramıyor... Aziz Nesin anılarında, yazarların yazılarını mezura ile ölçüp ona göre telif hakkı ödeyen birisinden bahsediyordu. Acaba bu kişi Dördüncü müydü, şimdi onu pek anımsayamıyorum.

Saniyorum Özgüden anılarını yazarken Ant dergisi kolleksiyonundan yararlandı. Çünkü, bir süre sonra anılarını kronolojik bir sıralamayla anlatmaya başlıyor ki, bunun da derli toplu bir şekilde oluşu, olayları daha iyi anlamamızı kolaylaştırıyor.

Kitapta, Ant Yayınları'nın yayınlamış olduğu kitapların kapaklarından seçmeler de yer alıyor. Nacizane kütüphanemde bu yayınlardan sadece Kemal Sülker'in "Sabahattin Ali Dosyası" isimli kitabı bulunuyor. Bir okur olarak, o zamanlarda yayınlanmış olan bu kitapların kapak tasarımlarını ilgiyle karşıladığımı yazmak isterim. Kitaptan da öğrendiğimize göre bu tasarımları İnci Tuğsavul-Özgüden yapmış. Bir kitabın içeriğiyle kapak tasarımının bütünleşmesini her zaman bir okur olarak savunmuşumdur. Ve şunu da yazmadan geçemeyeceğim yeri geldiği için: Ülkemizde yayınlanan kitap kapaklarının kompozisyonları Avrupa'da yayınlananlardan daha ileri düzeyde.

Doğan Özgüden kitabında yazar Orhan Kemal'le zaman zaman buluştuğunu yazıyor. Fakat nedense gerekli ayrın-

tılara girmiyor. Yazmış olsaydı, belki de Orhan Kemal'in başka yönlerini de öğrenmiş olabilecektik. Kitapta Can Yücel'le ilgili bölümleri okurken, zaman bir gece yarısına yaklaşıyordu...

Çeviri konusunda söylediklerine gülemeden edemedim. Aslında onunla ilgili anıları olanlar, bunları bir kitapta toplamalı. Şimdiye dek bu yapılmadı, umarım bundan sonra birisi bunları derleyip kitaplaştırır.

1968 olayları Avrupa'dan sonra Türkiye'ye de bir şekilde sıçrar. Üniversitelerde yapılan boykotlar yeni bir uyanışın habercisidirler. O sıralarda Ant'ın kapak başlığı şöyledir: "İşçi gençlik elele!"

Sendikal oyunlara karşı İstanbul'daki Derby Lastik fabrikasını işgal eden işçilere karşı İstanbul Teknik Üniversitesi öğrencilerinden Harun Karadeniz şöyle seslenir: "Bu halkın evlatları olan bizler, halka dönük düzeni kurana dek çalışacağız. Bugün burada sizin yanınızdayız. Gerektiğinde yine geleceğiz ve her hareketinizde sizinle beraber olacağız!"

Ertesi yıl, 1969, Ant Dergisi'ni ve Ant Yayınları'nı birlikte kurdukları Yaşar Kemal ve eşi Tilda Kemal'le olan ortaklıkları sona erer.

Ant'ın son yayını 1 Mayıs 1970'te yayınlanan sayıdır. Bu sayıda Lenin'in 100. doğum yıldönümüyle ilgili yazılar ağırlıktadır. Ayrıca Lenin'in "Doğu'da Ulusal Kurtuluş Hareketleri" kitap olarak yayınlanır. Bundan sonra dergi yayınına aylık olarak "Ant Sosyalist Teori ve Eylem Dergisi" olarak devam eder.

Yayınladıkları Carlos Marighella'nın "Şehir Gerillası" kitabı, içeriğinden daha çok kapağında yer alan üç kurşun deliğinden dolayı toplatılıp dava açılır.

Yayınlar dolayısıyla dava açılması Özgüden'ler için artık alışıl gelmiş bir durumdur. 12 Mart'ın ağır koşullarının olduğu dönemlerde Victor Serge'nin "Militera Notlar" isimli kitabını yayınladılar. Fakat kitap yayınlanır yayınlanmaz hakkında toplatma davası açılır.

Günlerinin büyük bir bölümü haklarında açılan davalar ne-

deniyle Adliye koridorlarında geçmektedir. Ant'ın son sayısı Mayıs 1971'de yayınlanır. Sıkıyönetim tarafından "Bugün", "Bâbîâli'de Sabah" gazeteleriyle birlikte Ant da kapatılır.

Bundan sonra Özgüden'ler için zor günler başlar. Kısaç daralmaktadır... Ortak dostları her ikisinin de yurt dışına gitmelerini, Avrupa'da mücadele etmelerinin daha doğru bir hareket olacağına karar verirler.

O tarihten bu zamana dek sürgün olarak Türkiye'den uzakta yaşıyorlar. Yazımın başlığına aldığım Nâzım Hikmet'in ilk kez yayınlanan şiirinin başlığını Özgüden'lere adıyorum.

Ülkesinden uzakta yaşamak zorunda kalan insanlarımızın anılarını çok merak ederim...

Siyasi sürgünlerle ilgili benim hatırladığım şimdikiye dek iki kitap yayınlandı. Birisi Ahmet Abakay'ın, diğeri de Emin Karaca'nın. Ki, onlar da 12 Eylül'den sonra ülkeyi terk etmek zorunda kalanlarla yapılmış söyleşileri kapsıyor.

Bir de, 1980 öncesi, belki de daha önceki yıllarda Türkiye'yi terk etmek zorunda kalanlar var. Günün birinde vakit geç olmadan onlarla ilgili de bir kitap hazırlanmasını umuyorum. Bu insanlardan birisi de Fahri Petek'ti. Uzun yıllara varan yurtdışı yaşamı geçtiğimiz yılın 24 Aralık günü sona erdi. Nendendir bilmem, böyle uzun süre yurdundan ayrı kalmış insanlara yanarım... Fakat şunu da yazmadan olmaz. Yazar Şehmus Güzel, Fahri Petek'le yapmış olduğu konuşmaları bir kitapta toplamış. Böylece Petek'in anıları kalıcı olmuş oldu. Daha çok insanımızın anılarını yazmasını umuyorum.

Kitabı yayınlayan Belge Yayınları'nın yıllar boyunca yayınlanan kitaplarında yapmış olduğu hatalar bu kitapta da unutulmamış! Belge'nin yayınladığı/yayınlayacağı bir kitabı dizgi hatasız okumak hayal mi olacak acaba? Baskı öncesi bir kitabın iki-üç kişinin kontrolünden geçmesi sonucu bu tür hatalar pek tabii ki giderilebilir. Bu kitapta sadece benim dikkatimi çeken 30'a yakın dizgi hatası var!

Bitirirken, Doğan Özgüden'e, birkaç yıl öncesinden haberdar olduğum anılarını yazmasından dolayı öğrenmeye susamış

genç kuşaklar adına teşekkür ediyorum. İkinci cildi de beklediğimi saklamıyorum. Olumlu ya da olumsuz bir çok şey yaşanmıştır, bunlar da ileri ki kuşaklara aktarılmalıdır diye düşünüyorum. Kendisine ve İnci ablaya sağlıklı ve uzun ömürler diliyorum.

Doğan Özgüden'in 'Vatansız' Gazeteci Kitabı Üzerine *Sırrı Öztürk, Sanat Cephesi, Nisan 2011*

Doğan Özgüden (D.Ö.) anılarını 'Vatansız' Gazeteci, Cilt: I, (Sürgün Öncesi) adıyla Belge Yayınları, Aralık 2010 tarihinde yayımladı. Bize de göndermek inceliğini gösterdiği kitabını ayrıntılı ve özenle okuduk. Kendisini ve mücadelesini zaten yakından tanıyorduk.

D.Ö. 12 Mart 1971 askerî faşist darbe döneminde TC tarafından vatandaşlıktan çıkarılan insanlarımızdan biridir. 38 yıllık sürgün hayatını eşi İnci ile birlikte Belçika'da oluşturduğu ajans aracılığıyla sürdürmektedir. Kızılbaş geleneğine göre söylenecekse; "Kalemleri düzgün çizilmiş eşler" olarak düşünce-davranışlarına uygun olan bir hayatı bilinçle seçmiş ve sürdürmüş nadir insanlarımızdandırlar.

D.Ö.'i I. TİP'in örgütlendiği 1962 yıllarından beri tanımaktayız. Anılarında gazeteciliğe nasıl başladığını, hangi ilkesel amaçlarla bu mesleği sürdürdüğünü oldukça objektif biçimde anlatmıştır. İlerici, demokrat, devrimci, sosyalist ve Marksist kadrolar da onları bazı eleştirel katkılarıyla böyle tanımaktadır.

D.Ö. nasıl bir aileden geldiğini, düşünsel, ideolojik, politik, örgütsel bilincini hazırlayan aile kökenlerini, onların serüvenlerini, sosyal sınıf aidiyetlerini de oldukça doğru biçimde anlatmıştır. Anılarını okudukça, "İşte D.Ö.'i hazırlayan süreç ve maddî zemin budur." ifadesini rahatlıkla kullanabilirsiniz.

1960-1971 dönemlerinde ilerici kimlik ve kişiliğiyle Babı Ali'de gazetecilik, yazı işleri müdürlüğü ve yönetmenliği gibi bir görevi yapmanın hangi manaya geldiğini herkes anlayamaz.

Günümüzdeki basın-yayın faaliyetleri genellikle tekelci sermayenin baskısı ve sömürüsü altındadır. Bu türden bir tekelci kuşatılmışlık ortamında D.Ö. cinsinden yüzde yüz bağımsız, yüzde yüz emekten ve emekçilerin sosyal-evrensel kurtuluşundan yana bir gazeteci tipolojisine rastlamak oldukça zordur. Hatta yoktur da diyebiliriz.

D.Ö. bağımsızlığına kıskançlıkla bağlı oluşu, kendi gündemini oluşturmadaki özenli çabaları, o günkü bilinci ve gazeteci kimliği ile “İlerici-devrimci harekete nasıl yararlı olabilirim” kaygısıyla hareket ettiğini, ekmeğini kazanırken eğilip bükülmediğini, kalemini sermaye sınıfına satmış ya da kiralamış olan gazeteciler elbette anlamazlar. Anlayıp anlamayışları konusunun tartışılması bir yana, çoğunlukla da anlamazlıktan gelirler.

D.Ö. anılarında; gazeteci patronların kimlik ve kişiliklerini, varsa yeteneklerini, siyasal-ekonomik çıkar ilişkilerini, çeşitli bağlantılarını ve hırslarını oldukça doğru tasvir etmiştir. Onların portrelerini maharetle çizerken kendileriyle mesleği gereği bazı ilişkileri ve diyalogları olan gazeteci, yazar, çizerlerden; Rıfat Ilgaz, Çetin Altan, Yaşar-Tilda Kemal, Aziz Nesin, İhsan Ada, İlhan-Turhan Selçuk, İlhami Soysal, Mahir Kaynak gibi kişiliklerin Bab-ı Ali'deki tavırları, onların düşünce-davranışları, kişilik zaafaları, kırgınlıkları vb. hakkında da oldukça önemli ve yararlı ipuçları verilmektedir.

D.Ö. anıları bu türden örnekleriyle de yakın tarihimizdeki basın-yayın faaliyetlerinde kimi rol ve sorumluluk alanların tüm konumlarını öne çıkarıyor. Sergiliyor. Kitabının ayrıntılı okunmasını, üzerinde yoğunlaşmayı, incelemeyi ve dönemin özelliklerini kavramayı, ilerici-devrimci geçinenlerin kişisel ve düşünsel zaaflarını öğrenmeyi sağlıyor.

D.Ö. kendi gazetecilik algısına göre ve çok zarif biçimlerde bu kişilikleri okura tanıtıyor. Birilerini incitmemeye özel bir özen gösteriyor. Bizler gibi birilerinin ilericilik, solculuk iddialarını sorgulamayı, hesaplaşmayı, açığa vurmaya öne çıkarmıyor. D. Ö. kitabı elbette bir kavga kitabı değil.

D.Ö. kendisinin de rol ve sorumluluk üstlendiği, 13 Şubat 1962 tarihinde kurulan I. TİP içindeki aydın kavgalarının, tartışmaların odağına girmeyerek bağımsız bir duruş sergilemiştir. TİP içindeki Aybar, Boran, Aren, Sargın hizipleşmelerinin yanında ya da karşısında değil, TİP’i TİP yapma kaygılarıyla hareket etmiştir.

Yayımladığı ANT dergisinde de kendi meşrebine uygun bir tarz-ı siyaseti izlemiştir. TİP’de asla bilimsel olmayan SD ve MDD tartışmalarında da taraf olmamıştır. Öğrenci gençliğin başını çektiği ve kuruluş sırasıyla; TİİKP, THKO, THKP-C, TKP/ML, DDKO türünden örgütlemeler hakkında da gazeteciliğinde gözettiği “nesnel gerçekliği” yansıtma ölçüsünü kullanmayı yeğlemiş / denemiştir.

Sınıf mücadelesinin belirleyiciliğinin farkında olarak işçi sınıfı hareketinin yeni nitelikler kazanmasını arzulamıştır. İşçi sınıfının sendikal birliğini gerçekleştirmeye aday DİSK’-in sendika bürokratları ile yakın ilişkilere girmiş, dönemin ses getiren grev, direniş, yürüyüş, fabrika işgali gibi eylemleri gücünce desteklemiştir.

Üç Gazeteci

Ragıp Zarakolu, Özgür Gündem, 4 Nisan 2011

“Burada yerimizde kalacağız” diye başlık atmıştı 15 Eylül 1955 tarihinde Embros (İleri) gazetesi. İstanbul’da Rumca olarak çıkan bir gazeteydi. İstanbul’un binlerce yıllık yerli olan halkı olan Rumların, 6-7 Eylül pogromuna yanıtı bu olmuştu. Ve başyazıda şöyle deniyordu: “Burada yerimizde kalacağız. Kiliselerimizi yeniden yapmak, ölülerimizi gömmek, okullarımızı, işyerlerimizi, evlerimizi toparlamak için... Biz Rumlar düştüğümüz yerden doğrulacak ve yerimizde kalacağız. Doğduğumuz, büyüdüğümüz, dedelerimizin ve babalarımızın ‘şimdi kırık dökük de olsa’ mezarlarının bulunduğu bu ülkede kalacağız. O kırık mezarlardan, harabeye dönmüş kilise, okul,

dükkan ve evlerimizden yeni bir dünya yaratacağız. (...) Bizler bu ülkede ne reayayız ne de rehine. Bizler de bu vatanın evlatlarıyız ve bunu ispat etmek için her alanda çaba sarfediyoruz. Her zaman bu ülkenin kanunlarına saygılı vatandaş olduk ve hep öyle kalmaya devam edeceğiz. Hıristiyanlıktan kaynaklanan manevi değerlerimiz ve kültür birikimimizle, bizden önce her türlü sıkıntıya göğüs gererek burada yaşamayı sürdürmüş olan atalarımızın torunları olduğumuzu göstereceğiz. Ama bu işler ağıt yakarak ve ağlaşarak olmaz. Sesimizi yükselteceğiz ve başımıza gelen bu felaketin gelmemiş olması gerektiğini haykıracağız. Garantilerden ve can güvenliğinden bahsedeceğiz. Bizler bugün hâlâ Rumuz”...

Sınıfsız, imtiyazsız kitle! Bugün Türkiye’de gerçek demokrat aydınlar çok daha onurlu bir konumda. Ne yazık ki, İstanbul’da pogram yaşandığında, saldırıya uğrayan Rumların yanında tek bir “çatlak ses” çıkmadı.

Herkes “sınıfsız, imtiyazsız, kaynaşmış bir kitle idi” Kemalist oligarşinin istibdatı altında. Bu noktada DP’si de, CHP’si de hemfikir ve aynı cephede idi.

Ve bu rezil olaydan sonra, olay derin devletin işi olduğu halde, yine sosyalistler, “Salkım saçak asılmak üzere” (Aziz Nesin) buraya Harbiye Zindanı’nın izbe koşullarına doldurulmuştu. Bu hücreler yerin altındaydı. Tepenizde askerin nöbet için dolandığı demirden bir mazgal vardı. Buradan kontrol edilirdiniz. Korkunç bir rutubet... Bazılarından açık lağım geçirdi. Yatağa oturmak yasaktı, sabah içtimasından sonra. Kitap yasaktı, gazete de. Bu hücrelerde az insan bulunmalma girmede, intihara kalkışmadı, 1946’da, 1972’de...

Rum gazeteci: Andreas Lambikis

1955 yılında olayların başlatıcısı olan çoğu CHP üyesi, Orhan Birgit de aralarında, Kıbrıs Türktür Cemiyeti yöneticileri ise imtiyazlı aydınlık hücrelerde tutuluyor ve zamanlarını bahçede voleybol oynayarak geçiriyorlardı.

Ama nedense 6-7 Eylül’ü anlatan kitaplarda adı geçme-

yen bir de cesur Rum gazeteci vardı, izbe hücreler kısmında tutulan: Andreas Lambikis. Susmayı kabul etmeyen, yurttaş haklarını savunan, eleştirel bir gazeteci. O günün koşullarında “deli” diye nam salmıştı. Gazetesinin bürosu bütün Rum binaları ile birlikte zaten yakılıp yıkılmıştı. Ama onu susturmak için 6-7 Eylül Olayları’ndan zarar görmesine karşın hiç nedensiz 3 ay boyunca onu Harbiye hücrelerinde tuttular.

Beşiktaş’ta Hrant için adalet talep ederken, çocukluğumun o karanlık günlerini hatırlayıp, keşke o gün de Rumlarla dayanışmak için, “Hepimiz Rumuz” diye bağırabilseydik diye düşünüyordum. Belki daha sonra sıra kimseye gelmez, benzer acıları yaşamazdık. Bu cesur gazeteci ne oldu diye soracak olursanız, bu gazeteci cesaretle İstanbul Rumlarının kimliğini ve haklarını savunmaya devam etti.

1964 yılında İnönü hükümeti, İstanbul Rumlarının önemli bir bölümünü iki gün içinde kovarak sınır dışı etti.

1965 yılında ise susmayı kabul etmeyen cesur gazeteci Andreas Lambikis, gözaltına alındı. TC yurttaşı olduğu ve burada doğup burada yaşadığı halde, Ürgüplü hükümeti tarafından, Başbakan Yardımcısı Demirel ve tüm bakanların oybirliği ile ve Cumhurbaşkanı Gürsel’in onayı ile iki gün içinde vatandaşlıktan çıkarıldı. Sınırdaki mayın tarlasına bırakılarak, ülkesinden kovuldu.

Türkiye basınından ona sahip çıkan tek bir ses çıkmadı. Ne sağ, ne sol, ne liberal, hiçbir gazeteci meslektaşı onu savunmadı. Lambikis’e sahip çıkmayan Türkiye basını bugün hâlâ kurban vermeye devam ediyor. Herkesin sırası bir gün geliyor.

Erol Güney ve meşhur kedisi

Daha 50’li yıllarda, Lambikis’inkine benzer bir biçimde bir günde, Türkiye’de yaşadığı halde vatandaşlıktan atılan, bir başka gazeteci ise, Erol Güney’di. Ünlü MEB klasiklerinin çevirmenleri arasında yer alan, kedisini Orhan Veli’nin bir şiiri ile meşhur ettiği Erol Güney!

Menderes’in egosunun taşmaya başladığı yine 50’li yıl-

ların ortasında, Fransız basınında eleştirel haberleri çıktığı için, Erol Güney, smokinle Ankara Oteli'ndeki bir resepsiyona gittiği sırada gözaltına alınacak, birkaç gün sonra Men-deres Kabinesi kararı ile vatandaşlıktan atıldığını ve bunu Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın onayladığını öğrenecekti.

Erol Güney, önce Fransa'ya, sonra İsrail'e gitti ve 90 küsur yaşında yaşamını yitirene dek, dinamik gazeteciliğini sürdürdü. Şalom'da çıkan yazılarını keyifle okurdum. 20 küsur yıl önce Türkiye'ye ilk geldiğinde, "buralara gelme" uyarısı alacaktı. Neyse son yıllarında gelip gitmesine ses çıkarılmadı. Acaba Erol Güney'in kedisi ne oldu diye hep merak etmişimdir. Orhan Veli, karanlık biçimde sokakta ölü bulunmuştu zaten birkaç yıl önce. Ona bırakamazdı. Ölüm nedeni, "Orhan zaten hep sarhoş gezerdi" denip geçiştirilmişti. O sırada sürekli takip edilme fobisi ile yaşıyordu Orhan Veli. Geçenlerde de bir yerlerde 50'li yıllarda Cemil Meriç'in takip tutanakları ortaya çıkmadı mı?

50'li yıllarda ABD'ye McCarthyci karanlık çökmeden çok önce, İnönü rejimi 1945 Aralık'ından itibaren çoktan bu sol düşmanlığını ülkeye musallat etmişti. Ermeni basınından kendi kimliğine sahip çıkan Zaven Biberyan, Yarvent Gobel-yan gibi isimler, gazetecilik mesleklerini onurlu biçimde icra etmek için, Beyrut'a gönüllü sürgün gideceklerdi.

40 yıllık sürgün: Doğan Özgüden

Üçüncü vatandaşlıktan atılan gazeteci örneği ise 1980'li yıllardan. Bu yurttaşlıktan atma kararında ise Başbakan Ulusu ve Cunta Başkanı Evren'in imzası vardı. Daha sonra Turgut Özal, ikinci baskısını yapacaktı bu atılmanın.

Mayıs ayında sürgünün 40. yılını kutlayacak olan gazete-eci Doğan Özgüden'di bu örnek. (TC Hükümetinin hâlâ on-dan özür dileyerek, yurttaşlığını iade etme olanağı var.)

Her üç örnekte de, basındaki meslektaşlarının kılı kırpır-damayacaktı. Ne zaman işin ucu, o da birazcık, Kemalist me-dyaya dokundu, ağlaşma başladı.

O zaman rahmetli Sarkis abiyi hatırladım: “Ermeni’yi dövdürmeyecektik!”

Neyse... Basın Konseyimiz hâlâ emin ellerde... Oktay Ekşi, başkanlığı Orhan Birgit’e bıraktı. Kendileri 1945’te meşhur Tan gazetesi baskını düzenleyenlerin arasındaydı. Demirel, Bozbeyli, Erbakan’ın da orada olduğu söylenir. Orhan Birgit, 6-7 Eylül 1955 olaylarında etkili olan “Kıbrıs Türktür Cemiyeti”nin yöneticilerinden biri olduğu için bir süre tutuklu kaldıktan sonra beraat etti.

“Vatansız bir gazetecinin” anıları

Belçika Gazeteciler Cemiyeti Dergisi, 15 Nisan 2011

3 Mayıs Dünya Basın Özgürlüğü Günü vesilesiyle Belçika’da *Journalistes* (Gazeteciler) dergisi de Avrupa’da basın özgürlüğüne ilişkin bir dosya açıyor: Paris, Budapeşte veya Sofya’dan da geçerek Stockholm’den Roma’ya dek... AB kapılarında beklemekte olan Türkiye’de halen yüzlerce gazeteci ya hapiste ya da hapis tehdidi altında bulunuyor. *Belçika Profesyonel Gazeteciler Derneği (AJP)* Başkan Yardımcısı Mehmet Köksal’ın imzasıyla “Terörle Mücadele Yasası Mağdurları” başlığı altında yayınlanan bir makalede, gazeteci Doğan Özgüden’in anılarını içeren Türkçe bir kitaba da atıfta bulunuluyor.

Sürgündeki bu gazeteci Brüksel’e geldiğinden beri bağımsız bir enformasyon merkezi olan Info-Turk.be’yi yönetiyor.

57 yıllık profesyonel gazeteci olan Doğan Özgüden, Brüksel’de 40 yıla yaklaşan sürgün yaşamından anılarını kağıda dökmeye karar vermiş. Türkçe edebi dilde yazılmış, okuyana zevk veren 553 sayfalık bu etkileyici kitap demiryolcu bir ailenin çocuğu olan gazetecinin mesleğine ve radikal sola bağlılığını, askeri diktatörlükten kaçmak zorunda kaldıktan inançlarından ödün vermeden sürdürdüğü uzun yolculuğunu anlatıyor.

Kitap, Doğan Özgüden ve eşi İnci Tuğsavul'un Türkiye'de insan hakları ihlalleri, medya üzerinde baskılar, Kürt sorunu, azınlıklar ve göç konularında bilgi vermek üzere kurup yönettikleri bağımsız haber ajansı İno-Türk'ü tehdit, iftira ve davalarla sürekli sabote etmeye çalışan Türk devlete, onun emrindeki kurumlara, derneklere ve medyaya, aşırı milliyetçilere ve köktendincilere karşı bir öfke ifadesiyle başlıyor. Sürgünde bile adli kovuşturmalardan kurtulamıyorlar. 1988'de Brüksel'de yaptığı bir basın toplantısında sordukları sorular yüzünden Başbakan Turgut Özal'ın emri üzerine Türkiye Büyükelçiliği'nin kendilerine vatandaşlıktan atıldıklarını bildiren mektubu kitabın başında yer alan belgelerden biri.

Doğan Özgüden daha sonra Ankara civarındaki bir ara istasyonda başlayan çocukluk yaşamını anlatıyor. Tam adı Doğanün, bu resmi adını ancak yargılanmak üzere gittiği mahkemelerin koridorlarında mübaşir tarafından yüksek sesle hakim huzuruna çağrıldığında duyuyor.

30 ve 40'lı savaş yıllarında Anadolu köylüsünün sefaletini okurken, gazetelerin okuma yazma bilmeyen köylüler tarafından nasıl sadece içecekleri tütünü satmak için kullanıldığını öğreniyoruz.

Uzun metraj bir film senaryosu gibi anlatılan bu yaşam hikayesi sayesinde, mesleğimizde sürekli değişen teknolojik yenilenmelerin bir özetini de keşfediyoruz. Köye radyonun ilk gelişinin ülke ve dünya aktüalitesinin köylüler tarafından izlenilmesi açısından ne denli önemli bir aşama olduğunu da...

Özgüden kitabında, 19. Yüzyıl ortalarında gazetecilerin çok kullandığı 1940 modeli Hermes Baby yazı makinesine özel tutkusunu, çok iyi bildiği stenografi sayesinde siyasal kongrelerdeki konuşmaları nasıl hiçbir cümlesini kaçırılmadan not edip gazeteye en iyi şekilde yansıtabildiğini ayrıntılı şekilde dile getiriyor.

Kitabın gücü, Türkiye'nin büyük dönüşümlerini bir vatandaşının özel yaşamındaki değişimlerle ifade edebilme-

sinde yatıyor. Bir darbeden (1960) diğerine (1971) ve de bir başkasına (1980), Doğan Özgüden sürekli aşk-husumet çelişkisi yaşadığı ülkesinin siyaset ve medya dünyasındaki, sosyal yaşamındaki değişimleri okuruna yansıtmayı çok güzel şekilde başaran bir gazeteci.

Doğan Özgüden'e Güzelleme

Orhan Suda, Cumhuriyet, 12 Mayıs 2011

Vatansız Gazeteci'de ilkelerinden hiç ödün vermemenin, çalıştığı her gazetede çalışanların hakkını savunmanın, askeri cuntalara karşı çıkmanın, tam bağımsız bir Türkiye özleminin ve dört dörtlük bir dürüstlüğün simgesi olan Doğan Özgüden'le yüzleşiyoruz.

Kalecik'in Irmak istasyonunda dünyaya gelen ama çok sevdiği ülkesinden otuz beş yıl sonra ayrı düşen Doğan Özgüden'le birlikte inanılmaz bir hayatı yaşamaya başlıyorum sayfalar arasında. Dev bir anı kitabı bu. 1940-1971 döneminin ayrıntılı, nefes kesen, yer yer hüznlendiren, zaman zaman güldüren, Türkiye'nin önde gelen yazarlarının, politikacılarının çirkinliklerini gözler önüne seren panoraması. Paha biçilmez, bire bir yaşanmış nadir bir tanıklık. Mis gibi bir Türkçe. Pırıl pırıl bir bellek. Cömert, sevecen, korkusuz bir yürek. Rıfat Ilgaz'ın o canım 'Selinti'si hep peşimden geliyor okurken:

'Sen, yedi denizin selintisi/ acımasız karayellerle gelen/ bir kıyıda, yorgun/ kendi çoğalmışlığında/ hep böyle tek başına/ sen, çocukluğum/ erken büyümüşlüğüm/ defnelerce düş gücüm/ yenilmişliğim, direncim/ gelgitlerle sürüp giden/ gün boyu/ iki elim iki cebimde dolaşırken/ çiğnenmemiş kumlar üstünde bulduğum/ son ürünüme, yalnızlığım/ sen, esintilerle gelen yontu/ çakıltaşım/ ölü dalgaların kumlarda unuttuğu.'

Babası demiryolcu. Issız bozkırda geçip giden trenler, karavagonlar. Bir istasyondan bir başka istasyona savrulmalar.

Yeni tayin olduğu istasyonda babanın mekân tutma çabaları. Makasçının, yol çavuşunun bebeleriyle kurulan arkadaşlıklar.

Karavagonların raylarda çıkardıkları sesler, çocuk ruhunda bu seslerden oluşan bitmeyen bir senfoni: ‘Tik tak da tik tak’taka tiki tak’tik tak da tik tak’taka tiki tak’”

Doğa ile sarmaş dolaş bir dostluk. Doğal güzelliklerin verdiği coşkuyla dile gelmiş muhteşem doğa tasvirleri: “Öğleden sonra dersler bitince kutup seferimiz yeniden başlıyor. Yine karla boğuşarak, uzaktan gelen kurt ulularını dinleyerek, düşe kalka istasyonumuza koşuyoruz. Karakış kaç gün sürer, bu meşakkatli okul seferi kaç kez tekrarlanır, sayısını tam olarak hatırlamıyorum. Ama bozkır hep kar, kış değil ki.. Karlar çözülüp de kara toprak yine vahşi kır çiçekleriyle bezendiğinde, sağda soldaki söğüt, meşe, kızılçık ağaçlarının dallarına su yürüdüğünde, göçmen kuşlar, hele de hacı leylekler gökte görünmeye başladığında bozkır bir başka güzeldir. İşte o zaman kilometrelerce uzunluktaki okul yolunu hoplaya zıplaya, çiçek toplayıp dilli düdük yapmak için söğüt dallarını yolarak aşmak tam bir bahar ayınıdır. Okul yaşamı, yıllarca toplum dışı yaşamaya mahkûm kalmış biz istasyon bebeleri için sosyal yaşam susuzluğunu gideren bir pınardır.”

Dar gelirli ailesinin kaçınılmaz çilesi. Geçim derdi. Tükenmeyen bir okuma tutkusu. Sol kitapları bir biri ardı sıra yutarcasına hatmedişi. Haksızlığın her türlüüne karşı çıkışı. Kendisini yoksulların, işçilerin, köylülerin sorunlarını bir çözüme kavuşturmaya adanması kişiliğinin temel taşlarını oluşturur. Yükseköğrenimini hem okuyarak hem de çalışarak bitirebilmenin çarelerini ararken çok hızlı steno ve daktilo yazması ona gazeteciliğin yolunu açıyor. Derken, İzmir’de Ege Güneşi gazetesinde aylık 200 lira ücretle işe başlıyor.

Babasının aylığının iki mislinden fazla bir ücret alacak olmanın sevinciyle doğru eve koşuyor bu müjdeyi vermek için. Bir bayram havası esiyor evde. Helası, mutfağı müstakil bir eve kavuşabilmek demektir bu.

Gerisi çorap söküğü gibi geliyor. Ortaokul, lise çağlarında fizik bilgini olmanın hayalini kuran Özgüden için giderek çok seveceği gazeteciliğin mihenk taşıdır artık. İzmir Sabah gazetesinden Milliyet'e, oradan Akşam'a geçiş. Akşam'ın genel yayın yönetmenliği. Akşam'ın onun sayesinde Türkiye'nin en çok okunan bir gazetesi haline gelmesi.

İlkelerinden hiç ödün vermemenin, çalıştığı her gazetede çalışanların hakkını savunmanın, askeri cuntalara karşı çıkmanın, tam bağımsız bir Türkiye özleminin ve dört dörtlük bir dürüstlüğün simgesi olan Özgüden, uzun yol arkadaşı İnci ile birlikte Ant dergisinin ve yayınlarının da yaratıcısı.

Hakkında açılan onlarca davanın, ölüm tehditlerinin usandırıcı baskısı, polis baskınları ve daha bir sürü engeller yurtdışına çıkmak zorunda bırakır bu çilekeş iki basın incisini.

Onu sevenlerin de, sevmeyenlerin de, görüşlerine katılmayaların da ibretle, dikkatle okuması gereken bunca önemli bir anı kitabı *Vatansız Gazeteci*'nin ikinci cildinin yurtdışı serüvenine nasıl bir boyut kattığını göreceğiz.

Vatansızlaştırılmış vatansever gazetecinin anıları

Mehmet Köksal, Politique, Eylül-Ekim 2011

Eşyle birlikte Türkiye'de insan hakları, medya üzerindeki baskılar, Kürt sorunu, azınlıklar ve göç konuları üzerine uzmanlaşmış İno-Türk haber ajansının kurucusu olan Doğan Özgüden Brüksel'de Türkiyeli göçmenlerin ve ilerici kesimin duayeni olarak tanınır, farklı kökenden insanların çok kültürlü birlikte yaşamı uğrunda verilen mücadelenin öncülerinden sayılır.

“Bunlar 12 Mart Cuntası tarafından politik göçe zorlanan. 2 Eylül Cuntası tarafından da ‘vatansız’ ilan edilen sosyalist bir gazetecinin notlarıdır” diye başlıyor kitabın yazarı. Fırtınalı yaşamında hiçbir şeye esef etmediği ve de bunun huzuru içinde olduğu, ancak daima hedef olduğu siyasal-adli

baskılar nedeniyle bir daha göremeyeceği doğduğu ülkesi için belli bir özlem taşıdığı daha baştan hissediliyor.

Bakanlar Kurulu kararıyla vatansızlığa mahkum edilen gazeteci gerçek kimliğini ve siyasal mücadelelerini paylaşırken vatansızlaştırılma karşısındaki duygularını da dile getiriyor, tepkisini de “vatansız” nitelemesini tırnak içinde yazarak gösteriyor.

Hem gazeteci, hem sendikacı, aynı zamanda aşırı sol çizgideki Türkiye İşçi Partisi militanı... Ancak bu angajmanı, Belçika’da soğuk savaş döneminde parti kartı taşımak zorunda kaldığını sonradan itiraf eden gazeteciler örneğinde gibi ideolojik bloklar çatışmasının sonucu bir angajman değil, yazarın bizzat yaşadığı koşullar içinde kendi seçimi... Uluslararası planda soğuk savaş döneminin ve Türkiye iç siyasetinde 1960 ve 1971 darbelerinin yazarın yaşamı üzerindeki etkileri otobiyografik bölümlerde önemli yer tutuyor. 60’lı yılların başkaldırı ortamında Doğan Özgüden milliyetçilikten uzaktır, aksine farklı uluslarla ve hattâ vatansızlarla dayanışmadadır.

Vatan ya da vatansızlık konusunu tartışırken Özgüden kendi kökeni, doğumu ve ailesi hakkında ayrıntılı bilgiler vererek gerçek kimliğine daha bir açıklık kazandırıyor.

Kendisinin gerçek adı Doğangün, yani doğan güneş... Ama hep Doğan diye bilinmiş... Nüfus kağıdında yazılı Doğangün adının sadece mahkemelerde yargılanırken kullanıldığını hatırlıyor: Sanık Doğangün Özgüden, kalk ayağa!

30-40’lı yıllarda Türkiye ağırlıklı olarak tarıma dayalı geri kalmış bir ülkedir. O yıllarda yoksul Anadolu köylüsünün nasıl sadece ekmek değil, aynı zamanda ülkede ve dünyada neler olup bittiğinden haber olma ihtiyacı içinde olduğunun tanığıdır. Özgüden’in anılarında ayrıntılı olarak anlattığı radyonun köye ilk girişi bu ihtiyaca cevap veren büyük bir sıçramadır.

Bugün Doğan Özgüden’in ve eşi gazeteci İnci Tuğsavul’un siyasal ve hukuki açıdan karşılaştıkları sorunların önemli bir bölümü gazeteci olarak tabuları yıkma tutkularından kay-

naklanıyor. Yazdıklarından ve yayınladıklarından dolayı gıyabında birçok mahkumiyet yemiş bulunan Özgüden ülkesinin tarihinin en acılı sayfalarını gündeme getirmekte tereddüt etmiyor. Tabu konulardan biri hiç kuşkusuz Ermeni soykırımı... Kitapta Doğu hristiyanlarının bir dönemin yöneticileri tarafından katledilmesini “soykırım” olarak niteleyen bölümler yazarı hakkında yeni kovuşturmalar açılması tehlikesini de beraberinde getiriyor. Ama yazar Fransızcadaki deyimiyle “Kediye kedi” demekten vazgeçmiyor, yurttaşlarının hafıza zaafından malul gibi davranarak bu konularda bir muhasebe yapmaktan kaçınmasını sürekli sorguluyor.

Doğan küçüklüğünde top onamayı seviyor, ama gazete okumayı da öyle... Bir gün oynadıkları top köşedeki ayak-kabı tamircisinin camını kırınca dönemin aşırı solcu mizah gazetesi Marko Paşa ile tanışması, gazetecinin çocukluk yaşamından iz bırakan bir anı...

Gazetecilik ve sol militanlığın yanısıra sendikal çalışmaları da Özgüden’in kitabında önemli yer tutuyor. Bu planda en önemli anılardan biri 1962 yılında Asgari Ücret Komisyonu’nda sendika temsilcisi olarak gazeteci ücretlerine üç misline yakın zam yapılmasını sağlaması... Komisyon Özgüden’in zam önerisini onaylar, gazeteci meslektaşları son derece mutludur... Ama patronların gerekirse gazete kapatma şantajı yapması yüzünden aynı meslektaşlar kısa bir süre sonra kendisine karşı tavır alır. Mutlu bir son değildir ama ülkede sistemin değişmesi uğrunda mücadele veren bir sendikacı için pek de dert değildir.

Türkiye İşçi Partisi üyesi olması kendisinin İzmir’den sonra İstanbul basınında önemli yerlere gelmesine engel olmaz. Tercih edilmesinin nedeni bittabi siyasal tercihleri değil, gazete redaksiyonlarında yönetici niteliğini ve teknik yeteneklerini kanıtlamış olmasıdır. 1964’te, daha 28 yaşındayken, Türkiye’nin eski günlük gazetelerinden biri olan Akşam’ın genel yayın müdürlüğünü üstlenir ve onun yayın çizgisine yeni bir yön verir.

Ancak Akşam'ın başında iki yıl kalabilir. Sola açık yayın politikasıyla gazetenin tirajını artırmış ve ekonomik durumunu güçlendirmiş olmasına rağmen patronun egemen çevrelerden gelen baskılara boyun eğmesi, bunun yanısıra bazı meslektaşlarının da patrone dan yana tavır alması üzerine Akşam'dan ayrılmak zorunda kalır. Ancak mücadeleden vazgeçmez, büyük yazar Yaşar Kemal'in de desteğiyle, eşi ile birlikte Ant Dergisi'ni yayınlamaya başlar. Dergi militarizme karşı mücadele açar... İstanbul'da 15-16 Haziran 1970 büyük işçi direnişinden sonra askerlerin tutumunu eleştirdiği için bir askeri kışlada sorguya çekilir ve tehdit edilir.

Bu sorgudan bir yıl sonra da yeni bir askeri darbe... Kitabın birinci cildi bu darbeden sonra Ant Dergisi'nin kapatılışı, yöneticilerinin aranması ve sahte pasaportla Türkiye'yi terk etmek zorunda kalması üzerine ayrıntılı bilgilerle sona erer.

"Tüm otobiyografik kitaplar gibi bu kitap da eleştirel bir gözle okunacaktır. Anılarını kaleme almak, eski aşkları anlatmak gibidir. Başarılar anlatılır, başarısızlıklar örtbas edilir. Anıları yazmak için ne geç kalmalı ne de acele etmeliyiz. Gecikirsek yeterince okuyucumuz olmayabilir, acele edersek dostlarımızı kaybedebiliriz" diyor Belçika Devlet Bakanı ve Meclis Başkanı Herman De Croo. Doğan Özgüden'in anıları, kişisel yaşam hikayesini tanımanın ötesinde, Belçika'ya Türk göçünün tarihine tanımaya katkı açısından da değer taşıyor. Tıpkı Fransa ya da Belçika'daki 68 kuşağı gibi, yazarın tanıdığı ve bu anılarda adı geçen kişilerin çoğu bugünün Türkiye'sinde ya lider konumunda olmuştur ya da halen lider konumundadır.

« Avrupa Acı Vatan, Kimine Hiç Gülmeyi... »

Nusret Özgül, Yerelce, 11 Ekim 2011

Aranızda kaçınız 'Türk Mahallesi' diye adlandırılan Schaerbeek'in geçmiştteki lakabının "Eşekler Semti" olduğunu bilir? Şimdi öküz altında buzağı arayanlar çıkıp da hemen 'bu herif

lafı Türklere ‘eşek’ demeye getiriyor’, kötü yürekliliğine sapsın!

Hâşâ...

70’li yıllarda bir gazete haberinden öğrenmiştim. “Eşekler Parkı” veya Parc Josaphat gerçek ismiyle anılan yeşil alanda bir akşam yükselen “anırtılar”dan rahatsız olan çevre sakinlerinin şikâyeti üzerine “baskın” yapan polis, bir gurbetçiyi dünyanın en güzel gözlü hayvanı diye adlandırılan bir merkeple “hasret” giderirken bulmuş! Basın da dalgasını geçiyordu haber yaparak... Gurbetliğin, gurbetçiliğin ne kadar zor olduğunu ne bilsin kaleme alan!

Gurbetin yarım asra vuran yakın tarihinin her sayfası ayrı bir öyküdür aslında!

İşte bu zaman diliminin 40 yılını ana hatlarıyla anlatan, kimi vakit tebessüm ettiren, bazen göz buğulandıran, “dostlar sofrası”nda ihanetin ve güvensizliğin hangi noktaya kadar varabileceğini gösteren ve de sıkça isyan ettiren bir kitap okudum. Benim de gurbetteki 40 yılım ile örtüştüğünden olmalı acı-tatlı anılar tazelandı, bildim sandığım bilmediklerimi öğrendim. Çoğu izlenim ve bilgimi teyit ettirdi bu kitap...

Meslekte sıkça yinelenen bir söz vardır; ‘Gazeteci olunmaz, gazeteci doğulur!’. Şahsen gazeteci “Doğan”lardan olma şansına erişemedim, sonradan olmaya çalıştım, olabilmeye çabasını da hâlâ durdurmuş değilim. Zira, sürekli değişim sürecine ayak uydurmak zorundadır bir ‘muhabir’! Kendimi hep bir muhabir olarak gördüm, taşıdığım ‘Profesyonel Gazeteci Kartı’nda gazeteci yazsa da, muhabir kavramını yeğledim

Kitabı yazan ise gazeteci “Doğan”lardan...

Bir başka söze göre de ‘Mücadele adamı, kadını olunmaz, doğulur!’. Kitabın yazarı ve önsözü kaleme alan eşi, hayat arkadaşı, sırdaşı, omuzdaşı, vurulmasın diye arkasında “kalkan” oluşturmak için yürüyen de işte yine bu kategoride “Doğanlar”dan. Kimimiz bir başağrısını bahane edip, işten kaytarma yollarını araştırırken, her türlü zor sağlık ve yaşam koşullarında böylesine denli ve çok yönlü bir mücadeleyi

sürdürebilmek herkesin harcı olmasa gerek! Mücadele adamı veya kadını doğmamış ise...

Kitap, 1. Cildin devamı! Türkiye yıllarından sonra, “Vatansız” Gazeteci’nin sürgündeki günlerinin kronolojik bir tür muhasebesi. Tam 40 yıl! Dile kolay. Şahsen o 40 yılın gerilimli, sınırlı, yıpratıcı ortamının yükü ve ağırlığı omuzlarımı çökertmiş kimi sağlık sorunlarımı tetiklemiş ve “hapishane hücresi” büyüklüğündeki ev ofisimden çalışmaya mecbur kılmışken beni, gazeteci ve mücadele adamı, kadını “Doğanlar” nazar değmesin yıllara gülüp geçerek yollarında sapma yapmadan durmaksızın ilerliyorlar. Kolay iş olmasa gerek. Üstelik aramızdaki yaş farkını da dikkate alırsak 13 yıl genç olmama karşın ben tökezlerken, onlar önlerindeki engelleri tekmeleyerek, umursamadan ilerliyorlar.

Evet aslında kimimize göre bir “Yaşam Öykü”sü olsa da, hem Türkiye insanlarının göç tarihine, hem de Türkiye Solu’nun sayısız zorluklarla geçen, meşum olaylarla dolu o yarım asırdan fazla yakın tarihine ders niteliğinde notlar düşen bir kitap. Öyle ki, 525 sayfalık 2.cilde sığmadığından dolayı bilgisayar ortamında arşivlenen eklemelerin yanısıra 40 yıllık “Avrupa Sürgünü”nün bütün arşivi Amsterdam’daki Uluslararası Sosyal Tarih Enstitüsü – IISG’de araştırmacılara veya ilgilenenlere açılacak!

Evet, Âşık Veysel’in ‘Uzun İnce Bir Yoldayım, Gidiyorum Gündüz Gece’ dizelerini benimsemiş 46 yıldır birlikte mücadele veren bir çiftin öyküsü bu. Önyargılı, peşin hükümlü olsanız, fikir ve düşüncelerini paylaşmasanız ve hatta “Vatan Hain”i sınıflandırmasına sokanlardan da olsanız okumaya değer bir kitap! Herkesin kendisinden bir şeyler bulacağından eminim! 1974 “Turist Affi”ndan yararlanmak için, Kıbrıs Müdahalesi/Barış Harekâtı’nı protesto etmek için “komünistler”ce düzenlenen yürüyüşe katılıp Türkiye aleyhine slogan atan, pankart taşıyan ama düzenleyenlerin ideolojisiyle yakından uzaktan ilişkisi bulunmamasına karşın sırf oturma ve çalışma izni alacağı umuduyla geçici olarak ruhunu “satan” ve de “Vatan

Hainliği” yapan gurbetçiler veya o neslin çocukları, çocuklarının çocukları, torunları da dahil olmak üzere! Onlar bugün Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı kimliğiyle “özgürce” dolaşırken, kitabın yazarları o kuşağın günümüzün gençlerine hedef gösterilmeye devam ediyorlar. Polis koruması altında yaşamaya mecbur kınıyorlar. Türkiye’ye sokulmuyorlar! “Dönekliğin” günümüzde moda/yaşam tarzı, kazanç kapısını açan anahtar olduğu bir sırada onlar, inançlarından hiçbir taviz vermeksizin yollarında sapma yapmaksızın yürüyorlar

Kitabı okurken, gerilere gidip, günümüzde erişilen noktalarla kıyaslama yaptığımda, İnci ve Doğan Özgüden çiftinin Türkiye Cumhuriyeti’nce “kucaklanarak” ödüllendirilmesi gerektiğini düşündüm! Neden mi?

Eşekler Diyarı’na pardon semtine Nasrettin Hoca ve eşeğini, Karagöz ve Hacivat’ı ilk sokaclar onlar... Çok kültürlü toplumun, kültürler arası diyalogun temelini Güneş Atölyeleri ile Belçika’da ve hatta Avrupa’da ilk atanlar onlar!

Medeniyetler arası çatışmalara ilk direnenler onlar!

Önce ‘Yerel’ ardından ‘Ulusal’ seçimlerde Belçika Türk’üne seçme ve seçilme hakkı verilmesi mücadelesini başlatanlar arasında yer alıp, amansız bir mücadele sonucu günümüzde varılan olumlu noktaya harç atanlar da onlar!

Türkiye’de gerçek bir demokratik ortam ve geniş özgürlükler tesis edilmesi için mücadeleyi Avrupa’da tek başlarına başlatanlar da yine onlar!

Türkiye’nin iktidar olmuş partilerinin milletvekilleri asker “vesayet”ini, darbeleri Avrupa’nın demokratik, ekonomik, siyasî kurum ve kuruluşlarında “savunurlarken”, yanlış yolda olduğunu belgeleriyle, kitaplarıyla, bültenleriyle, basın bildirileriyle, söylemleriyle göstermeye, kanıtlamaya çabalayanlar da onlar !

Kürt’ü “Kart-kurt” diye tanımlayanlar, kürt olmalarına karşın, devletin çeşitli baskıları, yıldırma politikaları ve hatta tehditleri yüzünden itiraf etmekten çekinenler mevcutken, daha Türkiye’nin gündemine tam oturmamışken, Kürt So-

runu'nun çözümünün zorunlu olduğunu savunanlar yine onlar! Yoksa, İnci ve Doğan Özgüden aslında "AKP"li mi? Öyle ya mevcut iktidar bugün aynı söylemlerle yola çıkmadı mı, çözümler üretmeye çalışmıyor mu?! İlerlediği yol ile, Özgüden'lerin çizgisi koşutsallık niteliği taşıyor mu! Yoksa, İnci ve Doğan Özgüden özellikle mi siyasî sürgünde yaşamaya mahkûm kınıyorlar?! Çalışmalarıyla iktidardan daha fazla etkili olduklarından dolayı!

Kaderin cilvesi olmalı; bir şiirden dolayı hapse girip çıkan bir siyasî bugün hükümetin başı ve "militarist düzen"e karşı mücadele veriyor görünümünde, eskiyle hesaplaşıyor izlenimi yaratıyor. İnci ve Doğan Özgüden siyasal sürgünde! Özgüden'lere âdeta "vur" emri çıkartan, Türkiye Cumhuriyeti'nin Belçika Kraliyeti nezdindeki eski büyükelçisi ise bugün, iktidarın başının dışışleri danışmanı, Özgüden'leri "Türk"e karşı koruyan da Belçika !

Ruhi Su bir türküsünde 'Avrupa Acı Vatan, Adama Hiç Gülmeyi...' diyor. 'Avrupa Acı Sürgün, Özgüdenlere Hiç Gülmeyi...' diye mi çevirsek acaba!

Doğan Özgüden'in "Acı Vatanı"

Orhan Suda, Cumhuriyet, 17 Kasım 2011

"Uzun ince bir yoldalar. Gidiyorlar gündüz gece". Dur durak bilmeden. Kimseden, hiçbir baskıdan, zulümden, hapislikten çekinmeden. Bütün zorluklara, iftiralara, yıldırımlara göğüs gererek...

Belçika toprağına Birleşmiş Milletler'in tanıdığı siyasal mülteci olarak resmen ayak bastıkları 1974'den beri, yani tam 37 yıldır bitmeyen bir çile: Almanya'dan sınır dışı edilmeler, Fransa'nın boyuna vize engeli çıkartması, Belçika vatandaşı olmak için başvurularının insanlık dışı gerekçelerle reddedilmesi, ve sonunda, Avrupa'nın onlara "ACI VATAN" olması...

Onlarca cilde sığmayacak, muhteşem, onurlu bir ömrün bu 2. cildinde Doğan-İnci Özgüden’le birlikte yaşıyor gibiyim. Önsöz bir nefaset: saçları artık iyice ağarmış İNCİ’den. Uğruna baş koyduğu bir davası var, bir de can yoldaşı Doğan Özgüden:

“... Yüreğim kabarık. Doğan her an bir saldırıya kurban gidebilir. Aynı korkuyu ülkemizde de yaşamıştım. Kazancı yokuşundaki evimizden ya da Başmusahip sokaktaki Ant Bürosundan her çıkışımızda, garip bir içgüdüyle, hep Doğan’ın arkasında yürümeye çalışırdım, arkadan gelebilecek hain bir kurşundan koruyabilirim diye. Sanki bacak kadar boyumla bu saldırıyı önleyebilmişim gibi...”

Yaşadığımız tüm zorluklara, geçirdiğimiz ve hâlâ da geçirmekte olduğumuz uykusuz gecelere rağmen mutluyuz ve umutluyuz...”

Onları dipdiri tutan bu umuda sayfaları her çevirişinizde tank oluyorsunuz. Sürgünün ilk yıllarında, kelimenin tam anlamıyla, bir kaçgöç oyunu içinde buluyorlar kendilerini. Yıllarca sürecektir bu kaçgöç. Yanısıra parasızlık. Ve bir banyo yapabilmenin, kirlerinden arınmanın özlemi...

Doğan kendi başından geçenleri, İnci ile birlikte yaşadıklarımı anlatırken Avrupa’nın son kırk yıllık güncel tarihine de ışık tutuyor. Başvurdukları bütün kapıların nasıl yüzlerine kapatıldığını, Bruxelles’deki Türk elçiliğinin kendileri hakkında nasıl bir iğrenç karalama yürüttüğünü belgeleriyle ortaya koyuyor.

Avrupa’nın İlerici, demokrat, sosyalist dostlarından gördükleri desteği, sürgündeki türk dostlarının: Ataol Behramoğlu’nun, Necmiye Alpay’ın, eski TİP yöneticileri’nden Feridun Aksın çiftinin, onların yanı sıra, Türkiye’deki vefalı dostlarının yardımıyla, buna karşılık, “parti önderleri”nin, özellikle de Behice Boran’la Nihat Sargın’nın uyguladıkları yüz kızartıcı bir “tavşana kaç tazıya tut” politikasının ibret verici tablosunu çiziyor. Kendi evlerinde üç ay misafir edip ağarladıkları Behice Boran’dan gördükleri vefasızlık gerçekten yürek burkutucu.

Ama ne gam, sabah gün doğarken kalkıp gece yarlarına kadar büyük bir azimle çalışmaktan geri durmuyorlar. Akıl almaz bir çalışma bu: Cunta rejiminin iç yüzünü gözler önüne seren İfo-Türk'ün kurulması.

Fransızca, Türkçe, İngilizce, Hollandaca aylık yayının her yana ulaştırılması. Ve de her milletten sayıları binleri bulan göçmenleri eğiten, onlara Fransızca, Türkçe okuma yazma öğreten, resim, dans, müzik alanında yetişmelerini sağlayan ve sonunda Avrupa'nın en saygın eğitim merkezlerinden biri olarak ödüller alan Güneş Atölyeleri'nin doğuşu. Burada saz ve Türkçe dersleri veren İnci Özgüden'in olağanüstü başarılı çalışmaları.

Birbiri ardı sıra nükseden hastalıkları umursamaksızın, boş zamanlarını ellerindeki bütün müzik kayıtlarını tarayıp klasik Batı müziği, ta Orta Asya'dan, Anadolu'ya, Balkanlar'a uzanan ne kadar müzik türü varsa bunları plaklara kasetlere aktararak son derece önemli bir müzik arşivi oluşturmaları. Bütün bunları kotarmak, kısır siyasal çekişmelerde nefes tüketmeden, gerçek dostuklara daha fazla zaman ayırabilmeyi de sağlayacaktı.

“... En azından, dostlarımızın ‘bunları ne zamana kadar kullanabiliriz, ne zaman sıkılmış bir limon gibi atabiliriz’ türünden art hesaplar kurmadan bizimle beraber olduklarından emindik. Böylece sağlıklı bir ortamda yıllardır sürdürdüğümüz mücadeleye artık yeni bir ivme kazandırabilecektik” diyor 362. sayfada.

“VATANSIZ GAZETECİ” hem ülkemizin kırk yıllık siyasal, sosyal olaylarını geniş ve eleştirel bir bakış açısından gözler önüne seren, hem de “ACI VATAN” Avrupa’da yaşananlara bire bir tanıklık eden paha biçilmez bir anı kitabı. İlk yazımda da belirttiğim gibi, Doğan Özgüden’i sevmeyenlerin, onun görüşlerine katılmayanların da dikkatle okumaları gereken vazgeçilmez bir başvuru kaynağı.

Okumaya başlamaya görün, sayfaları devirdikçe insanca yaşamanın, bencil hesapların buzlu sularında debelenmeye

sırt çevirmenin, ülkesini sevmenin, doğru bildiğini savunmanın, bu uğurda bütün belalara göğüs germenin mücadelesini veren bu iki insanı: Doğan Özgüden’le İnci (Tuğsavul) Özgüden’i dostça kucaklamak isteyeceksiniz.

Bu yazıya son vermeden önce Doğan Özgüden’in 45. sayfada dile getirdiklerini birlikte tekrar tekrar okuyalım:

“... Sabahın saat 11’i... Pencereden bakıyorum. Sisler arasından kilise kuleleri yükseliyor. Demiryolunun kenarında Yahudi Sinagogu. Metro çıkışında Laikler Lokali... Ve Scherbeek’in, Saint-Josse’nin ana caddelerinde, ara sokaklarında camiler, meşcitler... Hepsinde de, ister Arapça, ister Türkçe olsun, tartışılmaz Tanrı buyrukları...

Yıllardır ırkçılığa, yabancı düşmanlığına karşı birlikte mücadeleye verdiğimiz Belçikalı, İspanyol, İtalyan, Yunan, Asuri, Ermeni arkadaşlarımızın dost gülümseyişlerini hatırlıyorum.

Dün akşam ‘gavur sofrası’nda beraber olduğum güzel insanları düşünüyorum. Gözlerim buğulanıyor, içim burkuluyor... 2000. yılınız kutlu olsun diyorum. Kutlu olsun 3000. yılınız, 5000. yılınız, 7000. yılınız.

Yaratıcı insanoğlu 2 milyonuncu yılın kutlu olsun!”

Doğan Özgüden’in anılarının ikinci cildi de yayınlandı

Koray Düzgören, Aşitî/Barış, Aralık 2011

40 yıldır Avrupa’da siyasal sürgün olarak yaşayan ve 75 yıllık yaşantısının 60 yılını, kendi ifadesi ile “gazetecilik ve sosyal, siyasal kavgalarla içiçe” geçirdiğini söyleyen Doğan Özgüden’in anılarının ikinci cildi de Kasım ayının başında yayınlandı. ‘Sürgün öncesi’ başlığını taşıyan anıların birinci cildi, 1936 yılında 12 Şubat günü Kalecik’in Irmak istasyonunda doğuşu ile başlıyor. Babası bir demiryolu emekçisi olduğu için çocukluğu Anadolu’nun ücra köylerinde, köy bile olmayan istasyonlarda geçiyor.

1938-1971 arası zorlu, çalkantılı, acılı Türkiye yılları.

Çok zor koşullarda geçen çocukluk ve gençlik yıllarından sonra genç yaşta biraz da şartların zorlaması ve tesadüfler sayesinde gazeteciliğe adım atması ve hızla ülkenin önemli gazetecilerinden biri olması, olurken de emekten ve özgürlüklerden yana tavır koyup kendisini bu mücadelenin içinde bulması, hep bu yıllar içinde gerçekleşiyor.

Daha sonra Türkiye basın tarihinde hep sol, emekten yana günlük kitle gazetesine örnek gösterilen ve belki de türünde hala tek örnek olmayı sürdüren Akşam'ın genel yayın yönetmenliği. Akşam'dan ayrılmak zorunda bırakıldıktan sonra İnci Tuğsavulla birlikte, yine türünde belki de tek örnek olan "sosyalist mücadele" dergisi Ant'ın yayıncılığı, hep bu yıllar içinde gerçekleşiyor.

1960 darbesi ve 12 Mart darbesine giden çalkantılı yıllardaki koyu bunalım ve baskı döneminin saldırıları sonucu 11 Mayıs 1971'de Türkiye'den ayrılmak zorunda kalış ve aynı tarihte başlayan sürgün yılları.

'Sürgün yılları 1971-2011' başlığını taşıyan ikinci cilt işte bu tarihten günümüze kadar geliyor.

40 yıldır süren bu süreçte Doğan Özgüden ve onun hem dava hem de hayat arkadaşı İnci Tuğsavul yine beraberce ülkelerindeki faşist, militarist rejime, insan hakları ihlallerine karşı mücadelelerini yaşadıkları ülkelerdeki ayrımcılığa ve ırkçı yaklaşımlara karşı da çıkarak hız kesmeden sürdürüyorlar.

İkinci ciltte hem bu mücadeleleri hem de bu mücadele içinde zaman zaman yer alan ama zaman zaman da çeşitli gerekçelerle bu süreçlere ters düşerek savrulan birçok ünlü politikacıyı, sanatçıyı, gazeteci ve yazarı da Doğan Özgüden'in kaleminden bilinmeyen yanları ile tanımak fırsatı buluyoruz. Ama bana kalırsa Özgüden bu ünlülerle ilgili herşeyi yazmamış. Bu yazılmayan ayrıntıları başka bir kitapta okumayı çok isterim.

Avrupa'daki Türkiyeli sürgünlerin, sürgün gazetecilerin ağebeyi, büyüğü, duayeni olan Doğan Özgüden ikinci cildin arka kapağındaki tanıtım yazısında şunları söylüyor:

“Bu ikinci cildi yazarken Avrupa’daki en yaşlı siyasal sürgünümüz sevgili Fahrettin Petek 2011 yılı başında Paris’te, komünarların yattığı Père Lachaise Mezarlığı’nda son yolculuğuna uğurlandı. 12 Eylül sonrası sürgünleri Yılmaz Güney ve Ahmet Kaya gibi...Onları ve onlar gibi siyasal sürgünleyken de savaştan ve arkalarında eserler bırakan tüm siyasal sürgünleri düşünüyorum.

Dahası, Osmanlı’nın ve Türk Devleti’nin yerinden yurdundan ettiği çeşitli kökenlerden ve inançlardan yüzbinleri...Sürgün yaşamımızda hep beraber olduğumuz, acıları ve sevinçleri birlikte paylaştığımız Kürt, Ermeni, Asuri-Keldani, Grek dostlarımızı...

Ve en üretken yaşlarında Avrupa sermayesine satılarak yurdundan kopartılan Türk işçileri, Türk köylüleri.Onların acı vatan Avrupa’da doğmuş, büyümüş çocukları, torunları.

Afganistanlı, Arnavut, Angolalı, Azeri, Berber, Bolivyalı, Bosnalı, Brezilyalı, Bulgar, Burundili, Cezayirli, Faslı, Ganalı, Gineli, Hırvat, İranlı, Kamboçyalı, Kolombiyalı, Kongolu, Meksikalı, Nepalli, Pakistanlı, Perulu, Ruandalı, Rus, Sırp, Somalılı, Sudanlı, Suriyeli, Tibetli, Tunuslu, Uruguaylı kardeşlerim.

Sizler, Nazım’ın büyük insanlığının çocukları...

40 yıllık sürgün tek başına zor, acılı.

Ama sürgün sizlerle güzel, sizlerle umut dolu...”

Gerçekten de öyle Doğan abi. Sürgün bizim için de biraz senin sayende güzel, umut dolu. Senin çalışma tempona, azmine ve sağlam duruşuna bakıp hayıflansak da yine de sana yetişmeye gayret ediyoruz.

‘Vatansız Gazeteci’ ve ‘Tanıklıklar’

Bülent Habora, Evrensel, 12 Aralık 2011

Yaşamımın büyük bir bölümü Çağaloğlu’nda geçti, onun bir bölümü de Başmusaşip Sokak’ta, Tan Apartmanı’nda.

Tan'dayken birçok dostum, arkadaşım oldu, hem han sakinlerinden, hem de dışarıdan gelenlerden.

Handa matbaalardan yayınevlerine kadar birçok işyeri yer almaktaydı. Bunlardan biri de Ant Dergisi ve Yayınlarıydı. İnci ve Doğan Özgüden, zamanla bazıları değişen arkadaşlarıyla birlikte dergicilikle yayıncılığı birlikte yürütüyorlardı. Kadrolarında yakın arkadaşlarım, dostlarım, hatta bir akrabam bile vardı. Ama aralarında Osman'ın ayrı bir yeri vardı.

O günler çok karışıktı. Hele 12 Mart despotları ülkenin yönetimine el koyduktan sonrası... Yayınevlerinin kişilikleri açısından sürekli polislerin, askerlerin gözetimi altındaydı Tan Apartmanı. Öylesine ki, her yeri kontrol etmenin dışında, bodrumda bulunan binanın ana çöp tenekesini bile araştırırlardı, sanırım bir açık yakalamak için... Bir gün iş üstünde yakaladım polisleri. Bodrumdaki tuvaletin hemen yanındaki çöp tenekesini boşaltmışlar, didik didik arıyorlardı. Polislerden biri, "Ant'çuların attıkları çöplerden, kağıtlardan çok şey çıkıyor, ama Habora'dan birşey yok," dedi. Güldüm, "Ben Doğan Ağabey gibi çöpe atmıyorum, büroda yakıyorum," dedim. Sonra ekledim: "Hatta yaktıklarımı da eziyor, toz haline getiriyorum. Çünkü yıllarca önce sizin Kumkapı'daki Kriminalistik bölümünüzde yaptığım bir röportaj sayesinde öğrenmiştim, yanan kağıtlardaki yazıları bile okuyan aygıtlarınız vardı..." Neyse...

12 Martçılar baskılarını iyice arttırmışlardı. Özellikle Ant üzerinde. Çünkü çok korkuyorlardı, onlardan.

Bir süre sonra İnci ve Doğan Özgüden Türkiye'yi terk etmek zorunda kaldılar. Taaa Gece Postası günlerinden tanıdığım Doğan Özgüden artık Türkiye dışındaydı. Üstüne üstlük bir de "Vatansız" yapmıştı T.C. kendisini...

İşte "Vatansız Gazeteci" (Belge Yayınları, İstanbul, 2010) başlıklı kitabı sürgün öncesi yıllarını anlatıyor. Özenle okudum kitabı. Sevgili Orhan Suda Ağabeyim söylediklerinde haklıydı: "Okumaya başlamaya görün, sayfaları devirdikçe insanca yaşamının, bencil hesapların buzlu sularında debelenmeye sırt çevirmenin, ülkesini sevmenin,

doğru bildiğini savunmanın, bu uğurda bütün belalara göğüs germinin mücadelesini veren bu iki insanı: Doğan zgden’le İnci (Tuğsavul) zgden’i dostça kucaklamak isteyeceksiniz.” (Cumhuriyet Kitap eki, 17.11.2011)

Hediye Kitap

M. Sehmus Güzel, insanokur.org, 24 Aralık 2011

Yeni yıl yaklaşıyor. Herkes, veya herkese yakın herkes, köşe bucak, dükkan, pazar, süpermarket, alçak-market, hediye arıyor. Elbette hediye vermek alışkanlıkları ve böyle sevimli bir işi yapacak olanakları olanlar. Ama gelin açık konuşalım, bugün hediye sunmak, sevdiğimiz birini memnun etmek, gönül almak için bütçemizi yerle yeksan etmemiz de şart değil. Kimse de bizden veya sizden böyle bir şey istemiyor. İşte bir kutu kibrit veya iki yüz gram leblebi, u portakal veya beş muz. Bir ekmek ve bir kitap öncelikle ama. Evet bir ekmek ve bir kitap mutlaka. Evet evet kitap hediyelerin en iyisi olabilir. Kitaplar çünkü her bütçeye uygun fiyatlarıyla herkese ve her keseye fazla yük olmadan hediye verilecekleri memnun etmeye aday en cici şeylerdir. Kalıcı olmaları da çabası.

Noel kutlayanlar için ise 24 Aralık son gün : Çocuklara, sizinkilere ve akrabalarınkilerine, hediye almak için son saatlerdeyiz. Hatta kimi açıdan uzatmaları oynuyoruz. Yılmaz Güney’in başka bir konuda söylediği gibi “tedbiri elden bırakmayanlar” için değil, ama yumurtanın kapıya gelmesini bekleyenler için evet uzatmaları oynuyoruz.

Noel için bir parça geç bile olsa yeni yıl için hiç geç değil. Ve o nedenle herkesin kesesine de yk olmayacak cinsten birkaç hediye önermek istiyorum. Elbette kitaplardan seçtim hediye önerilerimi. Bilinen, ustalarımızın, en iyi ve en büyük yazarlarımızın kitaplarını, yeni yayınlanan kitaplarını nermeyeceğim. Onların buna gereksinimleri olduğunu da sanmıyorum. Dahası tereciye tere satılmaz. Ama şimdiye kadar

kendi köşemizde, insanokur.org sitesinde, arada bir tavsiye ettiğim birkaç kitaba birkaçını daha eklemek istiyorum. Genç, yetenekli ve önümüzdeki dönemde mutlaka yazıma devam edecek yazarların, kadın ve erkek kalem ustalarının eserlerine öncelik vererek, işte bir demet sunuyorum :

Doğan Özgüden: ‘Vatansız’ Gazeteci, 2 Cilt, Belge Yayınları, İstanbul, 2010 ve 2011. Değerli yazar, gazeteci, gazetecilikte epey yol ve yöntem yaratmış, görmüş ve geçirmiş, en demokrat, en yurtsever kalem ustalarımızdan Doğan Özgüden aynı zamanda şanslı bir insan: Sadece bir örnek vereceğim: 27 Mayıs 1960 askeri darbesi yapıldığında cuntanın başına getirilmek istenen ve bunu kabul eden Cemal Gürsel ile Ankara’ya hareket ederken İzmir Havalanında görüşmesi ve el sıkışması. Fotoğrafıyla ispatlı. Bu bir örnek. Demiryolu emekçisi bir babanın oğlu yazdıklarıyla yakın siyasi tarihimize, bilinmeyen yönleriyle ve birçok açıdan, ışık tutuyor. Paris ve Brüksel günlerinde mücadeleyi birlikte yürüttüğü dostlarından da söz ederek. Okunmasa olmaz.

Gazeteci Doğan Özgüden’in kırk yıllık sürgün hayatı

Korkut Akın, Dünya, 3 Şubat 2012

Birileri hep benim dediğim, sadece benim istediğim olsun diye zorladıklarında olmuyor. Bu ister devlet olsun, ister kurum isterse kişi (bizim ülkemizde en çok anne-baba), olmuyor. Mutlaka ve muhakkak bir yerlerden birileri itiraz ediyor, karşı çıkıyor, tekere bir çomak sokuyor. Doğan Özgüden, o itirazcılardan, karşı çıkanlardan, tekere çomak sokanlardan biri... O bir gazeteci ve sürgünde yaşadıklarını –ki bu, bütünüyle hepimizin yaşadıklarıdır, bir ülkenin bir dönem yaşadıklarıdır— iki ciltte anlatıyor: “Vatansız’ Gazeteci”. Sözlü tarih çalışmaları yapılıyor harıl harıl. Birçok insan yaşadıklarını tek başına anlatamadığı, anlatmak istemediği veya -bir anlamda da olsa- anlatılanlara inanmadıklarını göstermek için

kendi yaşadıklarını aktarıyor. Onlar bütünleşip bir dönemin, bir oluşumun, bir topluluğun gayriresmi ama dosdoğru, apaçık, özgün tarihi oluyor.

Özellikle 12 Eylül'ün bir silindir gibi ezdiği toplumsal muhalefet sonrası ve darbenin sadece insan haklarına değil anayasaya da karşı olduğunun iktidarlar ve siyasetçiler aracılığıyla dillendirilmesinden sonra sözlü tarih çalışmaları alabildiğine hızlandı. Çünkü artık kimse resmi tarihe güvenmiyor, güvenemiyor. Örnekleme gerek yok, hepsi birer birer canlandı gözünüzde.

Doğan Özgüden muhalif bir gazeteci ve yayıncıdır. Gazetesinde ve yayınevinde yayımladığı kitaplarla toplumsal muhalefetin yükselmesi için çalışmaktadır. Anılarını topladığı ilk ciltte 12 Mart'a kadar yaşanmışlıkları anlatıyor. Bu, benim sizlere önerdiğim ikinci cilt 1971-2011 gibi Türkiye ve Dünya için alabildiğine çalkantılı ve bir o kadar da sorunlu dönemi ele alıyor. Türkiye, 12 Mart'la başlayan süreçte 12 Eylül gibi gerçekten çok önemli, devleti tümüyle değiştiren, binlerce insanın gözüne alındığı toplama kampına dönüştüren, yüz binlerce insanı fişleyen bir darbe geçirdi. Yetmiyormuş gibi modern, postmodern, sanalı, yarım kalan gibi bir sürü de açık-kapalı darbe yaşadı. Bir de bunların yurtdışına yansımaları oldu... Dünya'da da o kadar çok şey değişti ki bu süreçte... Şili'de de darbe oldu, ama darbeciler yargılandı. Yunanistan'da 'Albaylar Cuntası' geldi yargılandı. Sosyalist rejim –ki Doğan Özgüden tüm çıplaklığıyla anlatıyor; bir başka deyişle üzerlerindeki yaldızlı boyayı söküyor- çöktü. Avrupa Birliği oluşturuldu.

Anlatılan senin de hikayendir... Eşi (İnci Tuğsavul Özgüden) de gazeteci olan Doğan Özgüden, bin bir güçle ve yasadışı yollarla yurtdışına çıkar. 12 Mart cuntacılarına karşı mücadelelerini bir an önce yurda dönüp sürdürme hedefleri olduğu için iltica başvurusunda bile bulunmazlar. Hemen çalışmaya başlayıp Türkiye'de yaşananları duyurarak, büyük bir muhalefet oluşturarak gidişatı ve özellikle yargılı veya

yargısız infazları durdurmak isterler. Üyesi buldukları parti, bir arada oldukları arkadaşları destek olmak yerine köstek olurlar. Siyasetin ayak oyunlarını okuduğunuzda, ‘olmaz bu kadarı da’ diye iç çekeceksiniz, tıpkı benim gibi. Bir amaç, bir hedef doğrultusunda bir araya gelemeyen insanların nasıl olacak da yönetimi üstlenebileceğini ve bunu gerçekten demokratik, özgür ve özgün bir şekilde yapacaklarını düşüneceksiniz. Yine de umudu üzmeyip, o ‘güneşli günler’e el ele, omuz omuza yürüyeceksiniz. Çünkü İnci ve Doğan Özgüden, Belçika’da “Güneş Atölyeleri” kurmuşlar ve sadece Türklere değil Kürtlere, Süryanilere, Asurilere ve Afrika’dan gelen onlarca sığınmacıya da hem uyum hem de kendi değerlerini yitirmeme kursları düzenlemişler

Pişmiş tavuğun başına bile...12 Eylül’le birlikte birçok insan özellikle Almanya’ya (‘ikinci vatan’ ne de olsa) iltica etti. Kimi hemen kolları sıvayıp yeniden mücadelenin içine girerken kimi benimsediği değerlerin tam tersini yaparak kendi çıkarlarını öne çıkardı. Kimi uyum sağladı toplumsal yaşayışa, kimi iyice kapandı içine. Kimi sıyrıldı, kimi battı iyice. Diğer ülkelere gidenlerin de sonu pek farklı olmadı. Aralarında parti liderleri, önemli siyasetçiler de vardı. Onlar arasında da ‘ben daha iyiyim’, ‘sadece ve sadece benim dediğim olacak’ yaşandı ki büyük bir çabayla oluşturulan -ve hala da canla başla sürdürülen- yapılanmalar sekteye uğradı. Onlardan birini –ve belki de en önemlisini, “Demokrasi İçin Birlik”i kurup nasıl canla başla mücadele ettiklerini anlatıyor Özgüden.

Demokrat ve özgür perspektif... Doğan Özgüden’in kendi yaşadıklarından, kendi siyasi partisi üzerinden aktardıkları, bir bütün toplumsal yaşamın kesitidir. Önemlidir. Resmi tarihi ezip geçmektedir. Doğrudur. Bu yaklaşımla geleceğe değgin önemli ipuçları taşımaktadır. Işık tutmaktadır. Türkiye için çok önemli, biz yaşayanlar için de geleceğe ışık tutacak bir dönemin anlatıldığı “Vatansız’ Gazeteci” ile birlikte hazırlanmakta olan sözlü tarih belgeselleri demokrat ve özgür bir Türkiye perspektifi çizecektir. İnsani değerler...

Gülten Akın'ın, tam da duruma uygun dizeleri çok daha denk düşecektir “‘Vatansız’ Gazeteci”yi anlatmaya...

*“Git oldu can, sürgün geldi dayandı
Diktiğin fidanlar sen olmayanda
Yel vura ırgalana, gün vura duldalana büyüyecek
Yasa şu ki ekinler yürüyecek
Bebek dillenecek, güçsüz hallanacak
Sis kalkacak İsfendiyar başından
Selam olsun bizden önce geçene
Selam olsun dosta, hasa, çile çekene
Selam olsun dayanana, düşene
Yüreğim yürektir, bakma gözüm yaşına”*

Durumdan vazife çıkararak, “Vatansız” Gazeteci’yi yayımlayan Belge Yayınları’nın sahibi, Ragıp Zarakolu’na özgürlük dileğimizi tekrar edelim. Kitaplar engellendikçe, gazeteciler tutuklandıkça sorunlar hiç bitmeyecektir. Kitapta kendine yer bulamayan birçok anı/belge ve yorum <http://www.info-turk.be/vatansiz-belgeler.htm> adresinde sizleri bekliyor.

İşğın bekçisi: “Vatansız Gazeteci”

Cumhuriyet, 11 Şubat 2012

Doğan Özgüden’in sürgünde yazdığı, Belge Yayınları’ndan çıkan, belge, anı ve tespitlere dayalı “Vatansız Gazeteci” sadece bir döneme ışık tutmuyor, düzgün devrimci duruş ve mücadele her şart altında nasıl verilir gösteriyor.

Akıcı, temiz, özenle bezeli bir Türkçe ile yazılan, “haberci” titizliği ve donanımıyla kurgulanan Vatansız Gazeteci daha çıkmadan gündeme damgasını vurdu, çıktığı anda da kapışıldı.

Doğan Özgüden’in eşi, yoldaşı İnci Özgüden ile birlikte, 11 Mayıs 1971’de Münih havaalanına gelişle başlayan sürgün hayatı Türkiye’den gelen her tutuklama, her işkence ve

her idam kararı ile “kan ağlayarak” sürdü ve sürüyor. En son Rağıp Zarakolu için..

Özgüden’lerin başka kan ağladıklarını söyleyenlerden büyük bir farkı var; her yerde, her şekilde zulme karşı dimdik, aralıksız, düzgün mücadele. Doğan Özgüden ve Ant 3 Ocak 1967 günü, Doğan Özgüden, 70’li yılların sol yayın hayatında önemli yer tutacak olan bir yayın organını, Ant’ı çıkardı. Derginin kadrosunda; Aziz Nesin, Abidin Dino, Yaşar Kemal, Fakir Baykurt, İdris Küçükömer, Çetin Altan, Memet Fuat gibi yazarlar yer alıyordu. Derginin çıkış amacını ve dünyaya bakışını ilk sayıda yer alan ‘Niçin Ant?’ başlıklı yazısında şöyle açıklamaktaydı: “...Sosyalizm bugün böyle bir dönemde ki, emperyalizm tarafından desteklenen komprador kapitalizmi ve toprak ağalığı ittifakına karşı gün gün, yer yer yaşama savaşı verecektir... Bu sosyalist mücadelenin ön safında işçi sınıfı vardır, köylü vardır, toplumcu aydınlar vardır, gençlik vardır, dar gelirliler vardır, tek kelimeyle Türk halkı vardır... Türkiye’de sosyalist hareket işte bu çilekeş Türk halkının ileri hareketidir... ANT, sermayenin bilinçli müdahalesiyle, ilan pazarlıklarıyla, kredi hesaplarıyla bu harekete karşı çıkan, hiç değilse onu yozlaştırmak için ikili oynayan Babıali basınında yer verilmeyen gerçeklerin dile getirildiği, zincirlenen kalemlerin özgürce konuştuğu bir forumdur... O, sömürücülüğe karşı ant’tır/ O, sosyal adalet için ant’tır/ O, emperyalizme karşı ant’tır/ O, bağımsızlık için ant’tır.”

12 Mart askeri Cuntasının ilk uygulamaları içinde, sol/sosyalist yayın organlarının kapatılması vardı. Ant, İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığınca TCK’nın 142, 311, 312, 156 ve 159. maddelerini ihlalden “süresiz” olarak kapatıldı. 1971 Nisan ayında Doğan Özgüden için toplam 195 yıl, eşi İnci Özgüden için ise 140 yıl hapis istenmekteydi.

Bu koşullarda, Özgüdenler Nazım gibi, Pertev hoca gibi, “sevgili ülkeleri”nden kopmadan sürgüne çıktılar. Bu sürgünün verimli meyvaları kitap ve makale olarak dünyaya yayılıyor.

Doğan Özgüden 77 yaşında!

Hüseyin Aykol, Özgür Gündem, 12 Şubat 2012

Duayen ve vatansız gazeteci ağabeyimiz Doğan Özgüden, bugün 77 yaşına bastı. Ne mutlu bize ve hayat-mücadele arkadaşı İnci Tuğsavul-Özgüden ablamıza...

Bazı insanlar bunalınca, biraz rahatlamak ve mutlu olmak için alışverişe çıkarlarmış. Ben de öyle yapıyorum bazen. Gidip, alışveriş listemdeki kitaplardan birini ya da iyi bir film alıyorum; evde okumak ya da seyretmek için, eşimle birlikte...

Geçen hafta sonu, biraz gecikerek aldığım ve hafta sonunda soluk soluğa okuyup bitirdiğim kitap, Doğan Özgüden'in "Vatansız Gazeteci" kitabının ikinci cildi idi. Ne yalan söyleyeyim; ilk cildi kadar heyecanlı olacağını sanmıyordum. Özgüden, ilk ciltte ülkemizde iken yaşadıklarını anlatmıştı. Nitekim kitapta anlatılanlar, en değme macera romanından bile daha sürükleyiciydi.

İkinci cilt de ilginç.

İyi ama yurtdışında, sürgünde neler yaşanmış olabilirdi ki, vatan hasretinden, birkaç broşür çıkarmaktan başka. Ancak yanılmışım. "Vatansız Gazeteci"nin ikinci cildini de büyük bir macera kitabı gibi elimden bırakmadan okuyup bitirdim. Okuduğum kitapları evimde tutma adetim pek yoktur ama Vatansız Gazeteci ciltlerinin kütüphanemden kolay kolay çıkacağını sanmıyorum. Vatan Gazeteci ciltleri hakkında hiçbir şey yazmayacağım. Çünkü birinden özet falan duymayın ve edinebildiğiniz en kısa zamanda edinin okuyun. Vatansız Gazeteci, Belge Yayınları tarafından yayınlandı. Bu vesile ile Ragıp Zarakolu'na bir selam gönderelim ve bilmeyenler için Doğan Özgüden'i biraz tanıtalım:

Doğuştan gazeteci

Doğan Özgüden bir demiryolu emekçisinin oğlu olarak 1936 yılında Kalecik'te doğdu. İlk ve orta öğrenimini Türkiye'nin çeşitli köy ve şehirlerinde yaptı. Yüksek iktisat öğrenimi yaparken 1952 yılında gazeteciliğe "Ege Güneşi"

gazetesinde başladı. Öncü ve Milliyet gazetelerinde temsilcilik, Sabah Postası ve Gece Postası gazetelerinde yazı işleri müdürlüğü görevlerinde bulunduktan sonra dönemin en büyük sol günlük gazetesi olan Akşam'da 1964-1966 yıllarında genel yayın müdürlüğü yaptı.

Özgüden, 1962'den sonra Türkiye İşçi Partisi saflarında mücadele verdi ve 1964 yılında bu partinin Merkez Yürütme Kurulu'na seçildi. Bu dönemde, Doğan Özgüden, İnci Tuğsavul ile evlendi. Özgüden'ler, 1967'den sonra sosyalist haftalık dergi Ant'ı ve Ant Yayınları'nı kurarak 1971'de sıkıyönetim tarafından kapatılıncaya kadar yönettiler. Haklarında 50'den fazla dava açıldı. 1971 darbesinden sonra Türkiye'den ayrıldılar.

Mücadele insanı.

Avrupa'da diğer muhalif sürgünlerle birlikte Demokratik Direniş Hareketi'ni kurarak Cunta rejimine karşı kampanya yürüttüler. 1974'ten beri Brüksel'de çeşitli dillerde Türkiye üzerine yayın yapan Info-Türk Ajansı ve çok uluslu göçmen eğitim merkezi Güneş Atölyeleri'ni yönetiyorlar. 1980 darbesinden sonra Özgüden ve Tuğsavul, askeri cuntaya karşı ülke dışında mücadele yürütmek üzere Avrupa'da kurulan Demokrasi İçin Birlik'in genel başkanlığı ve yayın yönetmenliği görevlerini üstlendiler.

Askeri Faşist Cunta'ya karşı yürüttükleri muhalefetten dolayı 200'e yakın rejim karşıtıyla birlikte 1982 yılında Türk vatandaşlığından çıkartıldılar. Bu karar on yıl sonra iptal edildiyse de, Dışişleri Bakanlığı kendilerine, Türkiye'ye döndükleri takdirde daha önce AİHM'e bildirilen ağır suçlamalardan dolayı tutuklanmayacakları ve yargılanmayacakları konusunda herhangi bir yazılı güvence vermeyi reddetti.

Vatansız gazeteci

Aksine, 1971 darbesi'nden otuz yıl sonra, cuntacı generalleri eleştiren bir yazısından dolayı Doğan Özgüden hakkında yeni bir dava açıldı ve mahkeme kendisinin Türkiye'ye girer girmez tutuklanması için sınır kapılarına bildirimde bulundu. Daha sonra TCK'nin 301. Maddesi'ne göre sürdürü-

len dava, Özgüden'in Türkiye'ye girişinde tutuklanarak mahkemeye sevk edilmesine kadar askıya alındı.

Sürgün yılları

Turgay Olcayto , Evrensel, 18 Şubat 2012

Gazeteci Doğan Özgüden'in "Vatansız Gazeteci" kitabının ikinci cildi de çıktı. Kitapta yazarın,1971 ile 2011 yılları arasındaki döneme ilişkin anı, gözlem ve toplumsal eleştirileri ön plana çıkıyor. Hemen söylemeliyim ki Ant yayınlarnın kurucusu Gazeteci Doğan Özgüden'le yine gazeteci eşi İnci Özgüden'in sürgündeki yaşamlarının, ayakta kalma uğraşlarının incelikli, dürüst ve yalın dille anlatıldığı bu çalışma da ilki gibi yakın cumhuriyet tarihi için genç kuşaklara bir not düşme görevini hakkıyla yerine getiriyor. Doğan'ın özellikle 12 Mart dönemine değgin anlatıkları, o dönemi yaşamış, sıkıyönetim mahkemelerini yakından izlemiş, görev sürgünü tatmış bir gazeteci olarak eski anılarımı da tazeledi. O duruşmalarda arkadaşlarımı, dostlarımı, bilim insanlarını, sanatçı ve yazarları sanık sandalyesinde görmek acılarımızı her gün biraz daha katlanılmaz kılardı. Şimdi de sıkça düşünüyorum: Ne değışti?

Gazeteciler, akademisyenler, muhalif aydınlar yine cezavlerini doldurmuş bulunuyor.12 Eylül artığı yasalar her muhalif düşüncenin hayali örgütlerle ilişkilendirilmesinin yolunu açıyor. Düşünceyi ifade özgürlüğümüz mü genişledi? Basın özgürlüğü mü? Devletin her bireye eşit davrandığını, temel hak ve özgürlüklerine saygı gösterdiğini söyleyebilmek mümkün mü? Yargı erkinin bağımsız olduğunu ya da... Askeri darbelerin bıraktığı onulmaz izlerin bir benzerinin şimdilerde kendilerini demokrat diye tanımlayan sivil iktidarlar tarafından da halklara yaşatılması ise bizler gibi üç askeri darbe girişimi yaşamış bir kuşak için ibretlik yeni bir deneyim olmalı...

Özgüden'ler vatansız gazeteciler. Yurt dışına çıktıklarında

hiçbir ülkeden sığınma istememekte kararlıdır. Çünkü hep çok uzun olmayan bir sürede ülkeye geri döneceklerini düşlerler. Yıllar geçer. Türkiye’de koalisyonlar dönemi, Ecevit iktidarı yaşanır. Aslan! Sosyal demokratlar da iktidara gelir. Oysa bir zamanlar, dost belledikleri çoktan devlete dönüşmüşlerdir. Siyaset bizde böyle algılanan bir şeydir. O dost, arkadaşların tümü Özgüdenlerin vatandaşlığa dönüş taleplerine duyarsız kalırlar. Üstelik büyük hukuk insanı Halit Çelenk’in uğraşlarını da görmezden gelirler. Bunları kitapta usul usul yakınmadan anlatır Doğan ve noktayı koyar: “Ankara bizim vatansızlığımızdan memnun görünüyordu.”

Sürgün yılları içinde belge ve fotoğraflar da barındıran 500 sayfalık özenle basılmış bir kitap. Doğanın akıcı anlatımı ile bir solukta okunabilen bir çalışma. Özellikle de sosyal bilimlerle , siyaset bilimiyle, gazetecilik ve iletişimle haşır neşir olan gençlerin “Sürgün Yıllarından” çıkaracakları önemli dersler var. Çok yararlı bir okuma olacak onlar için. Hele de günümüz medyası düşünüldüğünde...

Sürgün Yılları

Deniz Çaba Şen. İzmirliye, Haziran 2012

Gazeteci Doğan Özgüden tam 41 yıldır sürgünde. Onca yıl Türkiye’ye dönmek istese de her defasında yeni bir davayla vatansız bırakılan isimlerden. Bugün ise artık “Tevfik Fikret’in dediği gibi ‘yeryüzünü vatanım, tüm insanlığı milletim’ olarak benimsedim ve kendimi ‘vatansız’ saymıyorum” diyor. Yazılarında dolayı yüzlerce yıl hapis cezası alan, bu yüzden ülkesini bırakmak zorunda kalan, sürgünde bile baskıdan yakasını kurtaramayan, yetmezmiş gibi vatandaşlıktan çıkarılan ve 41 yıldır doğduğu topraklara ayak basamayan bir gazeteci Doğan Özgüden.

Oysa o, 1960’larda Akşam’ı solun sesi haline getirdi. Sosyalist düşün tarihinin en önemli dergilerinden biri olan

Ant'ı kurdu. Sendikal mücadele verdi; gazetecilerin ücretlerine yüzde 300'e yakın zam yapılmasını sağladı. Türkiye İşçi Partisi'nde eylem adamı olarak en ön sıralardaydı. Sür-
günde de boş durmadı, Cunta rejimine karşı mücadeleyi sür-
dürdü. Bugün de Belçika'da "Info Türk" adlı internet sitesinde
gazetecilik yapmayı, insan hakları ve demokrasi adına mu-
cadelesini sürdürüyor. Ama o, vatansız değil. Kendisi de
"Vatansız" Gazeteci adlı kitabında "vatansız" sözcüğünü tır-
nak içinde kullanıyor. Çünkü "Biz Türkiye'deki faşizan re-
jimden hiçbir zaman af dilemedik ve özel bir lütuftan
yararlanarak ülkemize dönmeyi asla düşünmedik" diyor.
Kaldı ki kendini de "vatansız" saymıyor. Onunki sadece
büyük bir özlem: "Önümde yaşanacak kaç yıl kaldı bilmi-
yorum, bittabi bu yılları doğduğum, yetiştiğim topraklarda
geçirmek isterim."

*1950'lerde İzmir'de gazetecilik yaptınız. Ege Güneşi
Gazetesi ve Sabah Postası'nda... Ardından Milliyet İzmir
temsilciliği geliyor. İzmir'deki gazetecilik yıllarınızdan
söz eder misiniz?*

İzmir gençliğimin kenti, gazeteciliğe başladığım kent.
Aslında meslek olarak seçmiş de değildim. Yüksek öğrenime
devam edebilmem için mutlaka okul giderlerimi karşılayacak
bir iş bulmam gerekiyordu. Ticaret Lisesi'nde stenografi
öğrendiğim için, yabancı radyoların Türkçe yayınlarını, An-
kara, İstanbul ve taşra muhabirlerinin telefonla yazdırdıkları
haberleri not edip haber haline getirerek gazeteciliğe baş-
ladım. Gazeteciliğin mücadelecisi yanı sıra kısa zamanda beni et-
kiledi, böylece tam 60 yıldır sürdürdüğüm mesleğim oldu. 1952
yılında Ege Güneşi'nde kısa bir staj döneminden sonra
1958'e kadar Sabah Postası'nda yazı işleri müdürlüğüne
kadar çeşitli görevlerde bulundum, daha sonra Milliyet ve
Öncü gazetelerinin İzmir temsilciliğini üstlendim.

*Gazeteciliğin yanı sıra sendikal haklar için de çok müca-
dele verdiniz...*

Gazeteciliğin yanı sıra Türkiye’de basın işkolunda başlayan sendikal ve mesleki örgütlenme çalışmalarında da aktif olarak yer aldım. Sendika temsilcisi olarak Asgari Ücret Komisyonu’nda çalışan gazetecilerin ücretlerine yüzde 300’e yakın zam sağladığım için gazete patronları tarafından “kara listeye” alındım. Bunun üzerine hayatımı yurt dışında kazanmak için İngiltere’ye gittiysem de, Türkiye İşçi Partisi’nin örgütlenmeye başlaması üzerine Türkiye’ye dönerek tüm zamanımı sosyalist örgütlenmeye verdim. 1962 sonunda TİP Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar’ın isteği üzerine İzmir’den ayrılarak İstanbul’da Gece Postası Gazetesi’nde çalışmaya başladım. 1964-1966 yıllarında genel yayın müdürlüğünü üstlendiğim Akşam Gazetesi’ni solun etkin sesi haline getirdikten sonra eşim İnci Tuğsavul’la birlikte Türkiye’deki mücadelemizi 12 Mart 1971 Darbesi’ne kadar Ant Dergisi ve Ant Yayınları’yla sürdürdük.

1950’lerin İzmir medyasını muhalif olarak değerlendirebilir miyiz?

1950’lerin başlarında İzmir’de benim çalıştığım Sabah Postası dışında muhalif bir gazete veya dergi yoktu. Yeni Asır ve Ege Ekspres gazeteleri tamamen DP iktidarının destekçisiydi, resmi ilanlarla destekleniyordu. Demokrat İzmir Gazetesi ise başta DP’yi desteklerken, Başbakan Menderes’in gazete sahibi Düvenci’yi değil de, onun parti içindeki rakibi Rauf Onursal’ı İzmir belediye başkanlığına getirmiş olması nedeniyle giderek muhalefete geçti, hattâ zamanla sadece İzmir’in değil, Türkiye’nin en mücadeleci muhalif gazetelerinden biri oldu. Çalıştığımız gazeteler ne olursa olsun biz muhalif gazeteciler, Gazeteciler Sendikası ve Gazeteciler Cemiyeti yöneticileri olarak özellikle basın özgürlüğü ve demokratik haklar konusunda zamanın iktidarına karşı sürekli mücadele veriyorduk.

1971 Askeri Darbesi’nden sonra ülkeden ayrıldınız. An-

cak Avrupa'da geçirdiğiniz ilk yıllarda ve sonrasında hep dönmek istediniz. Genel aften yararlanarak '70'li yılların sonunda kesin dönüş yapacaktınız ama bu kez de militarizm üzerine çevirdiğiniz bir kitabın Türkiye'de yayınlanması üzerine hakkınızda dava açıldı.

İnci'yle benim hakkımda toplam 300 yılı bulan ceza talepleriyle dava açıldığı ve de ben şahsen orduyu eleştiren yazılarımdan dolayı tehdit edildiğim için Türkiye'den illegal olarak çıkmak zorunda kaldık. Avrupa'da cuntaya karşı mücadeleye için gerekli dış bağlantıları kurduktan sonra, çıkışımızda olduğu gibi, kaçak yollardan geri dönmeyi düşünüyorduk. Bu yüzden iki yıla yakın iltica falan istemedik. Cunta'nın işlediği insan hakları ihlallerini teşhir eden İngilizce Türkiye Dosyası'nı (File On Turkey) yayınlamamız üzerine Ankara rejiminin Avrupa Konseyi'nden atılması gündeme gelince Cunta temsilcileri bize karşı Avrupa ülkelerinde ihbar kampanyası açtılar. Bunun üzerine Hollanda'dan siyasal iltica istemek zorunda kaldık. Yürüttüğümüz çalışmaların biz ülkeye döndükten sonra kalıcı olmasını sağlamak için 1974'te Brüksel'de İno-Türk'ü kurduk.

Genel af çıktıktan sonra Türkiye'ye dönmek istediniz ama, yine olmadı...

Bunun ön hazırlıkları için iki kez kısa sürelerle Türkiye'ye geldik. Sevdiğim İzmir'i de bu vesilelerle birkaç günlüğüne yeniden görebildim. Ama dediğiniz gibi, militarizme karşı hazırladığım bir kitabın Türkiye'de de yayınlanmasından sonra askeri savcılık hakkımda dava açtı. Bu nedenle Türkiye'ye kesin dönüşü ertelemiştik ki, 1980 darbesi geldi. Ardından da Yılmaz Güney, Şanar Yurdatapan, Melike Demirağ, Behice Boran gibi rejim muhalifleriyle birlikte Evren tarafından "kan-sızlar, hainler" diye suçlanarak vatandaşlıktan atıldık.

1982'deki vatandaşlıktan çıkartılma kararı on yıl sonra iptal edilse bile cuntacı generalleri eleştiren bir yazınız-

dan dolayı tekrar dava açılarak tutuklama emri çıkarıldı. Bundan sonraki süreç nasıl ilerledi?

Deniz'lerin idamının yıldönümü dolayısıyla yazdığım bir yazıdan dolayı eski Türk Ceza Yasası'nın 159. Maddesi'ne göre dava açıldı, yargıç Türkiye'ye dönmeme haline derhal tutuklanmam için tüm giriş kapılarına talimat verdi. Yasa değişti, ama aynı dava yeni yasanın 301. Maddesi'ne göre sürdürüldü. Kaldı ki daha önce vatandaşlıktan atma kararının iptali için dava açtığımız Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne gönderdiği bir yazıda Türk Hükümeti devlete karşı işlenmiş suçlardan dolayı hakkımıza birçok dosya bulunduğu ve vatandaşlıktan atılmayı hak ettiğimiz yolunda savunma yapmıştı. Vatandaşlıktan atılma kararı kaldırılınca Türkiye'ye dönüş halinde bu davalardan başıma dert açılmayacağına dair dışişleri bakanlığından yazılı teminat istedim. Hiçbir yanıt almadım. Ayrıca yurt dışındaki faaliyetlerimden ötürü Belçika'da çeşitli komplolarla karşı karşıya bırakıldım. O kadar ki, Belçika beni korumaya almak zorunda kaldı.

Dönüş yollarınız kapansa da demokrasi mücadelesinden vazgeçmediniz. Baskı sürgün hayatınızda da hiç eksilmedi. Vatansız olmak, verdiğiniz mücadeleden daha önemli değildi sanırım. Ama 41 yıl oldu... Bundan sonra dönmeniz mümkün olur mu? Hâlâ dönmek istiyor musunuz?

2012 yılında 76 yaşındayım. İzmir'de başlayan gazeteciliğimin de 60. yılı, siyasal sürgünümün ise 41. Yılı... Anılarında da ("Vatansız" Gazeteci, Cilt I ve II, Belge Yayınları) ayrıntılı yazdım. Okuyabilmek için ta çocuk yaşından itibaren hep gurbeti yaşadım. Anadolu'nun bir ucundan öbürüne savruldu. Sonra da yurt dışına... Farklı nedenlerle hep mücadele içinde oldum. Gurbet, Nazım Hikmet'in dediği gibi zor meslek... Önümde yaşanacak kaç yıl kaldı bilmiyorum, bittabi bu yılları doğduğum, yetiştiğim topraklarda geçirmek isterim. Ama siyasal sürgünde isimleri duyulmuş ya da duyulmamış o kadar Türkiyeli insan var ki...

Biz Türkiye'deki faşizan rejimden hiçbir zaman af dilemedik ve özel bir lütuftan yararlanarak ülkemize dönmeyi asla düşünmedik. Bizleri ve bizim gibi binlerce yurttaşı sürgüne zorlayanların, onlara hâlâ tehdit uygulayanların af dilemesini ve tüm sürgün arkadaşlarımızın, Türk, Kürt, Ermeni, Asuri ayrımı olmaksızın, onurlu bir biçimde dönmelerini sağlayacak gerçekten demokratik bir düzenin Türkiye'de egemen olmasını "olmazsa olmaz koşul" olarak görüyoruz.

Türkiye'de malum sözde 12 Eylül ve 28 Şubat hesaplaşmaları sürüyor. Siz bu süreci nasıl izliyorsunuz? Ne tür bir hesaplaşma bu?

Halk iradesi dışında darbe türü dayatmaların Türkiye'nin demokratikleşmesine hiçbir katkısı olmadığı meydanda. Faşizmin cenderesinden geçmiş tüm ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de yeni darbelerin engellenmesi için bu tür hesaplaşmaların yapılmasında yarar var. Ne var ki, askersel darbe ve baskıların yerini Türkiye'de giderek bir çoğunluk diktası alıyor. Hem de militaristlerle aynı yöntemleri kullanarak...

41 yıllık sürgün hayatınızda Türkiye'yi hep dışarıdan izlediniz. Bu 41 yılda Türkiye gerek sol hareket gerekse insan hakları ve demokrasi alanlarında nasıl yol aldı?

Türkiye'de sol hareket hiçbir zaman özgürce örgütlenme olanağına sahip olmadı. 60'lı yıllarda yaşadığımız görece tolerans da 1971 ve 1980 darbeleriyle hunharca yok edildi. Sol her şeye rağmen her dönemde insan hakları ve demokratikleşme mücadelesinde hep öncülük etti. Bu mücadele bugün toplumun tüm kesimlerine de mal olmuş durumda. Son 1 Mayıs gösterilerini bu bakımdan önemli bir dönüm noktası olarak görüyorum.

Bugün pek çok gazeteci ve yazar tutuklu. Diğer pek çoğu da suskun. Peki 2000'lerin Türkiye'si ile kim hesaplaşacak?

Türkiye'nin yakın tarihi, yüzlerce gazetecisini, siyaset adamını zindanlara atan bir iktidarın kalıcı olmadığını gös-

teriyor. İktidar bu hatalı yolda devam ettiği sürece, özellikle de Kürt sorununa demokratik bir çözüm getirilmedikçe iktidarını yıllarca sürdüremez, bir gün onun yöneticilerinden de hesap sorulur.

1960'lı yıllarda sizin yönetiminizde Akşam, büyük bir sol gazeteye dönüşmüştü. Ve orada birlikte yürüdüğünüz pek çok kişi şu anda Türkiye'nin aydınları ve demokratları olarak anılıyor. Vefa gördünüz mü? Türk medyası sizin arkanızda durdu mu?

Akşam ve Ant döneminde, ardından sürgünde yaşadıklarımı, insan ilişkilerini anılarımda ayrıntılı olarak yazdım. Dostluklarımı ve kavga arkadaşlığını sürdürenler de oldu, özellikle iktidarların şahsıma yönelik saldırı ve komplolarından ürkerek geçmiş beraberliklerimizi unutmayı ve unutturmayı tercih edenler de oldu. Ömrümün son yıllarında herkesi geçmişteki olumluluklarıyla anımsamayı tercih ediyorum.

Askeri darbe dönemlerinde yurt dışına çıkan ancak bir süre sonra yurduna dönüp “suya sabuna dokunmadan” yaşayan pek çok gazeteci ve yazar var. Bu tablo, sizi nasıl etkiledi?

Siyasal sürgüne çıkmak zorunda olanlar içinde inançlarının kavgasını yabancı ortamlarda gerektiği gibi sürdürenler de oldu, bunu göze alamayıp bir süre sonra tavizler vererek ülkeye dönen, döndükten sonra susup olanlar da... Bu bir kişilik ve kişisel tercih sorunu. Azınlık da olsa Türkiye'ye dönerek kavgasını aynı kararlılıkla sürdüren dostlar var. Onlarla gurur duyuyorum.

Son olarak vatansız olmayı nasıl tarif ediyorsunuz?

Tevfik Fikret'in dediği gibi “yeryüzünü vatanım, tüm insanlığı milletim” olarak benimsediğimden kendimi “vatansız” saymıyorum. Bu nedenle de kitabımın adında vatansız kelimesi tırnak içindedir. Türkçe nasıl anadilimse, Türkiye de benim evrensel vatanımın ilk ayak bastığım, kendimi kendim kıldığım en önemli parçası.

Fizik olarak ayrı düşürülmüş olsam da Belçika'da hep Türkiyelilerle beraberim, onlarla birlikte gün be gün Türkiye'yi yaşıyorum.

Doğan Özgüden'le söyleşi

Deniz Deren Önen, Sosyologca, Ağustos 2012

Özgüden ailesi olarak Türkiye'den ayrıldıktan sonra neler yaptınız? Şu an çalışmalarınıza devam ediyor musunuz?

Sürgünün ilk iki yılında en kısa zamanda Türkiye'ye dönebilme umuduyla sahte bir pasaportla kaçak yaşadık, ülkeden ülkeye dolaşarak Türkiye Demokratik Direniş Hareketi'ni örgütledik, uluslararası insan hakları kuruluşları, Avrupa Parlamentosu, Avrupa Konseyi ile cunta yönetimine yaptırım uygulanması konusunda ilişkiler kurduk, başta Türkiye Dosyası olmak üzere birçok İngilizce, Fransızca kitap ve broşürler yayınladık, konfefsanslar organize ettik. 1973 başında isimlerimiz Avrupa Konseyi'nde Turhan Feyzioğlu tarafından deşifre edildikten sonra Hollanda'ya iltica etmek zorunda kaldık, 1974'te de Brüksel'de alternatif enformasyon merkezi İfo-Türk'ü, daha sonra da çok kültürlü sosyal, kültürel çalışmalar yürüten Güneş Atölyeleri'ni kurduk. Bu iki kurum de faaliyetlerini sürdürüyor.

Yurtdışında bir sosyalist, gazeteci, mülteci olarak karşılaştığınız güçlükler nelerdi? Eski çalışma arkadaşlarınızla ilişkilerde ne tür güçlüklerle karşılaştınız?

Avrupa'ya gelir gelmez siyasal iltica istemediğimiz için iki yıl boyunca kaçaklığın tüm zorluklarını yaşadık. Özellikle ülke değiştirmeler, maddi olanaksızlıklar, gerçek kimliğimizle ortaya çıkamadığımız için legal kuruluşlarla ilişki kurmadaki zorluklar... Avrupa'da oluşturduğumuz Demokratik Direniş Hareketi'nde gerçekten büyük özveriyle çalışan Türkiyeli ya da Avrupalı arkadaşların bu zorlukların üstesinden gelmede

büyük katkıları oldu. 1974'te İfo-Türk'ü kurduktan sonra, Türkiye'deki tüm sosyalist oluşumlara dayanışma gösterdiğimiz için Türkiye Komünist Partisi'ne paraşütle inen bir takım kimselerin sürekli kışkırtma ve engellemeleriyle karşılaştık. Belçika'daki legal faaliyetlerimizi engellemek için akla hayale gelmeyecek tertiplere başvuruldu. Sonuçta hepsinin üstesinden geldik. Eski çalışma arkadaşlarımızla ilişkilerde de günlük pratik sorunların çözümünde sorunlar çıktı. Ama bunun büyük ölçüde o dönemde Türkiye'de egemen olan faşizan baskının doğal bir sonucu olduğunu düşünüyorum.

Avrupa'dan günümüz Türkiye'sine baktığımızda soldaki tartışma ve örgütlenmeler hakkındaki görüşünüz nelerdir?

Avrupa'dan günümüz Türkiye'sini, sadece uzaktan bakarak değil, Avrupa'daki yansımalarıyla günü gününe izliyor ve yaşıyoruz. Bana kalırsa, dünya solu gibi Türkiye solu da bir değişim sürecinde... Özellikle Sovyet sisteminin çöküşünden sonra belli bir arayış içinde. Bugünkü güç dengeleri solun etkin bir alternatif olarak ortaya çıkmasını engelliyor. Bu nedenle, güçlü bir sol örgütün varlığından söz etmek de olası değil. Ama eskiye göre farklı olan, bir yandan tüm dünyada kitlesel altermondialist direnişlerin gelişmesi, Türkiye siyaset arenasında da Kürt ulusal hareketinin etkin ve belirleyici bir güç olarak kendisini kabul ettirmiş olması. Türkiye'nin yarınını solun bu hareketlerle sağlıklı ve yapıcı diyalogunun belirleyeceğini düşünüyorum.

Eski görüşlerinizde neler değişti, hangi yeni konulara ilgi duyduunuz?

Temelde fazla bir şey değişmedi. Emperyalizm hâlâ sonuna kadar savaşılmaması gereken bir tehdit. Ant'ta ilk teşhislerini koyduğumuz Türk-İslam sentezinin Türkiye'de tüm demokratik açılımları tehdit eden, giderek orduyla daha fazla cürüm ortaklığına sürüklenen gerçek bir tehlike oluşturduğuna inanıyorum. Ucu yeşil faşizme varabilecek bu süreçte

yine de geçerli tek alternatifin anti-emperyalist ve anti-kapitalist sol olacağını düşünüyorum. Eskiye göre bugün ilgi duyduğum yeni konular, çevre koruması, göçmen ve mülteci sorunları. Sürgünde Anadolu çıkışlı tüm diasporaları, Kürdü, Ermenisi, Asurisi, Eleni, Yahudisiyle yakından tanıdım. Bugün Anadolu ve Trakya topraklar üzerinde bulunan Türk damgalı devletin en kısa zamanda tüm bu halkları onurlarıyla muhatap alan demokratik bir birlikte yaşama projesi haline dönüşmesi en büyük dileğim.

Türkiye'ye dönmeyi düşünüyor musunuz?

Bittabi düşünüyorum. Ben Türkiye'ye küsmüş değilim ki... Orası benim anayurdum, ama Türkiye'yi yöneten kast beni düşman ilan etti. Vatandaşlıktan atıldım, elçiliklerin sürekli komplolarına maruz kaldım, hakkımda linç fermanları çıkarıldı. Bu koşullarda dönmek söz konusu olabilir mi? Ama tüm siyasal sürgünlerin, diasporaların özgürce anayurtlarına dönebileceği gün geldiğinde, eğer hayatta kalmışsam, tabii ki döneceğim.

Bir mücadele insanının anıları

Murat Belge, Milliyet, Eylül 2012

Bu yakınlarda yolum Belçika'ya, Brüksel'e düşünce, ne zamandır yapmak istediğim bir şeyi yapma imkanı buldum: İnci-Doğan Özgüden çiftiyle buluştum. Onlar Türkiye'yi terk edeli bir ya da iki kere yalnız Doğan'ı, o da 'ayaküstü' denecek koşullarda, görmüştüm. Ama bu sefer üçümüz birlikte yemek yedik, uzun uzun konuştuk.

Doğan'ın anılarını yayımladığından haberim vardı. Onları da verdi: İki koca cilt, birlikte bin sayfayı biraz geçiyor. Birinci cilt, 12 Mart'la İnci-Doğan çiftinin kendilerini yurt dışında bulmalarına kadarki anıları kapsıyor, Avrupa'da ilk günlerde bitiyor. İkinci cilt de bundan sonrası, ama kitap sona

yaklaşırken yıllar da daha çabuk geçiyor. Dönüşte okumaya başladım, şu anda bitirmek üzereyim.

Bin sayfa ama kolayca okunuyor. Yılların deneyimine sahip bir gazeteci Doğan Özgüden. Söylemek istediğini kestirmeden ve yalın bir biçimde söylemenin 'ilmini almış'. Tam söylemeyip ima ettiği şeyler olsa da, bunların ne olduğunu hemen anlıyorsunuz.

Baştan söyleyeyim, ben Doğan Özgüden'le ilgili olarak önyargılıyım. 'Önyargı' ile de olumsuz bir şey değildir. Doğan Özgüden'le İstanbul'da Ant'ı çıkarırken tanışmıştık. Siyasette neden yanayız, neye karşıyız, bunlar birbirini tutuyordu. 'Çizgi'den başka, 'kişilik' olarak da Doğan benim sevdiğim bir insandır, hep öyle oldu. İnci ile hep iş üstünde karşılaştık, çünkü iş üstünde olmadığı bir zaman bilmiyorum. Bizim oturup iki çift lakırdı etme imkanı bulduğumuz kısa aralıklarda o gene bir şeyler yapıyor olurdu.

'Biz' cephesi. Her konuda tıpatıp anlaşacağız diye bir kural yok. Böyle bir şeyin olabileceğine de inanmıyorum zaten. Bunlar ancak 'hiyerarşik' ilişkilerde mümkündür, çünkü orada şef söyler, öteki dinler. Baştan farklı bir şey düşünmüşse de şefi dinleyince, "Ha, doğrusu buymuş" der. Onun için 'teorik birlik ve beraberlik' sağlanır. Eşit ilişkide ise her zaman nüanslar vardır. Benim Özgüden'lerle yakınlığım bunu da içeren bir şey. Sonuç olarak hep üç aşağı beş yukarı aynı doğrultuda olduk.

Bu ortak düşünce faslını böyle biraz uzatarak yazıyorum, çünkü Doğan'ın bunca yıllık anılarının çoğu bununla ilgili, bitmez tükenmez mücadeleyle dolu hayatında hep bu sorunla uğraşmış. Asıl mücadele bu toplumun yerleşik otoriter karakteri. Adına faşizm mi deriz, bonapartizm mi deriz (aslında böyle şeyler hiçbir zaman katıksız olmaz), değişmeyen bir iktidar yapısı ve bir siyaset kültürü, baskıcı, ırkçı, devletçi bir milliyetçi ideoloji biçimi. Bunlar Özgüden çiftinin (ve birçoğumuzun) değişmez düşmanları, hasımları. Ama bunlarla uğraşır, mücadele ederken işin bir de 'biz' cephesi var.

Orada ne oluyor? Doğan'ın elli küsur yıllık anılarının gösterdiği gibi orada da iyi şeyler olmuyor. 1964'te bir nedenle TİP'ten ihraç edilen Doğan Özgüden '80'lerde yeniden aynı konumda buluyor kendini. Ama tabii bunlar işin 'highlight' kısmı. Aradan geçen zaman içinde olanlar da çok farklı değil. Değişik grupların birbirleriyle ilişkileri korkunç.

Bunları, araya bazı eğlenceli episodlar da sıkıştırarak, sakin sakin anlatıyor Doğan. Özellikle birinci cildi okurken hemen hemen hiç yabancılık çekmedim, diyebilirim. Bildiğim insanlar, bildiğim olaylar. Yurt dışına çıktıktan sonra anlattıkları benim açımdan biraz değişti: Bildiğim insanlar, epeycesini bildiğim olaylar. Örneğın 12 Eylül sonrasında Behice Boran'ın da, Nihat Sargın'ın da Belçika'da bulunduğu, Doğan'ın onları neredeyse her gün gördüğü dönemde olanları hiç bilmiyordum.

Ama, dediğim gibi, insanları biliyorsun; olayların nereye vardığını da gözlemlemiş, öğrenmişsin. O zaman ortada fazla şaşırtıcı bir şey kalmıyor. “Boşlukları doldurma” gibi bir işlem oluyor.

‘Sönmüş yanardağ’... Türkiye’de tarih, büyük ölçüde ‘anı’ formu içinde yazıya geçer. Çünkü asıl belirleyici olayların kaydı kuydu pek yoktur. ‘Belge’ inceleyerek bir yerlere varamazsınız, belgeleri bulsanız bile. Çünkü, diyelim bir parti talimatı buldunuz, “Sola gidilecek” diyor, onu yayımlarken sözlü olarak “Sağa gidilecek” diye talimat verilmiştir. Devletin tarihi özellikle böyledir, çünkü devlet durmadan yazıya geçmemesi gereken işler yapar; iz bırakmama tekniğini de oldukça iyi geliştirmiştir. Düşünün, hala sır olan ne çok olay var tarihimizde! Ama devletin dışındaki siyasi oyuncuların tarihi de bundan çok daha fazla saydam değildir. Benzer kaygılar o çevrelerde işler.

Şimdi Doğan Özgüden'in bu yazdıklarına birçok çevreden ‘yalanlamalar’ gelebilir, gelir de, anlatılanların birçoğu ‘sönmüş yanardağ’ sınıflamasına girse bile. Ama ben beklediğim nesnellik çabasını gördüm Doğan'ın anlatısında.

Başınızdan geçenleri anlatıyorsunuz: Yaşarken elbette değer yargılarıyla bakmışsınız olaylara. İster istemez bir öznellik olacaktır. Ama böyle anılarda sık rastladığımız bir şey, yazanın gereğinde ekleyerek, gereğinde çıkararak, yani bazı şeyleri eğip bükerek anlatmasıdır. Doğan Özgüden'in böyle bir çabası yok. Nesnelliğinin yeterli olacağına inanıyor ve nesnel kalmak için elinden geleni yapıyor.

Sözü geçen hemen hemen herkes tanıdık. Hemen hemen hepsi bizim kuşağın ömrü içinde parlayıp sönmüş 'Türkiye sosyalizm tarihi'nin aktörleri. Birçoğuyla ilgili benim yargılarımla da üç aşağı beş yukarı Doğan Özgüden'inkilerle örtüşüyor. Örtüşmeyenleri de var, ama neden olduğunu anlıyorum. Bu konularda merak duyanların hayal kırıklığına uğramayacağı çok şey öğreneceği bir anlatı bu. Onun için özellikle bu olayları kendisi yaşamamış genç kuşağa okumalarını salık veririm.

Fakat, okurken, bir de şuna dikkat ettim, ister istemez: Sözü geçenlerin ne kadar çoğu bugün hayatta değil. İkinci ve asıl önemli nokta: Niye biz sosyalistler eleştirdiğimiz, değiştirmek üzere yola çıktığımız dünyanın bu kadar fazla günahını sahiplenmek gereği duyduk?

Sol Gazetecilik ve Özgüdenler

Uğur Hüküm, Cumhuriyet, 20 Ocak 2013

Fransa'da 33 sayıdır 3 ayda bir basılan Médias dergisi son sayısıyla yayını durdurdu. Akademik nitelikle mesleki özgünlük arası, herhangi bir gazeteci veya basın uzmanı kadar sıradan vatandaşın da kolaylıkla yararlanabileceği bu süreli organ son kapak konusu olarak Fransız gazetecilerinin siyasi eğilimleri üzerine yapılmış bir araştırmanın sonuçlarını seçmişti: "Fransız gazetecilerinin yüzde 74'ü oyunu sola veriyor." Bir başka ifadeyle Fransız gazeteciler solcuymdu. Aslında ilk bakışta biraz yadırgatıcı, hatta ürkütücü de gelse

bu tespit basit bir sosyolojik gerçeğe dayanıyordu. İster 'mektepli', ister 'alaylı' olsun gazeteci denen yaratık dünyaya, topluma, çevresine, olaylara eleştirel bakabilen; gördüklerini, duyduklarını ötekilere olabildiğince çok boyutuyla araştırıp aktaran bir mesleğin adamı demektir. Bu onun an-gaje, yanlı olmasını, besmele gibi her vesileyle tekrarlamasa da inandıklarını söylemesini engellemez.

Tanımlamak istediklerimizi dört dörtlük sergileyen örnek, 77 yıllık hayatının son 40 yılını tamamen gurbette geçirmiş büyük gazeteci Doğan Özgüden ve eşi İnci Tuğsavul'dur. Belge Yayınları'ndan basılan Doğan Özgüden'in toplam 1078 sayfalık, 2 cilt "Vatansız Gazeteci" başlıklı anıları meraklılara hararetle salık verilir. Sosyal mücadeleler tarihinin, en azından Fransız Devrimi'nden bu yana siyasi gündelik söyleme bile kattığı bir ikilem, sol ve sağ kavramları herkesçe kabul görmese de geçerlidir. Giderek belirsizleşse de solu, solcuyu halen ayrıcalıklı kılan erdem haksızlığa karşı, eşitlikten yana; yaşamın tümüne yenilikçi, laik bir hassasiyet, kendisi dahil her şeye eleştirel ve ilerici bir yaklaşımla bakabilmesidir. Gazetecilik yolunun hızlı akan bir güncellikle kesiştiği çoğu noktada solcu tercihlerde bulunması doğal bir gerçek gibi gelebilir (Ancak gerçeğin giriftliğini dini, felsefi ve siyasi doğmalarla kestirmeden açıklamak pek olası değildir). Meramımızı sevdiğimiz bir Fransızca deyişle sürdürelim: "Gönlü solda, kesesi sağda" kilerin varlıkları kadar, gazetecilik ilkelerine saygılı, dürüst sağcı bazı dünyalı meslektaşlarımızın varlığını da teslim etmek zorundayız. Bu bağlamda Özgüdenler gezegen ölçeğinde bir "ari" toplumsal-mesleki katmanın, nesli tükenmekte olan bir soyun da temsilcileridirler.

Fransa'da bugün profesyonel basın kartlı 37.012 gazeteci yaşar. Bu kartı meslekte temsilcilik yetkisini resmen kanıtlamış sendikaların her dönem seçimle yenilenen gazetecilerinden oluşan bir komisyon tayin eder. Her yıl yenilenen kartı alabilmenin olmazsa olmaz koşulu, kart adayının yıllık gelirin en

azından yarısını, objektif ölçütlerle belirlenmiş bir veya birkaç basın-yayın kuruluşundan kazanmasıdır. Herhangi bir süreli yayında, internet sitesinde yazmak; televizyon veya radyoda program sunmak gazeteci statüsünü edinmeye yetiştirmez. Kaldı ki 2 yıllık bir stajyer gazetecilik devresi tamamlanmadan profesyonel kart alınmaz. Türkiye’de bildiğimiz kadarıyla ve 2011 itibarıyla ancak Başbakanlık kanalıyla lütfedilen (!) basın kartlı 13.144 gazeteci vardır. Bugünkü resmilerin Çin, İran, Rusya’yı bastırarak bir gazeteci fobisine sahip olduklarını düşününce bir Uğur Mumcu, Hrant Dink veya Abdi İpekçi’nin yetiştirilmesi için Türk solunun kaç fırın ekmek yemesi gerektiği tahmininde bile bulunamayız.

Hem karşılaştırma yöntemini tanımak, hem de birlikte çalışmışlık onuruna nail olduğumuz Özgüden bizim gözümüzde Mumcu ve Dink çapında araştırmacı, sorgulayıcı, gerçek demokrasiden, bağımsız bir Türkiye’den yana bir devrimci ve üstelik uluslararası bir gazetecidir. Onun egemen sınıflar ve vurucu güçlerine verdiği rahatsızlık 12 Mart ve 12 Eylül’den sonra Türk Devleti’nin yayımladığı “beyaz kitap”larda görülebilir. Özgüdenlerin faaliyetlerine ayrılan sayfalar nice işçi sınıfı partisi, proleter devrimci hareketten daha fazladır. 1972’de Türkiye’yi terk etmeseler bugün ciddi bir olasılıkla Mumcu, İpekçi ve Dink gibi aramızda olmayacaklardı.

Doğan Özgüden kurucusu, sorumlusu, lokomotifi olduğu, bugüne kadar bir eşi çıkamamış ANT dergisinin 3 Ocak 1967 tarihli ilk sayısında şöyle yazıyordu: “ANT; sermayenin bilinçli müdahalesiyle, ilan pazarlıklarıyla... Bab-ı Âli basınında yer verilmeyen gerçeklerin dile getirildiği, zincirlenen kalemlerin özgürce konuştuğu bir forumdur... O, sömürücülüğe karşı Ant’tır/ O, sosyal adalet için Ant’tır/ O, emperyalizme karşı Ant’tır/ O, bağımsızlık için Ant’tır.” (www.info-turk.be) Fransa’dan sonra Belçika’yı mesken edinen Özgüdenler birer demokrasi ve basın anıtıdır. Ucube kâfaların ve sınıfların egemenliği sona erdiği gün anıtları dikilecek değerlerimizdir.

Kürt meselesi ve 27 Mayıs darbesi

Ali Mert, SolPortal, 15 Şubat 2013

Bu haftaki yazı, dallı budaklı değil de odaklı ve bilgilen-
dirici olacak. Yazar için –ne şans değil mi, bu ben oluyorum–
“kolay” da. İlgi, merak ve de beğeniyle okumakta olduğum
kitaptan birkaç anı/anekdot, daha doğrusu bilgi/belge pay-
laşacağım, hepsi o kadar

Ama kitabı tanıtayım en başta. O da kısa olsun; ileride
farklı vesilelerle uzun uzun yazmak “zorundayım” nasılsa.
Zamanında, soL dergisi aylık çıkarken, “Didiklenmiş Kitap-
lar” adlı köşemizde didiklemeye çalıştığımız yapıtlar gibi bir
kitap bu da. Çok zengin, her sayfasında yeni ufuklar açan,
hatıra, tarih ve tanıklık kitaplarından.

Evet, neredeyse her sayfası ayrı bir hazine. İlk cildinin
557 sayfa olduğunu belirtmem, hazinenin niceliği konusunda
bir fikir verir sanırım. Nitelik mi? Hem sol tarihimiz, hem
daha genel anlamda siyasi tarihimiz hem de basın tarihi
açısından muhakkak okunması, tartışılması gereken bir yapıt
olduğunu söylemekle yetinelim.

Yok, yetinmeyelim: Solumuz, bugün seçimlerle gelebile-
cek somut mevzilerden bir hayli uzakken; 1963 yılında
İzmir’in Gültepe mahallesi belediye seçimlerinde TİP’in
desteklediği bağımsız aday Mehmet Günay’ın, AP’nin yüzde
47,78 oyuna karşılık yüzde 49,69 oy alarak Türkiye’nin ilk
sosyalist belediye başkanı seçildiği süreci öğrenebilmek bile
–TİP’in sonraki başarıları; bunun nedenleri, kökenleri, geri-
lemesi ve bugün bir türlü tekrar edip gelişmemesi gibi soru-
larla birlikte– bu “nitel” ve “nicel” konular üzerine akıl yormak
açısından son derece önemli, onu belirtelim.

Neyse, kitabı “kısaca” tanıtmaya devam edip, nitelikle
niceliğin “kesiştigi” bir noktada; kitabın satırlarının altını
çizmekten, sayfa kenarlarına ve tüm boşluklara not düşmek-
ten kurşun kalemimiz bitti de diyebiliriz. İşbu kenar not-
larında, ünlemlerin yanında gülücük işaretleri de var; yazarın

dilinde ve naklettiklerinde yer yer mizah yani. Ve çok aydınlatıcı ve bilgilendirici. Daha fazla uzatmayalım; bu kitap, Doğan Özgüden'in "Vatansız Gazeteci" adlı anı kitabının "Sürgün öncesi" alt başlıklı birinci cildi.

Yaşadıkları ve tanıklıklarının ışığında, Türkiye'nin yakın dönem siyasi tarihinden önemli bilgileri, alıntuları, ayrıntıları paylaşıyor Özgüden. Bunlardan bir tanesi, "daha önceden hiç denk gelmediğim bir bilgi" olduğundan ve Kürt sorunuyla ilgili olarak ufkumu açtığından özellikle dikkatimi çekti. 27 Mayıs 1960 darbesinin hemen sonrasında, İzmir'de gazetecilik yaparken darbenin yönetimini üstlenen ve subaylardan oluşan Milli Birlik Komitesi (MBK) üyeleriyle de sık sık diyalog içerisine giren Özgüden'in (bana göre) şaşırtıcı bir tanıklığı.

Aktaralım artık:

"13 Kasım 1960 günü, yine her şey allak bullak oldu. MBK'nin basın işlerinden sorumlu üyesi Ahmet Yıldız, basın mevzuatında yapmayı tasarladıkları değişiklikleri görüşmek üzere Ankara'da büyük bir toplantı organize etmişti. İzmir basınınu temsil edecek olanlardan biri de bendim.

Aslında bu toplantı, MBK'nin Türkçe Grubu'na yakın bilinen üyelerinden Orhan Erkanlı, Orhan Kabibay, Numan Esin, Muzaffer Özdağ ve Ahmet Yıldız'ın bir süredir, İstanbul Gazeteciler Sendikası'nın eski ve yeni genel başkanları Abdi İpekçi ve Hasan Yılmaer'le birlikte basın reformu üzerine yaptıkları çalışmaların ürünüydü, reform önerileri Türkiye'nin dört bir yanından gelen basın temsilcilerinin tartışmasına açılacaktı.

Bir gün önce geç vakit Ankara'ya vardığımda doğrudan Rüzgarlı Sokak'taki Öncü Bürosu'na gittim. Muzaffer Aşkın gece sekreteri olarak çalışıyordu, yanında da bir nöbetçi muhabir vardı.

Son gelişmeler üzerinde tartışırken büronun kapısı açıldı. Karşımızda en mağrur haliyle MBK'nin en genç üyesi Yüzbaşı Muzaffer Özdağ vardı. Yanında da emir subayı görünümünde Mikail adlı genç bir teğmen.

Özdağ küçük dağları ben yarattım diyen Napolyon havasındaydı. Selam sabahtan sonra elindeki kırbacı koltuğunun altına kıstırmış salonun ortasında sert adımlarla volta atarken bir soru patlattı:

- Aydınlar, biz 27 Mayıs'ı neden yaptık biliyor musunuz? Muzaffer Aşkın son derece sakin:

- Yüzbaşım, bugüne kadar bir sürü neden sayıldı. Acaba hangisi? diye karşı soruyla yanıtladı.

- Biz 27 Mayıs'ı Doğu Anadolu'da hazırlanan bir Kürt İsyanı'nı önlemek için yaptık. Yoksa vatan bölünecekti. Biliyor musunuz ki, DP liderlerinden önce biz Kürt ağalarını tutukladık.

Gerçekten de darbe olur olmaz doğuda 55 Kürt ağası tutuklanmış, bu olay Milli Birlik Komitesi'nin feodaliteye ilerici bir darbesi olarak sunulmuştu.

Özdağ şimdi gerçek nedeni açıklıyordu. Hemen ekledi:

- Bâbîâli basını tabii ki bunları yazmaz. İşte bunun için basın düzenini kökten değiştirmemiz gerekiyor. Yarınki toplantıda bunları da tartışacağız."

Dediğim gibi, bugüne kadar rastlamadığım bir belge/bilgi bu. (Benim cehaletimdir tabii. Lakin, başkaları da cahil kalmasın benim gibi). 27 Mayıs'a dair "ilerici/ilerlemeci ezber"e dönük bir sorgulama da aynı zamanda. Elbette bu anlatılanlar, darbeninin "sıcak günleri"nde söylenenler; sonrasındaki tasfiyeler ve "demokratikleşme" dönemi farklı "açılımlar" da getirmiş olabilir ancak amaçlar/niyetler/gerçekleşmeler açısından ve Kürt sorunuyla iç içe düşünüldüğünde, önemli bir ifşaat olduğu açık. "Biz asıl şunun için yaptık" değil de, "Biz şunun için de yaptık" diye daha doğru okunabildiğinde.

Ya da (birinci) Cumhuriyetin kurucu iradesinin ve sürdürücülerinin ve sağlı sollu milliyetçi temsilcilerinin, ulusalçılarının, Kürtleri inkâr ve yok etme üzerine kurulu strateji ve yaklaşımlarının bir diğer "manifestosu" diyelim bu söylemenlere.

Birkaç on sayfa ileride başka türlü bir "olağan şüpheli" olayı daha var üstelik, yine "Kürt meselesi"ni önümüze ko-

yan. Bu kez Talat Aydemir'in 21 Mayıs 1963 tarihli darbe girişiminin ardından ilan edilen sıkı yönetimle birlikte nezaretteyiz. Bu defa, Kürt ağaları değil de Kürt aydınları içerideler. Yine Doğan Özgüden'den:

“Balmumcu’da asker nezaretinde sorgu sıramı bekliyordum. Arada bir başka askerler de mahkeme salonunun bulunduğu kata çıkıyor, bana nezaret eden askerlerle aralarında Kürtçe konuşuyorlardı. Ne konuştuklarını anlamıyordum, ama konuşmada geçen bazı tanıdık isimler kulağıma takılıyordu: Musa Anter, Medet Serhat, Edip Karahan, Sait Elçi, Yaşar Kaya, Doğan Kılıç, Enver Aytekin.. Bunlar, her sıkıyönetim döneminde olduğu gibi, ilk ağızda tutuklanan Kürt aydınlarıydı.

20’lerden 60’lara bir kırk yol, 60’lardan günümüze bir elli yıl; “olağan şüpheliler”in ve “darbe yiyenlerin” hep sosyalistler ve Kürtler’den oluştuğu bir coğrafyada, bu “yeni” bilgiler – kader ve gelecek ortaklığı açısından – size de önemli gelmedi mi?..

Bir sürgün çift

Ahmet Kahraman, Yeni Özgür Politika, 18 Temmuz 2013

TC, günümüz dünyasında, yer yüzüne hala en çok sürgün yayan rejimdir. Başka benzeri kalmadı. İnci Tuğsavul-Doğan Özgüden çifti sürgün yüzbinlerden sadece ikisidir.

Üniversite ikinci sınıfa geçtikten sonra, mesleğe giriş vaktinin geldiği düşüncesiyle Vatan’da gazeteciliğe başlamış, altı ay sonra da Ankara temsilcisi İlhami Soysal’ın çağırmasıyla Akşam gazetesine geçmişim.

İnci Tuğsavul’u Akşam’da tanıdım. Kendine olan güvenle, deve dişi meslektaşlar arasında “ben” edalı bir genç kızdı. Dikkatimi çeken bir başka özelliği ise, on parmakla, şaşırtıcı bir hızla daktilo kullanmasıydı.

Dışarıdan bakıldığında, toplumsal olaylar tarağında bezi yok gibi görünüyordu. Müzik ağırlıklı kültür, sanatla ilgili-

niyor, tiyatro sanatını seviyor, dönemin tiyatro ilahları Şeref Gürsoy, daha sonra televizyon dizilerinde “Nori Gandar” tipiyle bütünleşen Tekin Akmansoy bazan onu görmeye geliyorlardı.

Bir gün, rahmetli Bedii Güray’la tartışırken, “biz iktidara geldiğimizde” dediğini duyunca, dünyasında başka derinliklerin de olduğunu anladım. Kısa süre sonra da, evlenmek için İstanbul’a gitti. Evleneceği kişi, genel yayın yönetmenimiz Doğan Özgünden’di.

Özgünden sosyalistti. Demek ki, “bizim” dediği görüş, sosyalizmdi. Ona saygım pekişti. “Sanat, sanat içindir” diyenlerden değildi.

Doğan Özgünden’e gelince: İşinin hakkını veren bir gazeteciydi. Yazarlar kadrosu ve içeriğiyle, 1960’ların unutulmaz sesi Akşam gazetesine o kişilik verdi.

Sonra, ayrılmak zorunda kalınca İnci Tuğsavul’la kendi işini, dergisi, klasik kitaplarıyla bir kültürel zenginlik olan Ant yayınlarını kurdu.

12 Mart 1971 darbesinden sonra, ülkelerinden koparılıp sürgüne savrulanlara katıldılar. Bütün enerjilerini, darbecilerin getirdiği yıkıma harcadılar.

Doğan Özgünden, “Vatansız Gazeteci” kitabı yıllar önce (2010) yayımlandığında, huyum kurusun ki, bir şeyden çok söz edildi mi, hele hele önüne gelen işin içine daldı mı, dokunmak, yazmak, seyretmek içimden gelmiyor.

Aslında bugün de bir şey yazmadım. Onları tanıdığımı söyledim, kendime pay çıkararak. “Övündüm” bir bakıma. Bazı kişiler vardır ki, onlarla çağı paylaşmak bile onurlanmadır. Onlarla övünç ve onurlanmayla, kendime pay çıkardım. Çünkü, bana göre onlar, saygıyı en tepelerde hak eden, hakiki bir ikili. Onlar, hiç rol yapmadı. Kemalistler gibi, sol üzere duyduklarını ezberde tutup, soğuk savaş hala devam ediyormuş gibi kullanmaya devam etmediler.

Entelektüel olarak, okuduklarını zekalarıyla ölçüp sindirerek, hakiki hayatla bütünleştirdiler.

“Vatansız Gazeteci” kitabı, bu yönüyle de TC tarihinin, bir dönem zalimlikleri dökümüdür. Varsa şerefi, 42 yıllık sürgünlüğün şerefi, o da askeri darbeler ve olağanüstü halleri örtü altında sürdürenlere aittir.

İnsan haklarını savunma uğruna vatansız

Alessandro Michelucci, Memoriastorica, 15 Mayıs 2014

Bir Ermeni gazetesinin kapağına bir Türk’ün fotoğrafını, üstelik övücü bir metinle koyması mümkün mü? Tabii ki mümkün, ama bir şartla... Ermeni soykırımını tanımışsa ve Osmanlı İmparatorluğu’nda hristiyan azınlıklar var olduğunu kabul ediyorsa. Yani sadece Ermenilerin değil, Asurilerin ve Greklerin var olduğunu da... Evet, böyle bir Türk var, Doğan Özgüden derler adına... Bu nedenle de France Arménie dergisinin 15 Mayıs 2009 tarihli 340. sayısının kapağı ona adanmıştır.

Özgüden 40 yıldan beri Belçika’da yaşayan bir gazeteci. Askeri diktatörlük teröründen dolayı ülkesini terketmek zorunda kaldı. Ancak bizi ilgilendiren konuyu daha iyi anlamak için başka veriler de gerekli.

Geçen yüzyılın 60-70’li yıllarında Avrupa’da Vietnam için gösteriler birbirini kovalıyor, Saharov ve Solzenitsin’in kitapları okunuyor, Victor Jara’nın şarkıları söylenerek Salvador Allende’yi katleden Şili diktatörlüğüne karşı mücadele sürdürülüyor. Buna karşılık, sürekli askeri diktatörlük tehdidi altında yaşayan Türkiye’de olup bitenler gözden kaçıyor.

1960 ve 1980 yılları arasında bu ülkede üç askeri darbe yaşanmış. Aydınlar, gazeteciler, sinemacılar da dahil tüm muhalifler baskı altındayken askeri cuntanın yaptıkları görmezden geliniyor, hatta bazı Avrupa hükümetleri tarafından destekleniyor. Nedeni belli: Avrupa ile Asya arasında köprü konumundaki Türkiye SSCB ve Bulgaristan’la da sınır komşusu... Bu nedenle çoktandır Avrupa-Atlantik bloğunun bir parçası. Önce Avrupa Konseyi’ne (1949), ardından NATO’ya

(1952) dahil edilmiş, 1959'da AET'ye üyelik için başvurmuş. 1961 yılında da Bonn ile Ankara arasında Türk işçilerinin Almanya'ya göçünü öngören bir anlaşma imzalanmış, 1963'te de AET Türkiye'nin ortak üyeliğini onaylamış.

Tüm bu nedenlerle sivil hükümetlerin yönetimindeyken bile özgürlüklerin çiğnendiği bu ülkeye hep hoşgörüyle bakılmış. Buna rağmen birçok Türk yılmıyor, pek kulak verilmeyeceğini bile bile, bu duruma karşı muhalefetin sesini yükseltiyor. İşte bu muhaliflerden biri de tüm yaşamını düşünce özgürlüğünün, azınlıkların, temel hakların, sendikal özgürlüğün savunmasına adanmış olan Doğan Özgüden.

Özgüden "Vatansız Gazeteci" adı altında Türkçe yazdığı ve Fransızca çevirisi "Journaliste Apatride" adıyla yayınlanmış olan kitabında (ASP, Bruxelles, pp 624, 24,95 euros) bu mücadeleli yaşamını anlatıyor.

Türkiye'yi terketmek zorunda kaldıktan sonra Belçika'ya yerleşen Özgüden, orada eşi İnci Tuğsavul'la birlikte çeşitli siyasal ve kültürel girişimler, konferanslar örgütlemiş, dergiler, kitaplar, plaklar ve DVD'ler yayınlamış. Gazeteci çift Ozsmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında hristiyan azınlıkların soykırımı uğratılması gibi Türkiye'de tabu olan konuları da gündeme getirmiş. Sürekli olarak iktidarların çeşitli baskılarına maruz kalan çift 1984 yılında da Türk vatandaşlığından çıkartılmış. 1975 yılından beri Türkiye üzerine siyasal, kültürel konularla göç hakkında değerli bilgiler dolu bültenler yayınlayan İno-Türk Ajansı'nı yönetiyorlar.

Bir zamanlar gazetecilik!..

Nazım Alpman, BirGün, 3 Ocak 2015

Türkiye'de 1960'lar büyük değişimlerin yaşandığı yıllar olarak kabul ediliyor. Özgürlükçü 1961 Anayasası, işçilerin grev hakkı, sosyalist parti TİP'in kuruluşu ve 1965 Seçimlerinde TBMM'ye 15 milletvekiliyle girişi, 1967'de DİSK'in

kuruluşu, Fikir Kulüpleri Federasyonu ile DEV-GENÇ'in örgütlenmesi hep bu 1960'lı yıllarda yaşandı. O yılların çok etkili bir gazetesi vardı: Akşam!

Bir de onun efsane olagelmiş 28 yaşındaki Genel Yayın Yönetmeni Doğan Özgüden...

Babıali'ye İzmir'den gelmiş olan Özgüden, gazetenin gece sekreteri olarak çalışırken Akşam'ın patronu Malik Yolaç, kendisini çağırıyor:

- Genel Yayın Müdürümüz Oğuz Akkan yayıncılığa başlayacak, görevi bıraktı. Senin bu görevi üstlenmeni istiyorum!

Doğan Özgüden henüz 28 yaşında... Böylesi bir teklif gelince insan uçar değil mi? Ama öyle olmuyor:

- Biliyorsunuz ben sosyalistim. Eğer bu görevi üstlenirsem inanç ve düşüncelerim yayın politikasına damgasını vuracak!

- Biliyorum sosyalist düşünceye sahip olman iyi gazete yapmana mani değildir.

Bu arada patron Malik Yolaç'ın Adalet Partisi'nden milletvekili olup, sonra istifa etmiş bağımsız milletvekili ve devlet bakanı olduğunu da ekleyelim.

Malik Bey devam ediyor:

- Bak Doğan sen aynı zamanda sendikacısın, işyerinde sendikanın temsilcisisin. Maaşlar geciktiğinde tek başına tavır koyduğunu da biliyorum.

Doğan Özgüden konuşmanın sonunu şöyle bağlıyor:

- Gazetenin yönetimi bana verilecekse, her bakımdan tam yetki isterim. Gerek yayın politikası gerek mali yönetim, gerekse personel ilişkileri açısından...

- Biliyorsun ben devlet bakanıyım, İstanbul'a sık gelemiyorum. Eğer görevi kabul edersen bittabi her konuda tam yetkili sen olacaksın!

Doğan Ağabey bu konuşmanın finalinde iki gün içinde "düşünme payı" isteyip ondan sonra Akşam'ın en tepesine gelmeyi kabul ediyor. O zamanlar gazete sahipliği değil gazetecilik değerliydi.

Doğan Özgüden ilk işi olarak Çetin Altan'ı Milliyet'ten Akşam'a transfer ediyor. Bunu yapmadan önce de Malik Yolaç ile konuşuyor. Patron biraz kuşkuludur:

- Çetin Altan problem çıkartır sana... Daha önce de buradaydı, bizi bırakıp gitti. Galatasaray'dan da tanırım tutarlı değildir.

Özgüden kararlı olduğunu söyleyince Yolaç "tamam" diyor:

- Sen bilirsin, seçimi sana bırakıyorum. Ama Çetin konusunda söylediklerimi de unutma...

Özgüden patronla yeni yazarı arasında buzları eritmek için eşi İnci Tuğsavul Özgüden ile evinde bir yemek düzenliyor.

Yemek gayet güzel sürerken Çetin Altan birden öfkeleniyor. Patron Malik Yolaç'a burjuvalığından başlayarak hakaretler yağdırıyor. Bir iki dayanan Yolaç, sonunda lise arkadaşı Çetin Altan'a sert bir yanıt veriyor. Bunun üzerine Çetin Altan seri bir hareketle belinden tabancasını çıkartıp rasgele ateş etmeye başlıyor. Kurşunlardan biri de İnci Hanım'ın kulağının dibinden geçiyor.

Bu sırada Malik Yolaç, Altan'ın üzerine atlayıp silahını elinden alıyor. Sonra da "ben sana söylemiştim" diyerek evden ayrılıyor. Böylesi bir durumda yazar istifa eder. Daha öncesinden de patron yazarı kovar. Ama bunların hiçbiri olmuyor. Çetin Altan ertesi gün elinde tek kırma panayır tüfeğiyle gazeteye geliyor, şaka ile karışık "Doğancığım" diyor:

- Dün akşam yarım bıraktığım işi bitirmeye geldim!

Malik Bey'in odasına gidiyor, uzun süren kahkahalı sohbet sonunda silahını da alıp kendi odasına çıkıp ertesi günkü yazısını yazmaya başlıyor! Bu hikayeleri Doğan Özgüden'in "Vatansız" Gazeteci adlı kitabından aktardım. 2010 yılında Belge Yayınları arasından iki cilt halinde çıktı. Doğan Özgüden iki kez vatandaşlıktan atılmış vatansız bir gazeteci olarak Brüksel'de yaşıyor.

Doğan Özgüden'in anılarının gösterdikleri

Gün Zileli, Mesele, Ocak 2016

Doğan Özgüden'in değerli anılarını yayınlandıktan ancak beş yıl sonra, www.gunzileli.com sitesini izleyen bir arkadaşım kitabı bana göndermesiyle okumak elbette benim açımdan eleştirilmesi gereken bir noktadır. Nasıl oldu da bu anılardan bu kadar geç haberdar oldum, bilmiyorum. Oysa 1967 yılında yayınlanmaya başlayan *Ant* dergisini ve *Ant* yayınlarını yakından izler, Doğan Özgüden'i tanır ve takdir ederdim.

Neyse, beş yıllık bir gecikmeyle de olsa Doğan Özgüden'in anılarını okumam çok iyi oldu. O dönemle ilgili birçok noktanın kafamda daha da berraklaşmasını sağladı.

Doğan Özgüden'in, 1936-1971 yıllarını kapsayan anıları farklı açılardan okunabilir. Örneğin, bu anıları, 1950-1960 dönemlerinin sol gazeteciliği açısından okumak mümkün. Özellikle 1960-61 yıllarındaki *Öncü*, 1964-66 yıllarındaki *Akşam* gazeteleriyle, 1967-71 yıllarındaki *Ant* dergisi ve yayınları deneyimleri açısından. Sonuç olarak bu anılar, özellikle 1960 yıllardaki sol gazetecilik ve yayıncılık deneyimlerine güçlü bir ışık tutmaktadır.

Öte yandan, anılar, özellikle *Ant* haftalık dergisinin ve *Ant* yayınlarının serüvenini izleyerek 1960'lı yılların sol hareketinin gelişmesi ve iç çatışmaları açısından da okunabilir. Ben daha çok bu ikinci okumayı tercih edeceğim.

Hemen baştan söyleyeyim ki, Doğan Özgüden'in ve eşi inci Tuğsavul'un yönettiği *Ant* dergisi, Türkiye solunun o müthiş iç çatışmalar ve bölünmeler ortamı içinde görece en doğru yönelimi temsil etmektedir. Aynı zamanda bu dergi, Türkiye 1960'lı yıllarda zirveye ulaşan, esas olarak 1930'lular kuşağına dayanan Kürt ve Türk sol entelijensiyasının da yayın alanındaki temsilcisi olarak nitelenmeyi hak etmektedir. Belki o gün bunun farkında değildik, fakat 45 yıl sonra bugün bunun saptanması gerekmektedir. Zaten bu tür toplumsal olgularda neyin ne olduğu ancak aşığı yukarı 50

yıl sonra ortaya çıkar. Nasıl, anarşizmin tezlerinin doğruluğu, Troçkizmin Stalinizm karşısındaki görece haklılığı ancak yıllar sonra anlaşılabilmişse.

TİP Yönetiminden Sol Entelijensiyasına Engel

Yeni parti programı hazırlandıktan sonra TİP'in 1. Büyük Kongresi Şubat 1964'te İzmir'de toplanır. Kongrede, Behice Boran ve çevresi, parti içindeki çift sandık uygulamasına dayanarak (tüzükteki bir maddeye göre işçiler ve aydınlar ayrı ayrı oylanmaktadır ve yönetim organlarında işçilerin veya işçi kökenli sendikacıların yarıdan fazla temsil edilmesi gerekmektedir) aydınları önemli ölçüde geri plana iterler.

Fethi Naci, bu durumu Doğan Özgüden'e şöyle anlatır:

“Boran takımı muhalefet ettiğinden ancak yedek üye olabildim. İşçi ve aydın ayrımı yapılarak çift sandık sistemi uygulandığından ben de dahil birçok sosyalist aydın genel yönetim kuruluna giremedi. Selahattin Hilav da...” (s. 327)

Bu, Kürt ve Türk sol entelijensiyasının büyük teveccüh gösterdiği TİP'teki ilk ayrılıktır. Bir kısım TİP'li aydın bu yönelime karşı ortak bir bildiri yayınlar ve Parti yönetimi tarafından tasfiye edilir. Tasfiye edilenler arasında, Doğan Özgüden, Fethi Naci, Demir Özlü, Edip Cansever, Muzaffer Buyrukçu, Ömür Candaş, İsmet Sungurbey gibi isimler vardır.

Doğan Özgüden'in anlattığına göre, bu tasfiyenin başını çekenler, Behice Boran, Nevzat Hatko ve Nihat Sargın'dır. Tasfiye için Mehmet Ali Aybar'ı da yanlarına çekmişlerdir.

Eski Komünistlere Engel

Doğan Özgüden anlatıyor:

“Çeviriyle uğraştığımız günlerde bir sabah Yaşar Kemal'den bir telefon geldi. Kasım 1966 sonlarında Türkiye İşçi Partisi'nin 2. Büyük Kongresi'nin yapıldığı Malatya'dan dönmüştü. Kongre'de yine birçok tatsız olaylar yaşanmış, özellikle Behice Boran ve Nihat Sargın'ın örgütteki Mihri Belli ve Hikmet Kıvılcımlı sempaticileri partililerin tasfiyesi için giriştikleri operasyon partiyi yeni bir krize sürüklemişti.” (s. 390)

Bu, parti içindeki ikinci tasfiye olayıdır ve görüldüğü gibi ikisi de partinin başındaki yöneticiler tarafından yürürlüğe konmuştur. Doğan Özgüden ve kısa süre kurulacak olan Ant dergisi bu ikinci tasfiye konusunda da doğru ve birleştirici bir tavır alır. Eski komünistler çevresinden 89 üyenin partiden atılmasına karşı çıkar.

“Kim hedef alınırsa alınsın parti içi tasfiyeciliğe karşı olduğumuz için 21 Kasım 1967’deki Ant’ta... TİP genel merkezine şu uyarıda bulunduk: ‘İtici değil birleştirici bir disiplin muhakkak ki parti bütünlüğünün korunmasında ve parti içi demokrasinin gerçekleştirilmesinde daha olumlu sonuçlar verecektir.’”

Sosyalist Gençliğe Engel

TİP yönetimi, sadece aydınlara ve eski komünistlere karşı değil, o dönem partiye aktivizm ve canlılık kazandıran gençliğe karşı da güvensizdi. Gençliğin aktivizmi her adımda yönetim tarafından engelleniyordu. Özgüden’den dinleyelim:

“Aybar-Boran-Aren yönetiminin 1. Kongre’den itibaren sosyalist gençliğe karşı gösterdiği güvensizlik ve hatta ilgisizlik, parti çizgisini pasifist bulan devrimci gençleri, partinin kara listeye aldığı Mihri Belli ve Hikmet Kıvılcımlı gibi eski TKP liderlerine yakınlaştırıyordu.” (s. 420)

Gençliğin mücadelesi konusunda Ant TİP yönetimini şöyle eleştiriyordu:

“Devlet artık devrimci gençliğe karşı alenen terörist bir saldırıya geçmişti. Bu durumda gençliğin pasif kalması, direnmemesi, protesto eylemlerine girişmemesi mümkün değildi... TİP yönetimi bu direnişe önderlik etmek yerine, ‘provokasyona düşmeyelim’ anlayışıyla kendisine yakın FKF üyesi gençlerin direniş eylemlerine katılmasını yasaklıyordu.” (s. 437-438)

Bununla bağlantılı olarak Doğan Özgüden TİP milletvekillerinin parlamentarist tutumunu şöyle eleştirmektedir:

“... milletvekili olmanın sağladığı olanaklar uzun süreden beri çoğu TİP milletvekillerini, arada bir Anadolu gezi-

lerine çıkıyor olsalar da, genelde ‘parlamentarist’ bir tutuma sürüklemişti.” (s. 446)

MDD Çizgisi Karşısında Tutum

Ant dergisi TİP yönetimini eleştirmekle birlikte MDD çizgisine karşı da mesafeli ve eleştireldir. MDD’cilerin Kemalizmi savunan, orducu tutumunu hiçbir zaman benimsemez ve eleştirir. Üstelik, MDD’ye sözde karşı çıkan TKP Dış Bürosu’nun eleştirisi de buna dâhildir:

“Cuntacılarla bu yakınlaşma kısa bir süre sonra anti-komünist eğilimi bilinen eski cuntacıardan Mucip Ataklı’nın başkanlığında *Devrimci Güç Birliği*’nin kurulmasına kadar varacaktı... Bu dönemde eski TKP’lilerin sosyalist ülkelere sığınmış olan Zeki Baştımar, İsmail Bilen ve Aram Pehlivanyan gibi karşıtları da gerek Bizim Radyo Yayınları’nda, gerekse bize gönderdikleri broşürlerde, özünde MDD’den farklı olmayan *Ulusal Demokratik Devrim (UDD)* propagandası yapıyorlardı.” (s. 421)

Doğan Özgüden, MDD-SD tartışmalarındaki tutumunu şöyle açıklıyor: “Sosyalist devrime ancak belli aşamalardan geçtikten sonra ulaşılabileceği görüşü bana daha mantıklı görünmekle birlikte Kemalist ve militaristlerle neredeyse teslimiyete varan bir ittifakın sol hareketi dönüşü olmaz bir çıkmaza sürükleyeceğinden endişelendiğim için MDD hareketine mesafeliydim.” (s. 444)

“Ant’ta sık sık tartışıyorduk. Yön çizgisinin ve ondan esinlenen MDD hareketinin devrimin öncü gücü olarak gördüğü ordunun gerçekte egemen sınıfların bir baskı gücü olduğunu, hatta giderek bu oligarşiye organik bir şekilde entegre edildiğini ortaya koymak gerekiyordu... Kemalizm’in ve Türk Ordusu’nun ‘ilerici’ olduğuna dair Komintern’in dayattığı tezler, solun tüm kesimleri gibi bizleri de uzun süre etkilemişti.” (s. 464-465)

Ant, ne MDD’yi, ne de TİP yönetimini destekler, fakat hiziplerin dışında kalarak partinin bütünlüğünü savunur ve

MDD'nin parti yıkıcısı tutumundan uzak durur. Keza, daha sonra Aybar kesimi ile Boran-Aren kesimi arasındaki ihtilafta da taraf tutmak yerine partinin birliğini savunur. Bunların hepsi örnek tutumlardır.

Uluslararası Plandaki Tutumu

1960 yıllar dünya komünist hareketindeki büyük Sovyet-Çin yarılmasının yaşandığı ve Türkiye soluna da yansıdığı yıllardı. Bunun yanı sıra Latin Amerika çizgisi diye bilenen Küba veya Che Guevara'nın temsil ettiği gerilla mücadelesi çizgisi, Sovyetler Birliği tarafından gayriresmi, Çin tarafından ise resmi olarak reddediliyordu. Keza, Stalin'in Komintern döneminden kalma anarşizm ve Troçkizm düşmanlığı, özellikle eski komünistler ve MDD çizgisi tarafından aynen Türkiye soluna da yansıtılmıştı.

Ant dergisinin bu konularda takındığı tavrın da, bugün baktığımız zaman en tutarlı tavır olduğunu görüyoruz. *Ant*, Çin-Sovyet ayrılığında taraf tutmaz, her iki tarafa da eleştirel bir mesafede durur. Öte yandan, *Ant* Yayınları, solun bütün kesimlerinde var olan o zamanki ağır anarşizm ve Troçkizm düşmanlığına yüz vermez; Troçkist teorisyen Mandel'in ve o zamanlar anarşizmi savunan John Bendit'in kitaplarını yayınlamakta bir sakınca görmez. Latin Amerika çizgisi diye anılan Che Guevara ve Castro'nun çizgisine de sempatiyle yaklaşır.

Dahası, Sovyetler Birliği'nin Çekoslovakya'yı işgaline de karşı çıkar. 27 Ağustos 1968 tarihli *Ant* "Çek dramı" kapağıyla çıkar.

Kürt Meselesindeki Tutum

MDD hareketinin Kürt meselesindeki Türk milliyetçisi ve olumsuz tutumu bilinmektedir. *Ant* dergisi bu konuda da olumlu bir yönelim içinde olmuş, Mehmet Emin Bozarslan'ın Kürtçe çevirilerini basmış, Kürt gençlerinin kurduğu DDKO adlı örgüte olumlu yaklaşmış, İsmail Beşikçi'nin ve Kürt aydınlarının yazılarına sayfalarını açmıştır

Yazının başındaki saptamamıza dönecek olursak, *Ant*'ın 1960'ların sol hareketinde, bütün tutumlarıyla esasen doğruya en yakın noktada olduğunu bir kere daha belirtelim. Evet ama, *Ant* bu doğru yönelimlerine rağmen, sol içi hizip kavgaları ortamında neden gereğince etkili olamamış, neden kendi çevresinde güçlü ve farklı bir sol oluşum yarata-mamıştır? Etkili olmadığını söylemek istemiyorum. Elbette *Ant* kendine özgü tutumuyla önemli bir etki de yapmış, bir anlamda sol entelijensiyanın ve solcu gençliğin özlemlerinin temsilcisi olmuştur, fakat son tahlilde bu, örgütsel bir etkiye dönüşmemiştir, neden?

Bu çok daha geniş bir tartışmanın konusudur. Burada sadece şunu saptamakla yetineyim: Görece doğru çizgiyle örgütsel etki arasında ters orantı vardır. Doğrulara ne kadar bağlı kalırsanız, örgütsel etkiniz o kadar zayıf olur. Tersten söyleyecek olursak, örgütsel bakımdan etkili olmak istiyorsanız, doğrulara bağlı kalmamak ve kendi hizbinizin örgütsel başarıları için doğruları eğip bükmek, hatta gereğinde ezip geçmek zorundasınızdır. İnsanlar ne yazık ki, doğruların değil, örgütsel bakımdan güçlü ve etkili olanların peşinden gider.

Özgüden-Tuğsavul ve 45 yıl

Engin Erkiner, Avrupa Sürgünleri, Mayıs 2016

11 Mayıs 2016'da Doğan Özgüden ve İnci Tuğsavul'un sürgünde 45. yılları doluyormuş. Özgüden ve Tuğsavul 12 Mart 1971 darbesinin ardından ülke dışına çıkmak zorunda kalmıştı.

Böyle bir konuda ne yazılabilir, diye düşündüm. Sürgünle ilgili bilinenleri tekrarlamak yerine, sürgüne gitmelerinde ve orada da TC devletinin kendilerini unutmamasında önemli payı bulunan 1970 yılının ANT dergisi hakkında yazmak daha uygun geldi.

15-16 Haziran 1970 işçi eylemlerinin ardından İstanbul'da sıkıyönetim ilan edilmiş, DİSK yöneticileri ve işçi önderleri mahkemeye verilmişti. Mihri Belli ekibinin yönettiği bir dergi –yanlış hatırlamıyorsam Türk Solu idi- “sıkıyönetim tarafsız olmalıdır” diye başlık atmış ve yıllardan beri zaten gündemden inmeyen silahlı kuvvetler konusu devrimciler arasında tartışılan başlıca konu durumuna gelmişti

1970 yılı yaz aylarında çok sayıda devrimcinin okuduğu iki kitap vardı: Lenin'den Devlet ve İhtilal ile Taner Timur'un Türk Devrimi ve Sonrası. İlkinde ordunun burjuvazinin baskı aygıtı olduğu açıklanıyordu. İkincisinde ise, kemalist devrimin gerçekte bir burjuva devrimi olduğu anlatılıyordu

Aramızda özellikle büyük kent kökenli olanlar orta öğretimde sıkı bir kemalist eğitim görmüş, o yılların tek kanal televizyonunu izleyerek bu eğitimini perçinlemişti. Böyle bir sosyalizasyonun ardından çok sayıda devrimcinin kemalizmin güçlü etkisi altında olması kaçınılmazdı. Öğrendikçe ve yaşadıkça bu etkiden kurtulmaya başlayacaklardı.

Bu ayların birinde çıkan ANT Dergisi'nin kapağını hatırlıyorum: kapitalistleşen subaylar işçileri yargılayamaz! Konu, OYAK ile ilgiliydi ve ordunun üst kademesinin sermayeyle iç içe girmiş ilişkileri anlatılıyordu.

Burada yazılanlar ordu hakkında yepyeni bir değerlendirme sayılırdı. Ne milli ordusu, ordu sermayenin ordusuydu; bu kadarını Devlet ve İhtilal'i okuyup belirlemek kolaydı ama ilgili yazıda başka bir noktaya daha dikkat çekiliyordu.

Ordu bilinen tanımıyla sermayenin vurucu gücü olmanın ötesine geçiyor, sermayenin bir parçası oluyordu. Sonraki yıllarda Lenin'in tanımının bizim için yetersiz olduğunu, bu ülkede ordunun rolünün “sermayenin vurucu gücü”ne indirgenerek anlaşılamayacağını düşünebilecek birikime ulaşacaktık. Ordunun subay kademesi sermayenin üniformalı kesimiydi. (Mısır ordusu bu konuda bizdekinden daha ileri bir örnektir.)

Aslında bu da yetersizdi. Bu yetersizlik aradan yıllar geç-

tikten sonra Serdar Şen tarafından yazılan “Silahlı Kuvvetler ve Modernizm” kitabında görülebilecekti. Şen’e göre silahlı kuvvetler devletin ideolojik aygıtlarından bir tanesiydi. Aile, okul, dini kurumlar gibi düzeni ideolojik olarak koruyan ve yeniden üreten önemli bir kurumdu.

Askere giden herkesin katılmak zorunda olduğu eğitim seminerlerinin ötesinde basında ve televizyonda da orduyu ve onun toplum için vazgeçilmez koruyucu rolünü öven yayın bolluğundan geçilmiyordu. (AKP iktidarı altında ordunun bu rolünü Diyanet İşleri Başkanlığı üstlenecekti.)

Ülkede gittikçe büyüyen silah sanayisi kurulmuş durumda... Eskiden sadece hafif silah üreten bu sanayi büyüerek orta ve giderek ağır silahlar da üretmeye başladı. Böyle bir sanayinin olmazsa olmazı üretilen silahın pratikte denemesidir ki bu da Kürt yerleşim birimlerindeki savaşta yapılıyor.

Bir nikah töreni devletle silah sanayisi arasındaki ilişkiyi güzel örnekliyor: Cumhurbaşkanı’nın kızı önemli bir silah firmasının sahibinin oğluyla evleniyor. Devlete uygun bir evlilik!

Silah üretimi ve ihracatı konusunu sürekli gündemde tutan yayınlar bulunmuyor denilebilir. Silah sanayisi hakkında bazen açıklamalar ve rakamlar yayınlanıyor ama bunlar “şunu da ürettik, bunu da ürettik” övgüleri arasında geri planda kalıyor.

Türkiye’nin Katar’da kurduğu tugay düzeyindeki askeri üs, Somali ve diğer Afrika ülkelerinde bulunan askerleri ise pek konu olmuyorlar.

TC ordusunda profesyonellik oranının yüzde 41’e ulaştığını başlıklarda değil haberlerin içinde okuyabiliyoruz. Çok sayıda uzman er ve çavuş yetiştirilmiş, özel kuvvetler neredeyse ayrı bir ordu olacak kadar gelişmiştir. Burjuvazinin bölgeye yönelik büyük ihtirasları bulunuyor ve bunların da ancak etkili silahlarla desteklendikleri oranda hayata geçebileceklerine inanıyor.

ANT benzeri bir yayın şimdi bulunmuyor

Ordunun az bilinen yönleri hakkında yayın yapmak, dev-

letin hışımını hemen üzerine çekmek ve dahası asla unutulmamak demektir.

Kendi yazdıklarından anlaşıldığı kadarıyla devlet Özgüden ve Tuğsavul'la sürekli uğraşmış. İkide bir hedef göstermenin yanı sıra iltica etmelerini zorlaştırmaya çalışmış, ardından vatan dışı olmalarının süruncemede kalmasını sağlamış...

1971 sürgünlerinin sayısı azdı, bu nedenle de dikkat çekmek kolaydı ama bu durum sonraki yıllarda da sürmüştü... Bunun önemli nedenlerinden birisi Avrupa Birliği'nin başkenti sayılan Brüksel'de aralıksız yürütülen politik faaliyet ise, bir başka önemli neden de 1970'den kalan öfke olsa gerektir.

Orduyu Devlet ve İhtilal'deki tanıma indirgeyerek hakim sınıfın baskı aygıtı olarak değerlendiren anlayışın ülkeyi anlaması mümkün değildir. Silahlı kuvvetlerin burjuvazinin bir parçası olması bize özgü değil; Mısır'da ve bazı Latin Amerika ülkelerinde de bulunuyor.

ANT'ın o sayısı kendi özgünlüğümüzün anlaşılmasında önemli bir adımdı.

Ve 45 yıllık sürgünlük...

Sosyal araştırma konusunda güçlü bir ülke olsaydık, sürgünlük tarihi şimdiye kadar çoktan yayınlanmış olurdu. 20. yüzyılın en büyük sürgününü yaşamış Almanlarda bunu görebilmek mümkün... Kim nerede ne yapmış, hepsi var. Sürgünde edebiyat, doğa ve sosyal bilimlerde ne üretilmiş; hepsi var.

Bizde de günün birinde olacak... Bu konuda küçük de olsa çabalar bulunuyor, henüz çok yetersiz ama başlamış durumdadır.

İnci Tuğsavul – Doğan Özgüdenle röportaj

Belkıs Pişmişler, Avrupa Sürgünleri, Ağustos 2016

S - Sayın Özgüden, ailenizle İzmir`de 1964 yılında çekilmiş, hep birlikte son kez birarada olduğunuzu gösteren bir fotoğrafınız var. İzin verirseniz buradan başlayalım.

Hasret, uzaklık, göze alma gibi çok yönlü bir bölünmeyi tarif ettiğini düşünerek; bu derinlikten söz etmenizi isteyebilir miyiz?

Özgüden - O fotoğraf İzmir'den İstanbul'a göçtükten iki yıl sonra kısa bir hasret giderme ziyareti sırasında çekilmişti... Aslında aileden uzak düşmem çok daha eskiye, ilkokul yıllarına dayanır. İkinci Dünya Savaşı yıllarında demiryolcu ailem hep Anadolu bozkırının okulsuz ara istasyonlarında görevlendirildiğinden küçük yaşta gurbete yollandım... Hasret, uzaklık, aileden, yakınlarından kopuş daha o yıllarda kendi iradem dışında bir yazgıydı... Anne hasreti, sıcak yuva arayışı o yaşlarda gerçekten acılıydı. Ne ki daha çocuk yaşta kişiliğimin oluşmasında, vaktinden önce olgunlaşmamda büyük bir etken oldu. İkinci kopuş ise, yürüttüğüm sendikal mücadele nedeniyle İzmir gazete patronlarının beni kara listeye almaları nedeniyle 1962'deydi. Önce ailesinin bakımına muhtaç bir gazeteci olarak kalmamak için "göçmen işçi adayı" olarak İngiltere'ye gidiş, aynı yıl sosyalist dostların çağrısı üzerine Türkiye İşçi Partisi'nin İzmir örgütlenmesinde görev almak üzere acele geri dönüş, yıl sonunda da Mehmet Ali Aybar'ın ısrarı üzerine TİP Genel Merkezi'nin basın ve araştırma bürolarında hizmet vermek için İstanbul'a gidiş... Ardından da Gece Postası, Akşam gazetelerinde yöneticilik ve de 1971 Darbesi'ne kadar Ant Dergisi ve Yayınları... 1962 geçici göçü dışında doğaldır ki gerçek sürgün 12 Mart darbesiyle başladı... Hasret ve uzaklık 1971'den bu yana geçen 45 yılın hep ana temaları oldu... Ama yaşamak zorunda olduğumuz ülkenin ve o ülke toplumunun sorunlarına da aynı sorumluluk duygusuyla yaklaşmamız, yaklaşmanın ötesinde, Türkiye'nin sorunları yanı sıra bu ülkenin politik, sosyal ve kültürel yaşamına bilfiil angaje olmamızdı bizleri bugün ileri yaşımızda dahi ayakta tutan... Biz sürgüne çıktığımızda, Avrupa kıtasında üç ülke daha, Yunanistan, İspanya ve Portekiz de faşist diktatörlük altındaydı. O ülkelerin sürgündeki devrimci ve demokratlarıyla birlikte mücadele vermek bizim enternasyonalist inancımızı

ve kavgacılığımızı daha da pekiştirdi. Hele o yıllarda doruğuna çıkan Vietnam halkının ABD emperyalizmine karşı mücadelesi ve Avrupa halklarının Vietnam dahil diğer kıtalardaki halkların ulusal kurtuluş mücadeleleriyle dayanışması, bizim için gerçekten baha biçilmez derslerle doluydu...

S - Kırkbeş yıl gibi, zamanı bile aşan bir süredir dünyada en uzun sürgün olan ender kimliklerdensiniz. Yurtsuz ve sürgünlük durumunun ebedi bir hal alması, eşitlik, özgürlük mücadelesinin de bir eksikliği midir?

Özgüden – Tugsavul: Yurtsuzluk ve sürgünlük durumunun bizim için nerdeyse ebedi bir hal alması tabii ki bizim kişisel tercihimiz değil. Hemen belirtelim, biz Ant yazı kurulunun kararıyla Avrupa’da cuntaya karşı mücadeleye katkıda bulunmak göreviyle ve kaçak olarak yurt dışına çıktığımızda hep birkaç yıl sonra ülkeye aynı yollardan geri döneceğimiz kararlılığıyla sığınma falan istemedik, sahte pasaportla iki yıla yakın illegal yaşadık... Demokratik Direniş hareketini örgütledikten sonra, özellikle 1980 darbesi öncesi ve sonrasında ülkesini terketmek zorunda kalan Türk, Kürt, Asuri, Ermeni, Ezidi siyasal sürgünlerini tanımak olanağımız oldu. Bunların bir kısmı konjonktürel değişime uygun olarak artık Türkiye’de başının derde girmeyeceği düşüncesiyle geri döndü... Bizler 1983’teki vatandaşlıktan atılma kararından sonra aynı uygulamaya maruz kalmış arkadaşlarla birlikte uluslararası planda mücadele vermiştik. Ama eninde sonunda 12 Eylül rejiminin çökeceğinden emin olduğumuz için özel bir hukuki mücadeleye girişmedik. Ancak 1988’de vatansız bırakıldığıımız ikinci kez bildirilince, önce Türkiye’deki Danıştay’da bu kararın iptali için dava açtık. Brüksel’deki bir basın toplantısı sırasında zamanın başbakanı Turgut Özal’a Türkiye’de insan haklarının durumuyla ilgili rahatsız edici sorular sorduğumuz için vatandaşlıktan atma kararı 26 Mayıs 1988’de Başkonsolosluk tarafından gönderilen iadeli taahhütlü mektupla ikinci kez tebliğ edildi. Buna karşı açtığımız davayı Danıştay, MGK’nin kararları aleyhine dava açılmayacağı gerekçesiyle

usulden reddetti. Bunun üzerine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde dava açtık. Türk Devleti'nin mahkum edilmesi hukuken kaçınılmaz iken, Strasbourg'taki davanın karara bağlanmasından birkaç gün önce, Türk Devleti mahkumiyet yememek için 12 Eylül rejiminin bizler için özel olarak çıkarttığı "vatandaşlık kaybettirme yasası"nın iptal edildiğini açıkladı. Bunun üzerine AİHM bizim davanın hukuki dayanağı kalmadığı gerekçesiyle red kararı verdi. Dava sürecinde Türk Hükümeti Strasbourg'a gönderdiği savunmasında bizlerin komünizm, bölücülük propagandası ve örgütlenmesi başta olmak üzere Türk Ceza Yasası'nın bir çok maddesine göre suç işleyerek vatandaşlıktan atılmayı hakettiğimiz yolunda görüş bildirmişti. AİHM'nin kararı üzerine üzerine, Türkiye'deki avukatımız Halit Çelenk aracılığıyla Dışişleri Bakanlığı'na başvurarak, Türk vatandaşı olarak Türkiye'ye dönmemiz halinde, daha önce Strasbourg'a bildirdikleri ağır suçlamalardan dolayı hakkımızda işlem yapılmayacağı, tutuklanmayacağımız konusunda yazılı güvence verilmesini istedik. Maalesef o zamanki dışişleri bakanı Hikmet Çetin ve de ondan sonra bakanlık yapan Mümtaz Soysal ve İsmail Cem bize bu konuda güvence vermeyi reddettiler. Mülteci seyahat belgesiyle Avrupa ülkeleri içinde dahi seyahat etmekte güçlüklerle karşılaşılıyorduk. Gazeteci olarak özellikle Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin toplantılarını izlemek, gerekirse Türkiye konusunda milletvekillerine bilgi vermek için Strasbourg'a gitmek zorundaydık. Fransız televizyonunda katıldığımız bir açık oturumda Türkiye'deki azınlıklara uygulanan baskıları açıkladığımız için başta Hürriyet olmak üzere bazı Türk gazeteleri Fransız Hükümeti'ne "teröristleri televizyonda konuşurma" suçlamasında bulunmuştu. Bu nedenledir ki, Türk dostlarını tatmin etmek için Fransız Hükümeti, üstelik de Mitterrand döneminde, mülteci pasaportuyla Strasbourg'a gitmemizi reddetti. Bu koşullarda yapacak başka bir şey kalmamıştı. Belçika pasaportu olarak seyahat özgürlüğüne kavuşabilmek için

ikimiz de Belçika vatandaşlığı için başvuruda bulunduk. Müracaatımızdan sonra tam dört yıl bize vatandaşlık hakkı tanımayı reddettiler. Belçika Kraliyet savcılığı bizim Türkiye’li terörist örgütlerin toplantılarına katıldığımız, Belçika toplumuna entegre olmadığımız gerekçesiyle Meclis’e hakkımızda aleyhte görüş bildiriyordu. Oysa, bizim yönettiğimiz eğitim merkezinde öğrenim gören birçok mülteci bizim “topluma entegre olmuştur” yolunda verdiğimiz belgelerle Belçika vatandaşı olabilişti. Bu konuda verdiğimiz mücadele Belçika demokratik kuruluşlarından ve şahsiyetlerinden de geniş destek gördüğünden Belçika Parlamentosu olağanüstü bir toplantı yaparak 90’lı yılların sonunda bizi Belçika vatandaşlığına kabul etti.

S - Buradan sürgünlerle kurulamamış zihinsel paydaşlık, uzaklıkla gelen yabancılaştırma, ya da en hakikisi, sürgünün ayrıldığı ülkede, arkada bir yokluk yankısı bırakmadığı hissiyatına yönelerek, devletin gözden çıkarmışlığına ortak olunmuyor mu sorununa değinseniz.

Özgüden – Tuğsavul: Bu sorudan neyin kastedildiğini anlayamadık. Biz sürgüne çıktığımız andan itibaren en zor koşullarda, hatta iki yıllık illegal dönemimizde, hem Türkiyeli göçmenlerle, hem de siyasal sürgünlerle sürekli ilişki ve paylaşım içinde olduk. Bir yandan 50’li, 60’lı yılların az sayıdaki siyasal sürgünleriye görüşerek onların deneyimlerinden yararlanırken, bizimle aynı dönemde gelen siyasal sürgünlerle de, hangi sol harekete mensup olurlarsa olsunlar, haberleşme ve dayanışma ilişkisi içindeydik. 1971 Cuntası’na karşı yurt dışında mücadele vermek üzere oluşturduğumuz *Demokratik Direniş Hareketi*, 1973’den itibaren legale çıkar çıkmaz kurduğumuz *İnfo-Türk*, *Güneş Atölyeleri*, 1980 Darbesinden sonra kurduğumuz *Demokrasi İçin Birlik* hep bu ilişkilerin ve sıcak dostluk bağlarının ürünüdür. Ama tüm bu örgütlü mücadelelerde başarının ana kaynağı, Türkiye’deki yoldaşlarımız, çalışma arkadaşlarımız ve meslekdaşlarımızla hiç

kesilmeyen ilişkilerdi. Hemen belirtelim ki, 70’li yıllarda Türkiye ile ilişkiler bugünkü kadar kolay da değildi. Ne direkt telefon bağlantısı, ne cep telefonu, ne de sosyal medyanın iletişim araçları... Ülkelerarası telefon konuşmaları ancak Türkiye santraline bağlanarak yapılabiliyordu ve o da kontrol altındaydı... Mesajlar, işkence belgeleri, dava tutanakları çoğunca Türkiye’ye turist olarak gidip gelen afişe olmamış Avrupalı arkadaşlarımız aracılığıyla getirtilebiliyordu. Ama ne denli zor olursa olsun ilişkiler hep sıcak kaldı...

S - Romanlarda bolca olumsuz sürgün tiplerine karşın, anadilinde konuşmanın mutluluğuna hasreti dile getirmeye tenezzül edilmemesi de bunun bir parçası değil midir?

Özgüden – Tugsavul: Anadilde konuşmanın mutluluğuna hasreti yaşadığımızı sanmıyoruz. Çünkü 40 yılı aşan sürgünümüz ağırlıklı olarak anadilde konuşmak, daha da önemlisi anadilde yazmakla geçti... Evet dünya kamuoyuna hitap edebilmek, örgütlediğimiz çok uluslu sosyal ve kültürel kuruluşlarda beraber olduğumuz insanlarla diyalog kurabilmek için Fransızca’yı da, İngilizce’yi de sık kullanıyoruz. Ama Türkçe söyleşmenin tadını başka hiçbir dilde bulmak olası değil... Sürgünde tek sorunumuz, yıllar geçtikçe gelişen, değişen sokak Türkçe’sini argoyu, küfürleri zamanında yakalayamamak oldu. Bu eksiği gidermek için bir çok mizah dergisine abone olduğumuzu anımsıyoruz. Ama günümüzde sosyal medya artık Türkiye’nin güncel sokak Türkçesini, argosunu aratmayacak zenginlikte...

S - 12 Eylül cuntasına karşı örgütlenmesine öncülük ettiğiniz Demokrasi İçin Birlik hareketinin tasfiyesini acılı bir anı olarak anmanıza karşın, tekrar böylesi bir topyekun hamleye ihtiyaç olup olmadığını sorsak?

Özgüden – Tugsavul: Demokrasi İçin Birlik 12 Eylül sonrasında Avrupa’da cuntaya karşı oluşturulan çeşitli direniş örgüt-

lenmelerinden biriydi... Biz o yıllarda Türkiye İşçi Partisi'nin Avrupa örgütlenmesini yaptığımız için DİB'i o partiye üye ya da aday üye olan arkadaşlarla birlikte kurmuştuk. 1981'in 14 Şubat'ında Avrupa'nın başkentinde cuntaya karşı ilk uluslararası protesto etkinliğini bizler düzenlemiştik. Bunun tıpkı 12 Mart Darbesi'nden sonra kurduğumuz *Demokratik Direniş Hareketi* gibi hangi siyasi partiden olursa olsun tüm anti-faşistlerin katılacağı bir örgüt olmasını hedeflemiştik. Ancak Avrupa'da iltica almalarını sağladığımız Türkiye İşçi Partisi yöneticilerinin müdahalesiyle *Demokrasi İçin Birlik*, TİP'in TKP'yle birleşmesinin aracı haline getirildi... Bizzat Behice Boran tüm üyelere gönderdiği özel bir mektupta "Cunta'ya karşı olmak, Cunta'ya karşı mücadelede eylem birliği, cephe birliği için ilk şartsa da, yeterli şart değildir. Maoculara, Sovyetler Birliği'ni, sosyalist ülkeler topluluğunu revizyonizm vb. ile suçlayanlarla, sınıfsal mücadelenin yerine bireysel terörizmi koyanlarla birlik olunmaz" diyerek ikimiz de dahil Demokrasi İçin Birlik'i kuran yöneticileri tasfiye ettirdi. Bugünkü koşullar ne 1971 sonrası, ne de 1980 sonrasıyla kıyaslanabilir. Şu anda gerek Türkiye'de, gerekse diasporalarda Kürt ulusal hareketinin başını çektiği, sol birikimlerin de desteklediği örgütlenmeler belirleyici rol oynuyor. Birkaç yıl önce benim de kurucuları arasında bulunduğum *Avrupa Barış Meclisi* bu amaçla oluşturulmuştu. Son günlerde *Halkların Demokratik Kongresi*'nin Avrupa'da örgütlenme çalışmaları yoğunlaştı. Verili koşullarda bunlardan bağımsız bir girişimin "topyekun hamle" özelliği taşıyabileceğini sanmıyorum. Özellikle Erdoğan'ın 15 Temmuz'u bahane ederek ve de CHP'yi dahi yedeğine alarak hızla bir bir İslamcı faşist diktatörlüğe yönelmesi, yeni arayışlar yerine mevcut girişimlere destek verilmesini kaçınılmaz kılıyor... Yıllardır Kürt, Ermeni, Asuri, Ezidi diaspora örgütleriyle birlikte mücadele veren kişiler olarak İslamcı faşizme karşı oluşan merkezi örgütlenmelerde bu diasporaların da eşit söz ve karar hakkına sahip olmasını olmazsa olmaz bir koşul olarak görüyoruz.

S -Darbe hukukunun militarist mahkeme kararlarının

halen geçerli olmasına, darbe karşıtı söylemin meşruiyetine dayanan iktidar diline karşı, ülkeye dönüş hakkının önündeki engellerin kaldırılmasına yönelik talep, barış çağrısıyla birleştirilerek, iç dinamik dayanışmasında karşılık bulamaz mı?

Özgüden – Tugsavul: Katıldığımız tüm toplantılarda ısrarla tekrarladığımız, bizimle röportaj yapan Avrupalı gazetecilere söylediğimiz bir şey var... Ülkeye dönüş sadece ismi şöyle ya da böyle duyulmuş siyasal sürgünlerin sorunu olarak görülmemelidir. Üzerinden 42 yıl geçmiş olan bir olayı, Yunanistan'da albaylar cuntasının çöküşünü anımsıyoruz. Olayın hemen ertesinde tüm siyasal sürgünler, İkinci Dünya Savaşı sonrasında sosyalist ülkelere sığınmış olan komünistler de dahil, hiç bir engelle karşılaşmadan ülkelerine dönebilmişlerdi. Bu, Yunanistan'ın demokratikleşmesinin ön koşullarından biriydi. Türkiye'nin de 1915 Soykırımı ve onu izleyen pogromlar yüzünden kaybettiği yüzbinlerce insan, onların sürgünde doğmuş çocukları, torunları var... 1971 Darbesi, ardından 1980 Darbesi ve 30 yıldan beri sürüp giden içsavaş ortamı... Tüm bu dönemlerde can güvenliği, adli kovuşturmalar, askerlik sorunu nedeniyle sürgüne çıkmak zorunda kalmış başka yüzbinler var... Barış ve demokratikleşme çağrıları, kimden gelirse gelsin, bu gerçeği göz önünde tutmak zorundadır.

S - Önceki yasama döneminde Sezgin Tanrıkulu tüm dosyaların ortak paydası olacak şekilde, sürgün dayatması ve 12 eylül dosyalarında değişiklik yapacak bir yasa teklifi verdi, ancak haber bile olmadı. Değil kamuoyu, demokratik sol çevreler de sürgün diye duruma pek ilgili değil. Niye?

Özgüden – Tugsavul: Başka milletvekillerinin de aynı yönde yasa önerileri olduğunu biliyoruz. Bu aslında olayı yukarıda anlattığımız çerçevesiyle ele almayan bir yaklaşım... Öyle olduğu için de ilgi duyulmaması son derece

normal. Böyle bir yaklaşımın çağrıştırdığı şey, medyada ya da sanat dünyasında ismi duyulmuş bazı kişilerin bireyler olarak sansasyonel dönüşleri... Toplu dönüş konusunda ise geçen onyıllarda iki örnek yaşandı... İlki TKP ve TİP yöneticilerinin TBKP adı altında birleştikten sonra, diğer örgütlerin görüşlerini dikkate almaksızın, sırf kendi partilerinin Türkiye’de legale çıkabilmesini sağlamak üzere, medyatik toplu dönüşleriydi... Sonuçlarını hepimiz biliyoruz. Diğeri de Kürt ulusal hareketinin ilk barışçıl çözüm girişimleri sırasında Öcalan’ın yönlendirmesiyle bazı Kürt sürgünlerinin Türkiye’ye gidişleriydi... Onlar da ülkeye döndükten sonra tutuklanıp hapse atıldılar, ağır hapis cezalarına mahkum edildiler. Bunun içindir ki siyasal sürgünlerin Türkiye’ye dönüş sorunu grupsal ya da kişisel sorun olarak değil, tüm sürgünlerin demokratikleşmiş bir Türkiye’ye onurlu dönüşü olarak ele alınmalıdır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, sürgüne mahkum ettiği tüm yurttaşlarından resmen özür dilemeli, tıpkı 1974 Yunanistan’ında olduğu gibi tüm sürgünlerin kayıtsız şartsız ülkelerine dönüşlerini kabul etmelidir.

S - Henüz tam bir isim bulunamadığını düşünerek, sürgünlerin genel olarak ihtiyatlı ve kendini sürekli ispat etme sorununun üstesinden gelmekte yetersiz kaldığı fikrine yaklaşımınız nasıldır?

Özgüden – Tugsavul: Bu soruya tüm sürgünleri kapsayan bir yanıt vermek olası değil... Unutulmamalı ki ta 19. Yüzyılda Yeni Osmanlılar’la başlayan, 1915 soykırımıyla kitlesel boyut kazanan sürgün sürecinde her kişinin kendine özgü nedenleri, arayışları vardır. Sırf kişisel ya da ailevi güvenliğini sağlamak için sürgünü bir çözüm olarak seçenler olduğu gibi, bir düşünceye, inanca bağlı olduğu için o kavgayı başka ortamlarda sürdürebilmek üzere ya da bağlı olduğu bir örgütün kararıyla sürgüne çıkanlar da vardır. Bu noktada tabii ki kişinin sürgüne çıkmadan önce ülkesindeki donanımı, ilişkilerinin kapsamı, sürgünde ilk girişimleri için en azından bir yabancı dili bilip bil-

mediği, gittiği ülkede kendisine destek sağlayacak örgütsel bağlarının bulunup bulunmadığı, hatta o ülkede sosyal yardıma muhtaç olmadan hayatını kazanabileceği bir meslek sahibi olup olmadığı çok önemli... Bu özelliklere sahip olmasa bile kişinin mülteci kahvelerinde kısır politik söyleşiler yerine sığındığı ülkede bir an önce o ülkenin yerel dillerinden birini öğrenmesi, meslek sahibi değilse bir an önce herhangi bir mesleğe yönelmesi, o ülkenin sosyal, kültürel ya da siyasal yaşamına entegre olması gerekir. Bunu aynızamanda ülkeye kesin dönüş olanakları doğduğunda orada yeni bir hayata daha donanımlı başlayabilmesi, hâlâ bir örgüte bağlıysa ona daha ciddi katkılarda bulunabilmesi açısından da son derece gerekli buluyoruz.

S - Ülke kamuoyunda bilgilendirme yapmaya çalışırken çokça karşılaşılan bir durum oluyor, sözgelimi kac kişisiniz, toplu bir fotoğrafınız olabilir mi gibi toptancı sorular geliyor. Sizin armağan ettiginiz geniş bir arşiviniz var. Avrupa`da ne kadar sürgün var, ne kadarı halen daha dönememe sorunu yaşıyor, böyle verileriniz var mı?

Özgüden – Tugsavul: Daha önceki sorularınızdan birini yanıtlarken değinmiştik. Bu konuda ayrıntılı istatistik bilgiler yok... Bizler Belçika`da yaşadığımız için bir örnek verecek olursak, bizim dışımızda, Remzi Kartal, Zübeyir Aydar gibi Kürt liderleri, Kürt, Ermeni, Asuri örgütlerinin sorumluları, Kürt televizyonlarının emekçileri var... Ama gerçek sayı nedir bilemeyiz. Kaldı ki, siyasal nedenlerle yurt dışına çıkanların sürgündeki statüleri birbirinden çok farklı. Bir kısmı hâlâ mülteci statüsünde kalırken önemli bir kısmı belli koşulları yerine getirdikten sonra bulunduğu ülkenin vatandaşı olabiliyor. Hatta siyasal mülteci olduğu halde Türk vatandaşlığından çıkmayan, örneğin Belçika`da hem TC vatandaşlığını hem de Belçika vatandaşlığını taşıyanların sayısı hayli fazla... Kamuoyunda siyasal sürgün olarak tanınıp da tatil yapmak için ya da başka nedenlerle sık sık Türkiye`ye gidip gelenler de var. Dönememe sorununu yaşayanların sayısını belirlemek

herhalde Avrupa Sürgünler Meclisi'nin ülkeler bazında yürü-
teceği önde gelen uğraşlardan biri olmalı.

*S - Kültürel hiyerarşi ve hakimiyet çarpışmalarında,
başka bir dilde mücadele etmekte olmanın sorunlarına
ilişkin ne dersiniz?*

Özgüden: Başka dilde ya da dillerde mücadele gerçekten sorunlu... 1971'de Avrupa'ya ayak bastığımızda ikimiz İngilizce konuşabiliyor, yazabiliyorduk... İnci kendisini ayrıca Almanca ve İspanyolca da ifade edebiliyordu... Türkiye'-
deyken Lorca'dan çeviriler yapmıştı. Sürgünün ilk döneminde Batı Berlin'de kalırken ben de herşeyden önce Almanca çalışmaya başlamıştım. Deniz'lerin idam kararı çıktıktan sonra mücadeleyi Batı Avrupa'da daha etkin yürütebileceğimizi düşünerek 1972 başında Berlin'i terkedince Almanca çalışmaya devam edemedim. Fransa, Hollanda, Belçika ve İsveç'te medyaya ve uluslararası kuruluşlara iletilecek bildirimler, dosyalar ve işkence belgelerini çeşitli dillere çevirme söz konusu olunca Avrupalı devrimci ve demokrat dostlarımızdan hayli destek gördük. Örneğin Avrupa Konseyi'ne sunduğumuz 400 sayfalık Türkiye Dosyası'nı 1972 yazında birkaç ayda İngilizce olarak hazırladık ama metinleri sürgündeki ABD'nin Black Panthers ve Güney Afrika'nın ANC militanları elden geçirip düzelttiler.

Daha sonra Belçika'da İfo-Türk'ü kurup Türkçe dışında Fransızca, İngilizce, Flamanca ve hatta Almanca bültenler ve raporlar yayınlamaya başladığımızda çevirileri Belçikalı dostlarımız üstlendiler. Avrupa'nın başkenti olduğu için İfo-Türk'e merkez olarak Brüksel'i seçtiğimizde ikimiz de tek kelime Fransızca bilmiyorduk... Günlük mücadelelerimiz ve çalışmalarımızın yanısıra Fransızca öğrenmeye de zaman ayırmak zorundaydık. Ama yaşadığımız kentin günlük konuşma dillerinden biri Fransızca olduğu için bu engeli aşmak o denli zor olmadı. Yaşanılan ülkenin dilini kullanmanın bir göçmen, bir sürgün için ne denli yaşamsal olduğunu bildiğimiz içindir ki Brüksel'de yabancı kökenlilere

Fransızca ve de topluma uyum kursları vermek üzere *Güneş Atölyeleri*'ni kurduk. Bu atölyelerde her yıl Türkiye'si, Orta Doğu'su, Asya'sı, Afrika'sı, Latin Amerika'sıyla 50'den fazla ülkeden kopup gelmiş kadın erkek karışık 300'den fazla öğrenci yetiştiriyoruz. 100'den fazla da yabancı kökenli genç ve çocuğun eğitimde başarılı olabilmeleri için destek sınıfları örgütleyor, onları yaratıcı sanat çalışmalarına yönlendiriyoruz.

S - Ant dergisi bir düşünce üssü, Avrupa'daki çalışmalarınız ise özerk birer odak olarak anılıyor. Uzun yıllardır sürebilen bu mücadelenin gizlerinden söz etseniz bize.

Özgüden: *Ant Dergisi ve Ant Yayınları*, Türkiye'de 60 yıllarda kitlelerle mal olan sosyalist düşüncenin yarattığı kurumlardan biri... Ben 1952 yılında, henüz 16 yaşındayken bir muhalif gazetede başladığım gazetecilik yaşamımda sosyalist düşünceyi kendime rehber seçmiştim. Anadolu bozkırında İkinci Dünya Savaşı'na denk gelen çocukluk yaşamımda köylünün, daha sonra geldiğim Ankara ve İzmir gibi metropollerde yoksul kesimlerin acılarını ve sorunlarını birebir yaşamış olmak beni bu arayışa itmişti. Gazeteciliğimin ilk yıllarında da ünlü 1952 Tevkifatı'na uğrayan aydın ve sanatçılarla tanışmam, gazeteciliğin yanısıra basında çalışanların haklarını savunmak için sendikal örgütlenmenin içinde bulunmam beni genç yaşta sosyalist mücadelenin safalarında yer almaya hazırlamıştı.

1962 yılında *Türkiye İşçi Partisi*'nin kurulması bizim kuşak için bir dönüm noktası oldu. Önce İzmir örgütlenmesinde, daha sonra İstanbul örgütlenmesinde görev üstlendikten sonra partinin basın ve araştırma bürolarında çalıştım. 1964'teki birinci kongrede TİP'in Merkez Yürütme Kurulu'na da seçilmiştim. 1964-1966 yıllarında genel yayın müdürlüğü'nü üstlendiğim Akşam *Gazetesi*'ni sosyalist hareketin güçlü bir sesi haline getirmiştim. Ankara'da başarılı bir sol gazeteci olan İnci'yle de o dönemde yaşamımızı birleştirdik ve kavgayı hep birlikte yürüttük... Ancak hükümetin

ve kapitalistlerin baskıları altında gazetenin sahibi bizi Akşam'dan uzaklaştırmak zorunda kaldı. Bunun üzerinedir ki Yaşar Kemal ve Fethi Naci'yle birlikte *Ant Dergisi*'ni, daha sonra da Yaşar'ın eşi Tilda Gökçeli'yle *Ant Yayınları*'ni kurduk. *Ant Türkiye İşçi Partisi*'ni desteklemekle birlikte tüm sol aydınlara ve örgütlenmelere açık bir dergiydi. Dünya sosyalist ve ulusal kurtuluş hareketlerini tanıtırken militarizme karşı ısrarlı mücadele veriyorduk. Subayların kapitalist sınıfa entegre edilmesinde büyük rol oynayan OYAK tuzağını belgelerle açığa vurmuştuk. Başta Koç grubu olmak üzere tekelci sermayenin içyüzünü açıklıyorduk... Kemalizm'in sol üzerindeki prangasını kırarak halklar meselesini gündeme getirmemiz, Kürt halkının sesini sürekli duyurmamız ordunun kara listesinde yer almamızın bir diğer nedeniydi. Daha 1967 yılında zamanın genel kurmay başkanı Cemal Tural beni "vatan haini" olarak askeri mahkemeye sevk etmişti. 15-16 Haziran direnişinden sonra Ant'ta "Kapitalistleşen subaylar işçi sınıfını yargılayamaz" dediğimiz için sıkıyönetimde dokuz subay tarafından sorguya çekilerek tehdit edilmişim. 12 Mart darbesi'nden sonra askeri yönetimin ana hedeflerinden biri olduk, dergi kapatıldı, hakkımızda yüzlerce yıl ceza istenen davalardan dolayı mücadeleyi Avrupa'da sürdürmek üzere sahte bir pasaportla Türkiye'yi terkettilik. Daha önce de belirttiğim gibi sürgündeki tüm girişimlerimizde de *Ant*'in özerk tutumu bir rehber oldu.

S - Aşırı sağ ana akım haline gelirken, sınıf mücadelesi Avrupa'ya geri mi dönüyor?

Özgüden – Tuğsavul: Sınıf mücadelesi hiç yok olmadı ki... Ezilen sınıflar kavramı büyük boyut kazandı... Biz 60'lı yılların başlarında *Türkiye İşçi Partisi*'nde ülkenin tüm ezilen sınıf ve tabakalarının, yani sanayi işçileri dışındaki yoksul köylülerin, düşün emekçilerinin, yazar ve sanatçıların, esnaf ve zanaatkarların, devrimci gençliğin de ezen sınıflar karşısında partinin yönetim kadrolarında eşit statüde temsil edilmesi mü-

cadelesi vermiştik. Bunun bedelini de partiden ihraç edilmekle ödedik... Daha sonraki yıllarda Kürtler başta olmak üzere Ermeniler, Asuriler, Rumlar, Ezidiler Türkiye devriminin etkin güçleri olduklarını vurguladılar... En önemlisi de ilerici kadın hareketi daha baştan kavgaya ağırlığını koydu... Tabii ki Avrupa'ya yönelen ekonomik, etnik göç, siyasal sürgün, özellikle Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılma pazarlıkları sürecinde Türkiye devrimci hareketinin önemli bir aktörü olarak kendisini kabul ettirdi. Dahası, bu sonuncu kategori, Kürt, Ermeni, Asuri, Rum ve Ezidi diasporalarıyla birlikte sadece Türkiye devrimci hareketinin değil, aynı zamanda Avrupa'daki eşitlik ve barış mücadelesinin önemli bir bileşenidir.

S - Sayın İnci Tuğsavul, yıllardır direnç ve cesaretle süren mücadelenizde son derece zarif bir kimlikle tanımlanıyorsunuz. Bir kaybeden hüznünü yaklaştırmayan bu birikimden bize en çok neyi aktarmak istersiniz?

Tuğsavul – Kimlik zerafetini bilemem... Kavgamda, yazılarımda, örgütlenme çalışmalarında hep daha önceki sorulara ortak yanıtlarımızda belirttiğimiz ilkeler doğrultusunda davrandım... 25 yaşından beri Doğan'la birlikte *Akşam*, *Ant*, *Demokratik Direniş*, *İnfo-Türk*, *Güneş Atölyeleri* ve *Demokrasi İçin Birlik* mücadelelerinde sorumluluk üstlenerek ülkem, onun yaratıcı insanların, ezilen insanların daha güzel günler görmesi için uğraş verdim... Evet. Türkiye'den kopmak zorunda bırakıldığımız 11 Mayıs 1971 günü hayatımda hep acıyla anımsadığım bir gündü... Ama 12 Mayıs bizim için kavganın yeni bir boyutunun başladığı gündü, üstelik pek de tanımadığımız topraklarda...

Sığınmak zorunda kaldığımız bodrumlarda Türkiye'den gelen işkence belgelerini çevirirken hüngür hüngür ağladığım günler oldu... İhaneti yaşadığımız günler de... Ama yıllardır gerek siyasal mücadelemizde, gerekse sosyal kültürel çalışmalarımızda dünyanın dört bir yanından kopup gelen insanlara yardımcı olabilmek, onların seslerini duyur-

maya çalışmak, kurduğumuz *Güneş Atölyeleri*'nin etkinliklerinde, çok kültürlü şenliklerinde onlarla beraber olmak, onların acılarını ve umutlarını paylaşmak... Evet hüüzün, ama çokca da umut, herhalde yarım yüzyıla yakındır gidemediğimiz ülkemizde ve tüm coğrafyalarda belki bizim göremeyeceğimiz güzel günlerin ergeç geleceğine inançtır bizleri bu yaşta yıkılmadan ayakta tutan...

S - Yine o fotoğrafa atıfla, kimseler beklemezken bekleyen yakınlarla, uzakta kaybedilen sevilenlere ne demeli?

Tuğsavul – Ailelerimizden Doğan'ın da benim de hayatta birer kardeşimiz kaldı... Anne ve babalarımız bize hasret gittiler bu dünyadan... Yaprak dökümü... Birlikte mücadele verdiğimiz, birlikte çalıştığımız dostlar da birer birer veda etmekte bu dünyaya... Hayatta kalanlardan sesimizi duyan olur mu bilemem... Duyabilenlere tek sözüm var, o da ülkemizin en tanınmış sürgünlerinden Nazım Hikmet'ten... 1976'da Moskova'da anıt kabrini, sonra hayata veda ettiği evini ziyaret etmek onurunu taşıdığım büyük ozanımızın yine 1973'te Paris'te tanıştığımız ve 1980 darbesinden bir ay önce Normandie'de beraber olduğumuz eşi Münevver'e yazdığı şiiirden...

Sofya'ya bir bahar günü girdim, şekerim.

Ihlamur kokuyor doğduğun şehir.

Bilmediğin gibi ağırladı beni hemşehrilerin.

Doğduğun şehir kardeş evim bugün.

Ama kendi evin kardeş evinde bile unutulmuyor.

Şu gurbetlik zor zanaat, zor...

Özgüden ve Tuğsavul'la röportaj

İsmet Kayhan, Yeni Özgür Politika, 7-8 Mart 2019

Tam 47 yıl oldu, sürgünlük hayatınız. Sürgüne çıkanlar bir süre sonra ülke sorunlarıyla, siyasetle ilgilenmiyorlar. Kimisi 'kaçış', kimisi 'özgürlük' olarak değerlendirirken

sizin ve İnci ablanın sürgünlüğü bir meydana okumaya dönüştü... Bu meydan okumayı nasıl yaptınız? Gurbette sizi ayakta tutan ne oldu?

Hemen başta söyleyeyim... Ben gurbeti ta çocukluk yıllarımdan itibaren tanımış, acısını derinden yaşamış birisiyim... Babam demiryolu emekçisi olduğu için Anadolu'nun ıssız ara tren istasyonlarında görevliydi... Bu nedenle ilkokul öğrenimim sırasında beni tüm ders yılında uzak köy ya da kentlere gönderirlerdi... Aileden uzak farklı farklı yerlerde yaşamaya ve tek başıma başarmaya o yıllardan talimliydim...

Tabii ki yurt dışı sürgünü çok farklı. Sosyalist gazeteciler olarak hakkımızda yüzlerce yıl hapis talep edildiği, sıkıyönetim tarafından "Teslim ol" çağrılılarıyla arandığımız için ülkeyi 1971 Mayıs'ında sahte pasaportla terketmek zorunda kaldık. Yönettiğimiz *Ant Dergisi*'nin yazı kurulunda cuntaya teslim olmaksızın yurt dışına çıkıp orada yıllardır ilişkide olduğumuz yazar ve okurlarımızla, Avrupalı siyasetçi ve gazetecilerle ilişki kurarak cuntaya karşı uluslararası direnişe katkı sağlamamız gerektiğini kararlaştırmıştık. Dediğiniz gibi bu gerçekten bir meydan okumaydı... Yarım yüzyıla yaklaşan sürgünümüzde bizleri ayakta tutan inançlarımıza bağlılık ve üstlendiğimiz sorumlulukların gereğini en zor koşullarda dahi yerine getirme kaygısı oldu.

Hasret ve uzaklığa aldirmeden kavgaya tutuşmak, kavgayı Avrupa'nın başkentinde yapmak kolay oldu mu? Belçika'da nasıl zorluklarla karşılaştınız?

Sürgünümüzün ilk iki yılı sadece Avrupa başkentinde değildik... Demokratik direnişin örgütlenmesine katkı sağlamak için Belçika, Almanya, Hollanda, Fransa, İsveç, Danimarka ve Norveç arasında mekik dokuduk. Demokratik direniş örgütlenmesine gereken katkıyı yaptıktan sonra Türkiye'ye yine kaçak yollardan girmeyi düşündüğümüz için iltica talep etmemiştik.

Sınır ve gümrük kontrollerinin bugüne göre çok sıkı

olduğu o dönemde en büyük zorluk sahte pasaportla seyahat etmektir... Bu süre içerisinde ana hedef olarak, Türkiye'nin anti-demokratik uygulamaları devam ettirdiği sürece Avrupa Konseyi'nden dışlanmasını sağlamayı seçmiştik. Bu çalışmaları hep sahte pasaportla, Mehmet ve Hacer takma adı altında, yürütüyorduk.

Ancak yayınladığımız belgeler nedeniyle Türkiye'nin Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nden dışlanması gündeme geldiğinde, Strasbourg'ta Türkiye delegasyonu başkanı Turhan Feyzioğlu gerçek isimlerimizi vererek bu çalışmaların Türkiye'den kaçmış komünistler tarafından yürütüldüğü ihbarında bulundu. Bunun üzerine bize çalışmalarımızda destek olan Hollandalı milletvekili Piet Dankert, ki yıllarca sonra Avrupa Parlamentosu başkanı olacaktı, Türk polisiyle başımız dertteyken bir de Avrupa polisiyle başımızın derde girmemesi için artık siyasi sığınma isteyerek legale çıkmamız gerektiğini söyledi.

Bunun üzerine 1973 yılı başında Hollanda'nın Zaandam kentinde siyasi sığınma talebinde bulunduk. Talebimiz kısa zamanda kabul edildi. İlk iki yıl illegaldeyken hiçbir yerden yardım almadık. Kaçak çalışarak, tercüme gibi işler yaparak geçimimizi sağlamaya çalıştık. İnci'nin anne ve babası da, emekli olmalarına rağmen, maddi bakımdan zaman zaman yardımcı oldular. Hollanda'da siyasal mülteci olduktan sonra çalışmalarımızı Avrupa'nın merkezinde yürütmek amacıyla Brüksel'e yerleşmeye ve İfo-Türk'ü kurumlaştırmaya karar verdik.

Ancak bu dönemde Türk Devleti'nin Belçika Hükümeti nezdinde yaptığı baskılar nedeniyle çok zor bir dönem yaşadık. Birleşmiş Milletler mültecisi olduğumuz halde oturma ve çalışma izni taleplerimiz Belçika Devlet Güvenlik dairesinin verdiği aleyhte raporlarla sürekli reddedildi. Bu sırada kooperatif olarak kurduğumuz İfo-Türk'ün yayınlarını ancak Belçikalı arkadaşların sorumluluğu altında gerçekleştirebildik. Bir ara da polis beni derdest ederek Belçika'dan

sınırdışı etti. Hollanda ile Belçika arasında sınır kontrolü olmadığı için derhal geri dönerek çalışmalarımı illegal olarak sürdürdüm.

Bu arada Belçika'nın iki ulusal sendikası FGTB ve CSC'nin Türkiyeli üyelerine seslenen Türkçe gazetelerini de biz hazırlıyorduk. Tekrar sınırdışı edilmemiz gündeme geldiğinde, Türkiyeli işçilerle ilişkilerinin kopmasından endişelenen bu sendikaların hükümete yaptıkları baskı sonucunda Belçika'da oturma ve çalışma izni alabildik...

Sürgünderken linç kampanyaları ve saldırılara maruz kaldınız. Türk elçikleri, Türk lobisi ve MHP sizinle nasıl uğraştı?

Türk Devleti'nin bize yönelik saldırıları ondan sonra da bitmedi. Yaptığımız yayınlar ve katkıda bulunduğumuz örgütlenmeler nedeniyle zaten sürekli tehditler alıyorduk. 12 Eylül 1980 darbesinden sonra yurt dışında muhalefet sürdüren 200 kadar arkadaşımız gibi biz de 1983'te vatandaşlıktan atıldık.

Bu yetmezmiş gibi, beş yıl sonra Brüksel'deki bir basın toplantısı sırasında zamanın başbakanı Turgut Özal'a Türkiye'de insan haklarının durumuyla ilgili rahatsız edici sorular sorduğumuz için vatandaşlıktan atılma kararı 26 Mayıs 1988'de Başkonsolosluk tarafından gönderilen iadeli taahhütlü mektupla ikinci kez tebliğ edildi. Vatandaşlıktan atılanlara yapılan ortak suçlama, zamanın diktatörü Kenan Evren'in defalarca ifade ettiği gibi, yurt dışında Türkiye aleyhinde faaliyet gösteren "kansızlar" olarak görülmesiydi.

1988'de tekrar vatansız bırakıldığımız bildirilince, önce Türkiye'deki Danıştay'da bu kararın iptali için dava açtık. Ancak, Danıştay bu davayı, MGK'nin kararları aleyhine dava açılmayacağı gerekçesiyle usulden reddetti.

Bunun üzerine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde dava açtık. Türk Devleti'nin mahkum edilmesi hukuken kaçınılmaz iken, Strasbourg'taki davanın karara bağlanma-

sından birkaç gün önce, Türk Devleti mahkumiyet yememek için 12 Eylül rejiminin çıkarttığı “vatandaşlık kaybettirme yasası”nın iptal edildiğini açıkladı. Bunun üzerine AİHM bizim davanın hukuki dayanağı kalmadığı gerekçesiyle red kararı verdi.

Dava sürecinde Türk Hükümeti Strasbourg’a gönderdiği savunmasında benim ve İnci’nin komünizm, bölücülük propagandası ve örgütlenmesi başta olmak üzere Türk Ceza Yasası’nın bir çok maddesine göre suç işleyerek vatandaşlıktan atılmayı hakettiğimiz yolunda savunma göndermişti.

AİHM’nin kararı üzerine üzerine, Türkiye’deki avukatımız Halit Çelenk aracılığıyla Dışişleri Bakanlığı’na başvurarak Türkiye’ye dönmemiz halinde, daha önce Strasbourg’a bildirdikleri ağır suçlamalardan dolayı hakkımızda işlem yapılmayacağı, tutuklanmayacağımız konusunda yazılı güvence verilmesini istedik. Maalesef o zamanki dışişleri bakanı Hikmet Çetin ve de ondan sonra bakanlık yapan Mümtaz Soysal ve İsmail Cem bize bu konuda güvence vermeyi reddettiler.

Mülteci seyahat belgesiyle Avrupa ülkeleri içinde dahi seyahat etmekte güçlüklerle karşılaşılıyorduk. Gazeteci olarak özellikle Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi’nin toplantılarını izlemek, gerekirse Türkiye konusunda milletvekillerine bilgi vermek için Strasbourg’a gitmek zorundaydım.

Fransız televizyonunda katıldığım bir açık oturumda Türkiye’deki azınlıklara uygulanan baskıları açıkladığım için başta Hürriyet olmak üzere bazı Türk gazeteleri Fransız Hükümeti’ne “teröristleri televizyonda konuşurma” suçlamasında bulunmuştu. Bu nedenden ki, Türk dostlarını tatmin etmek için Fransız Hükümeti, üstelik de Mitterrand döneminde, benim mülteci pasaportuyla Strasbourg’a gitmemi reddetti.

Bu koşullarda yapacak başka bir şey kalmamıştı. Belçika

pasaportu olarak seyahat özgürlüğüne kavuşabilmek için İnci'yle birlikte Belçika vatandaşlığı için başvuruda bulunduk. Müracaatımızdan sonra tam dört yıl bize vatandaşlık hakkı tanımayı reddettiler. Belçika Kraliyet savcılığı bizim Türkiye'li terörist örgütlerin toplantılarına katıldığımız, Belçika toplumuna entegre olmadığımız gerekçesiyle Meclis'e hakkımızda aleyhte görüş bildiriyordu. Oysa, bizim yönettiğimiz eğitim merkezinde öğrenim gören birçok mülteci, benim ya da İnci'nin "topluma entegre olmuştur" yolunda verdiğimiz belgelerle Belçika vatandaşı olabilişti.

Bu konuda verdiğimiz mücadele Belçika demokratik kuruluşlarından ve şahsiyetlerinden de geniş destek gördüğünden Belçika Parlamentosu olağanüstü bir toplantı yaparak 90'lı yılların sonunda bizi Belçika vatandaşlığına kabul etti.

Hakkımda büyük linç kampanyası AKP iktidarı döneminde, 2006 yılında Avrupa Parlamentosu'nda ilk kez Dersim Soykırımı üzerine bir konferansın düzenleyicileri arasında yer aldığım için Türkiye'de ve Belçika'da yayınlanan aşırı sağcı gazeteler tarafından yıllarca önce katledilen gazeteci Ali Kemal'e benzetilerek başlatıldı. Daha önce Asuri soykırımı konusunda bir konferansta yaptığım konuşma da Türk düşmanlığımın bir kanıtı olarak gösteriliyordu... O yıl bana 70. yaşım nedeniyle mesleğe hizmetlerimden ötürü teşekkür belgesi gönderdiği için Türkiye Gazeteciler Cemiyeti yöneticilerine de ağır saldırılarda bulundular. Bu saldırılara karşı gerek sürgünden, gerekse Türkiye'den büyük dayanışma gördüm.

Buna rağmen özellikle daha sonradan Erdoğan'ın dış ilişkiler danışmanı olacak büyükelçi Fuat Tanlay Türk medyasına bizi Türkiye düşmanı gösteren demeçler vermeyi ihmal etmedi.

Hrant Dink katledildiğinden beri her yıl yapılan anma toplantılarına katılarak konuşurum... 2015 yılındaki konuşmamdan sonra Ankara'nın hizmetindeki Türkçe haber siteleri arasında birinde Ermeni Anıtı önünde konuşurken resmimle

birlikte Belçika Atatürkçüler Derneği yöneticilerinden birinin "Bildiri okuyan bu adamı, Doğan Özgüden'i tanıyın,," diye hedef gösteren bir yazısı yayınlandı.

Tüm bu saldırı ve tehditlere rağmen Brüksel'in Türk mahallesinde yaşamaya, doğru bildiklerimi yazmaya ve söylemeye devam ediyorum...

Avrupa'da durmadınız, faşizme karşı demokrasi güçleriyle dayanışmayı örgütleyerek, mücadeleye paha biçilmez katkılarda bulundunuz. 70'li yıllardan bu yana Demokratik Direniş Hareketi, Demokrasi İçin Birlik, Halkların Demokratik Kongresi'ne kadar ne tür örgütlemeler yapıldı? Biraz anlatabilir misiniz?

Kişisel inancınız ve azminiz ne denli güçlü olursa olsun, sonuç alıcı mücadeleler ancak örgütlü olarak yürütülebilir. Bunun içindir ki sürgüne çıkar çıkmaz bir yandan Avrupa kamuoyunu aydınlatmak için çeşitli dillerde bildiriler ve makaleler yayımlarken öte yandan Ant'ın Avrupa'daki yazar ve okurlarıyla ilişkiler kurarak direnişi örgütlü kılmaya çalışıyorduk. Biz Batı Berlin'deyken Deniz'ler idama mahkum edilmişti. Bunun üzerine Paris'e geçerek Ankara'daki rejime karşı yoğun bir bilgilendirme kampanyasına giriştik, dönemin başbakanı Nihat Erim'in Paris ziyareti sırasında da Demokratik Direniş Hareketi ilk kez sesini duyurdu ve ardından çeşitli Avrupa ülkelerinde etkinlikler örgütledi.

Demokratik Direniş'in 1972-73 yıllarında İngilizce olarak yayınladığı Türkiye Dosyası (File on Turkey), İşkencede Türkiye (Turkey on Torture) ve Türkiye'de İnsan Avı (Man-Hunts in Turkey) adlı dosyalar Avrupa Konseyi'ne, çeşitli uluslararası kurumlara, sivil toplum örgütlerine ve medyaya iletildi. Bu yayınların da etkisiyle Türkiye'nin Avrupa Konseyi'nden dışlanması gündeme geldi.

Siyasal mülteci olarak legalleştikten sonra Belçika'ya yerleşerek dünya kamuoyunu Türkiye'de insan haklarının ihlali konusunda çeşitli dillerde sürekli bilgilendirmek üzere 1974

yılında Brüksel’de İno-Türk’ü kurduk... Bildiğiniz gibi İno-Türk 44 yıldır yayın çalışmalarını aralıksız sürdürüyor.

Belçika’da kurduğumuz Güneş Atölyeleri (Ateliers du Soleil) de halen genç bir ekibin yönetiminde 50’yi aşkın milliyetten göçmen ve mültecilere, onların çocuklarına eğitim, mesleğe yönelim, sosyal yaşama katılım, yaratıcı ve kültürel çalışmalar konusunda hizmet vermeye devam ediyor.

Sendikal planda da Belçika’nın iki sendikası, sosyalist FGTB ve hristiyan CSC ile de, gerek Türkiyeli göçmen işçilerin örgütlenmesi, gerekse Türkiye’de baskı altında mücadele veren DİSK ve ona bağlı sendikalarla dayanışma sağlanması konusunda sürekli ilişki içinde olduk. Her iki sendikanın Türkiyeli işçilere seslenen Türkçe gazetelerinin redaksiyonunu uzun yıllar İno-Türk olarak biz yürüttük.

Siyasal planda ben 1962 yılından itibaren Türkiye İşçi Partisi’nin İzmir ve İstanbul örgütlerinde olduğu gibi merkez yürütme kurulunda da sorumluluk üstlenmiş, daha sonra yöneticiliğini yaptığım Akşam Gazetesi’inde ve Ant Dergisi’nde de TİP’in başarısı için mücadele vermişim.

Türkiye İşçi Partisi’nin 1976’da yeniden kurulması üzerine partinin Avrupa’da örgütlenmesini ve sesini duyurmasını sağlamak üzere Demokrasi İçin Birlik örgütünü kurduk. Başkanı olduğum bu örgüt 12 Eylül darbesinden sonra Avrupa’ya sığınan genel başkan Behice Boran ve diğer parti yöneticilerinin mücadeleye sürgünde de devam edebilmeleri için gerekli alt yapıyı sağladı. 14 Şubat 1981’de “TİP ve DİSK’le Dayanışma Gecesi” adı altında Evren cuntasına karşı Avrupa başkentinde ilk kitlesel etkinliği örgütledi. DİB kurucuları ve yöneticileri olarak biz faşist baskı koşullarında geniş kapsamlı bir devrimci bütünleşmenin sağlanmasını öngörüydük. Ancak sonradan Avrupa’ya gelen parti yöneticileri bunun yerine sadece Sovyet çizgisindeki TKP ile bütünleşmeyi tercih ettiler ve 1987 yılında o partiyle birleşerek tarihsel TİP’in varlığına son verdiler.

Bence Belçika’da katkıda bulunduğumuz en önemli

örgütlenme, İnfö-Türk, Brüksel Kürt Enstitüsü, Belçika Demokrat Ermeniler Derneği ve Belçika Asuri Enstitüsü'nün, Ermeni soykırımının 90. yılında oluşturduğu ortak cephe dir.

Demokrasi İçin Birlik'in 1981 yılında düzenlediği geceye Kürt arkadaşlar Tekoşer olarak katılmışlardı. Daha sonra Brüksel Kürt Enstitüsü'ne dönüşen örgütle olduğu gibi Ermeni ve Asuri arkadaşların örgütleriyle de sıcak ilişkiler kurduk. 1999 yılından itibaren Kürt Enstitüsü'ne olduğu gibi Ermeni ve Asuri dernek ve işyerlerine yapılan saldırılar karşısında ortak tavır aldık. Ermeni soykırımının 90. yıldönümünde ve ertesini yıl 1971 darbesinin 35. yıldönümünde bu beraberliğimiz daha da pekişti ve günümüze kadar aynı duyarlılıkta ve etkinlikte sürüyor.

Bu yıl 17-23 Eylül tarihlerinde Brüksel'de düzenlenen Kürt Kültür Haftası'na İnfö-Türk ve Güneş Atölyeleri de aktif olarak katıldı.

Örgütsel çalışmalarımız sadece Türkiyeliler arasında değil... 70'li yılların sonlarından beri demokratik göçmen örgütlerinin koordinasyon merkezi olan CLOTI'de, Brüksel Kültürler Arası Etkinlikler Merkezi CBAI'de, İrkçılık ve Yabancı Düşmanlığına Karşı Mücadele Hareketi MRAX'ta aktif olarak yer aldım. Göçmenlere siyasal haklar tanınması için tüm girişimlere katılarak destek verdim.

Bir yazınızda okumuştum; 'Biz sürgüne çıktığımızda Yunanistan, İspanya ve Portekiz de faşist diktatörlük altındaydı. O ülkelerin sürgündeki devrimci ve demokratlarıyla birlikte mücadele vermek bizim enternasyonalist inancımızı ve kavgacılığımızı daha da pekiştirdi" diyorsunuz. Yunanistan, İspanya ve Portekiz başka ülkelerden gelen sürgünler ne kadar sonra yurtlarına döndüler? Mesela, onlar vatandaşlıktan çıkartıldılar mı? Türk lobisinin sizinle uğraştığı gibi onlarla da uğraştılar mı? Ya da İspanyollar ve Yunanlar yurtdışında devrimci avına çıktı mı?

Enternasyonal dayanışma benim mücadeleli yaşamımda

her daim ön planda oldu... Türkiye’de yönettiğim tüm yayınlarda dünya devrimci ve ulusal kurtuluş hareketlerinin mesajlarına, haberlerine daima geniş yer verdim. 60’lı yılların sonlarında Ant Dergisi’nde geliştirdiğimiz Ortadoğu Devrimci Çemberi önerisi bu anlamda önemli bir açılandı. Sürgün yaşamımızda da sadece faşist diktatörlük altında olan Yunanistan, İspanya ve Portekiz’in sürgündeki direnişçileriyle değil, tüm kıtalarda anti-emperyalist mücadele veren örgütlerin temsilcileriyle hep yakın ilişki ve dayanışma içinde olduk.

Sürgündeki direnişçilerin önemli bir bölümü zaten vatandaşlıktan atılmış, Belçika vatandaşlığı almıştı, daha genç olanlar ise siyasi mülteci statüsündeydiler.

Sözünü ettiğiniz üç ülkede faşist diktatörlükler çöktükten sonra bu ülkelerin sürgündeki direnişçilerinin çoğu ülkelerine dönerek oradaki sol örgütlenmelerde görev aldılar... Bu ülkelerin Avrupa Birliği’ne katılmasından sonra da bazıları bu ülkede edindikleri deneyimleri değerlendirerek AB kurumlarında görev üstlendiler.

1971 darbesinden sonra Türkiye faşizmin cenderesi altındayken ülkemizin anti-faşist ve devrimci güçleriyle uluslararası dayanışma sosyalist sistem ülkeleri açısından maalesef yetersizdi.

Sovyetler Birliği için Türkiye ile iyi komşuluk ilişkilerini sürdürme kaygısı hep ağır basıyordu. Örneğin Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan ve Yusuf Aslan’ın idamı yaklaşırken Sovyetler Birliği Devlet Başkanı Podgorni’nin Türkiye’ye yaptığı ziyaret bir skandaldı. Tam da bu sırada Paris’te Yunan demokratlarıyla uluslararası dayanışma toplantısı sırasında görüştüğüm Sovyet delegasyonunun Türkiye konusundaki vurdumduymazlığını sürgün anılarımda ayrıntılı anlattım.

1980 darbesi sonrasında da devrimciler işkencelerde ve hapishanelerdeyken, zamanın Türkiye Komünist Partisi’ne yakın bir gazetede Evren ile Brejnev’in yanyana fotoğrafları basılarak dostluk kutlaması yapılmış olması, yine ko-

münistler tutuklanıp işkenceden geçirilirken faşist cunta şefi Evren'in Bulgaristan'da törenlerle ağırlandı Büyük Balkan Nişanı'yla taltif edilmesi de unutulur gibi değil...

12 Mart ve 12 Eylül sürecinde örgütlü sol, sosyalistler ve Kürtler Avrupa'ya siyasi sığınma talebinde bulundu. Ama şimdi gazeteciler, yazarlar, akademisyenler Avrupa'ya sığınmıyor. Bu sürecin 70'li yıllardaki sürgünlerden farkı nedir? Hem 70'li, 90'lı yıllardaki mültecilerden farklı olarak bu süreçte ilticacı Fethullahçılar da var. Onlara ilişkin gözleminiz nedir?

Nazım Hikmet 'Şu gurbetlik zor zanaat zor' diyordu... 70'li yıllarda binbir zorluğun yanında sürgüne çıkmak zorunda kalanın en büyük kaygılarından biri geride kalan yoldaşları tarafından "kavgadan kaçtı" diye suçlanmak, iktidarın etkisindeki yurttaşlar tarafından "vatan hain"i diye damgalanmaktı. Bu kaygılar, bilinçli olan ve sorumluluk duygusu taşıyanlarda daha fazla çalışmayı teşvik eden bir etken idi... Bunu göze alamayanlar için ise bu kaygılar duygusal bir çöküşe, giderek pasifize olmaya ya da ilk fırsatta yurda yeniden dönmenin fırsatlarını aramaya yolaçıyordu.

Aslında Evren Cuntası'nın 80 darbesinden sonra yurt dışındaki göçmenleri sırf Türk lobisini güçlendirme amacıyla buldukları ülkelerin vatandaşı olmaya yönlendirmesi bu psikolojik engellerin yıkılmasına da yol açtı.

70'li yılların sonlarında başlayan Kürt, Ermeni, Asuri, Ezidi göçü 80 darbesinden sonra iyice yoğunlaştı kurumlaşan diasporalar oluştu. Tüm bu göç hareketlerinde etkin olan Türkiye'de gittikçe yoğunlaşan ulusal baskıydı.

Dediğiniz gibi son yıllarda solcu ya da herhangi bir ulusal gruba mensup olmayan gazeteciler, yazarlar, artistler ve akademisyenler de Avrupa'ya sığınmakta, buralarda yeni medyalar yaratmakta... Sürgüne çıkan akademisyenlere Avrupa üniversiteleri tarafından bilimsel çalışmalarını sürdürbilmeleri için olanaklar tanınmakta... Bittabi son 2015 çak-

ma darbesinden sonra AKP'nin yıllardır müttefikliğini ve hatta dış ilişkilerde taşeronluğunu yapan Gülen hareketine mensubiyetle suçlanarak yurt dışında ilticacı olmak zorunda kalan bir başka kategori daha var.

Gözlemlediğim bir gerçek şu... 70 ve 80 sürgünleri genellikle düşünsel ve örgütsel mensubiyetleri açısından daha birbirine yakındı, belli eylem birliklerini birlikte oluşturabiliyor, örneğin Avrupa Sürgünler Meclisi gibi bir kurumalaşmaya gidebiliyordu. İçinde bulunduğumuz şu dönemde sürgünün farklı kesimleri içe ve dışa yönelik ciddi bir değerlendirme sürecinde... Gelişmeleri göreceğiz...

Devletin sizden özür dilemesini bekliyor musunuz?

Sadece bizden değil, Osmanlı dönemi de dahil Türk devletinin 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başında sürgüne mahkum ettiği tüm insanlardan, soykırım ve tehcir kurbanı Ermeni, Asuri ve Grek'lerden özür dilemesini, haklarını iade etmesini bir koşul olarak görüyorum...

Vatansız olmak, sürgün olmak ne demektir? Neden kendinizi vatansız olarak tanımlıyorsunuz?

Gayet açık... Sürgün olmanın çeşitli biçimleri var... Sürgünde ülkenin koşulları düzeliyor geriye dönme olanakları doğuncaya kadar mülteci statüsünde yaşanabilir...

Kendimi "vatansız" olarak nitelemem ve anılarımı içeren kitabıma "Vatansız" Gazeteci adını vermem, Evren Cuntası'nın 1983'te bizi vatandaşlıktan atmış, bu uygulamayı beş yıl sonra da "sivil" başbakan Özal'ın yeniden tebliğ etmiş olmasıyla ilgilidir, ironik bir nitelemedir, bunun için de tırnak içindedir.

Beni vatandaşlıktan atmış olsalar da Türkiye benim doğduğum, büyüdüğüm, gençliğimin en verimli dönemlerinde demokratikleşmesi, halklarının özgürlüğü için mücadele verdiğim bir ülkedir... Gerçi Türkiye'de 35 yıl yaşadıkten sonra 47 yıldır sürgündeyim, halen yaşamakta olduğum Belçika'nın sosyal, siyasal, kültürel sorunları da hep günde-

mimde... Ama itiraf etmeliyim ki, Türkiye'ye ilişkin konular gerek gazeteci, gerek insan hakları savunucusu olarak hep önceliğimdir...

Hasretlik çekiyor musunuz?

Çekmiyorum, çünkü günlük yaşamımız, gazeteci olarak, insan hakları savunucusu olarak ve Türkiyelilerin yoğun bulunduğu belediyelerde yaşayan ve çalışan olarak zaten Belçika kadar Türkiye'yi de yaşıyoruz...

Memlekete dönerseniz ilk yapmak istediğiniz nedir?

Yakında 83 yaşında olacağım... İnci de 79... Türkiye'de kısa zamanda radikal değişimler olacağını, örneğin tüm sürgünlerden TC Devleti'nin özür dileyeceğini sanmadığım için bu soruyu yanıtızsız bırakıyorum.

Hiç unutamadığınız sürgünler, vatansızlar kimler? Onlarla yaşadığınız birkaç anınızı anlatabilir misiniz?

Sürgünde hem Türkiyeli hem de diğer ülkelerden yüzlerce ilişkimiz ve dostumuz oldu. Anılarımda ayrıntılı anlattım... Burada birkaç isme indirgeyerek kimseye haksızlık etmek istemem.

Bizden önceki kuşaklardan iki siyasal sürgünle karşılaşmam beni çok etkilemişti. 1971 Kasım'ında benim de sanık olarak dahil edildiğim TKP davası konusunu görüşmek üzere Doğu Berlin'de TKP'nin o zamanki genel sekreteri Zeki Baştımar'la buluşmuştuk. Sürgünde kalıcı olmadığımızı, belli görevleri yerine getirdikten sonra en kısa zamanda Türkiye'ye döneceğimizi söylediğimizde, "Sanmam," demişti. "Biz de o niyetlerle çıktık Türkiye'den. Bakın, kaç yıl oluyor, hâlâ buralardayız. Gerçekçi olmak lazım... Siz de uzun sürgün yaşamına hazırlıklı olun."

Diğeri değerli bilimadamı Fahrettin Petek... Kendisi bizim Ant Dergisi'nin de abonesiydi... Türkiye'de eczacılık yaparken 40'lı yılların sonunda uğradığı siyasal baskılar yüzünden Türkiye'yi terkederek ailesiyle birlikte Paris'e

yerleşmiş olan Fahrettin Petek‘le bir akşam üstü Strasbourg Saint-Denis metro istasyonunun çıkışında bir kahvede buluşmuştuk. Kendisine Türkiye‘deki durumla ilgili güncel bilgiler verdikten sonra bizim kişisel durumumuzla ilgili sorular sormuştu. Bir süre Avrupa‘da illegal kaldıktan sonra Türkiye‘ye dönme kararında olduğumuzu söyleyince, gülererek sözümüzü kesmişti: “Bu iş hep böyledir. Biz de geldiğimizde öyle diyorduk. Ama yıllar su gibi akıp geçiyor. Bakın ben Türkiye‘den ayrılalı yirmi yılı geçiyor. Seçim tabii sizin. Ama statünüz ne olursa olsun, aslolan dönemin bize yüklediği görevleri en iyi şekilde yapmaktır. Bunu hem bir komünist, hem de bir bilimadamı olarak söylüyorum.”

İnci Tuğsavul‘a ek sorular

Bir kadın için sürgün ne demektir?

Kadın sürgününün bir bölümü şahsen mücadelenin içinde aktif olduğu için ülkesini terketmek zorunda kalmıştır. Bir bölümü de eşinin baskıya doğrudan hedef olması nedeniyle onunla birlikte ya da daha sonra sürgün kitesine katılmıştır. Ama nedenleri ve de işlevleri ne olursa olsun bir kadın için sürgün erkekler için olduğu gibi bir acıdır, eğer kendisi doğrudan baskıya hedef ise sürgünde de mücadeleyi aynı tutarlılıkta sürdürmesi gerekir... Eşinin hedef olması nedeniyle sürgündeyseniz, ona destek olması, dahası bu yeni ortamda mücadeleye katılması gerekir... Ama aile sorunları buna olanak vermiyorsa, en azından eşinin mücadelesini engelleyici tavrılardan kaçınmalıdır. Buna karşılık, eşi de sürgün acısı çeken kadının yaşadığı tüm sorunlar karşısında anlayışlı olması, günlük yaşamda onun yükünü hafifletmeli, olanaklıysa onun da mücadeleye zamanı ve gücü oranında katılmasına yardımcı olmalıdır.

Sürgünde yaşamak belleği güçlü kılıyor mu?

Sürgünde yaşamak, sürekli geriye dönüşler yaparak geçmişini değerlendirmek, ondan dersler çıkarmak zorunda bırak-

tığı için belleği daha da güçlendiriyor. Ama yaş ilerledikçe, tabiat kanunu, bellekte de zayıflamalar başlayabilir ki bu sürgünde olsun olmasın herkes için geçerlidir.

Sürgün geri dönüşü olmayan bir yazgı mı?

Yazgıya inanmıyorum... Herşeyi belirleyen verilen toplumsal mücadelelerdir. Mücadele başarıya ulaşırsa sürgün de sona erebilir... Önemli olan o mücadelenin başarısına gücünce katkıda bulunabilmektir.

Sürgünde en derin acı nedir?

Yoldaşlarının tutuklandığı, işkenceden geçirildiği ya da katledildiği haberlerini aldığında duyduğun acıdır...Tabii yıllardır ayrı kaldığın aile yakınlarının ve dostlarının ölüm haberleri geldiğinde duyulan tarifsiz acı da...

Doğan Özgüden'in Özgeçmişi

Doğan Özgüden bir demiryolu emekçisinin oğlu olarak 1936'da Kalecik'in Irmak İstasyonu'nda doğdu. İlk ve orta öğrenimini Türkiye'nin çeşitli köy ve şehirlerinde yaptı. Yüksek iktisat öğrenimi yaparken 1952 yılında gazeteciliğe *Ege Güneşi* Gazetesi'nde başladı.

Öncü ve *Milliyet* gazetelerinde temsilcilik, *Sabah Postası* ve *Gece Postası* gazetelerinde yazı işleri müdürlüğü görevlerinde bulunduktan sonra dönemin en büyük sol günlük gazetesi olan *Akşam*'da genel yayın müdürlüğü yaptı (1964-66).

Sol harekete genç yaşta katılan Özgüden, 1962'den sonra Türkiye İşçi Partisi (TİP) saflarında mücadele verdi ve 1964 yılında bu partinin Merkez Yürütme Kurulu'na seçildi.

Eşi gazeteci İnci Özgüden-Tuğsavul'la birlikte 1967'den itibaren 1971 Darbesi'ne kadar sosyalist dergi *Ant*'ı ve *Ant Yayınları*'nı yönettiler. Yazdıkları ve yayınladıkları yazılardan dolayı haklarında 50'den fazla dava açıldı. 300 yılı aşkın hapis cezası talebiyle tehdit edildiklerinden bu darbeden sonra Türkiye'den ayrıldılar.

Avrupa'da diğer siyasal sürgünlerle birlikte *Demokratik Direniş Hareketi*'ni kurarak Cunta rejimine karşı kampanya yürüttüler.

1974'ten beri Brüksel'de şu kurumları yönetiyorlar:

Çeşitli dillerde Türkiye üzerine yayın yapan *Info-Türk Ajansı*

Çok uluslu göçmen eğitim merkezi *Güneş Atölyeleri*

1980 darbesinden sonra Özgüden ve Tuğsavul, askeri cuntaya karşı mücadele yürütmek üzere Avrupa’da kurulan *Demokrasi İçin Birlik*’in genel başkanlığı ve yayın yönetmenliği görevlerini üstlendiler. 200’e yakın rejim karşıtıyla birlikte 1982 yılında Türk vatandaşlığından çıkartıldılar.

1971 darbesi’nden otuz yıl sonra, cuntacı generalleri eleştiren bir yazısından dolayı Özgüden hakkında yeni bir dava açıldı ve mahkeme kendisinin Türkiye’ye girer girmez tutuklanması için sınır kapılarına bildirimde bulundu.

Özgüden Türkiye’de *Gazeteciler Sendikası*, *Gazeteciler Cemiyeti*, *Türkiye Gazeteciler Sendikaları Federasyonu (TGSF)*, *Basın Şeref Divanı* ve *Basın İlan Kurumu* yönetim kurullarında, Belçika’da da *Profesyonel Gazeteciler Cemiyeti*, *Belçika İnsan Hakları Derneği*, *Brüksel Kültürler Arası Etkinlikler Merkezi (CBAI)*, *Irkçılığa ve Yabancı Düşmanlığına Karşı Mücadele Hareketi (MRAX)* üyeliklerinde bulundu.

2007 yılında *Türkiye Gazeteciler Cemiyeti (TGC)* Yönetim Kurulu tarafından Özgüden’e “Türk Basını’na 50 yılı aşkın süreyle vermiş olduğu seçkin hizmetler” nedeniyle bir teşekkür belgesi verildi.

2006 yılında da, eşi gazeteci İnci Tuğsavul-Özgüden’le birlikte, İnsan Hakları Derneği (İHD) İstanbul Şubesi tarafından Ayşe Zarakolu Düşünce Özgürlüğü Ödülü’ne layık görüldü.

Türkiye’de yayınlanmış kitapları: *Faşizm* (1965) , *Kapitalizm* (1966); Avrupa’da İngilizce, Fransızca ve Hollandaca olarak yayınlanmış başlıca kitapları: *Türkiye Dosyası* (1972), *İşkencede Türkiye* (1973), *Türkiye, Faşizm ve Direniş* (1973), *Uluslararası Sendika Hareketi* (1979), *Türkiyeli Göçmen İşçiler* (1983), *Türkiye’de Militarist “Demokrasi” Üzerine Kara Kitap* (1986), *Türkiye’de İslam Köktendinciliği* (1987), *Türkiye’de Aşırı Sağ Hareket* (1988).

İÇİNDEKİLER

İlk 46 yılın sürgün yazıları	3
Yarım yüzyıllık sürgünden son izler	3
46 yılın sürgün yazıları	25
Sürgün öncesi Türkiye'deki son yazı	25
12 Mart Darbesi'nin Arka Planı	32
Türkiye'deki rejimdir sanık sandalyesine oturtulan!.....	37
İşçi sınıfımızın Avrupa kesiminin yeni mücadele yılı	40
CHP iktidarı yurt dışındaki işçilere yeni tuzak kuruyor	47
MHP'nin yurt dışı faaliyetleri üzerine açıklamalar.....	50
Tırmanan faşist teröre karşı daha etkin mücadele	54
Emperyalizmin tezgahladığı faşist darbe.....	60
İki 7 Kasım	64
Bir Sol'dan, Bir Sağ'dan	68
Darbecilere darbe	73
Türkiye sosyal tarihinin dokümantasyon sorunları	76
12 Eylül rejiminin yargılanmasında tanıklığım	83
Uluslararası sendikal hareketin dar boğazı	87
Kürt sorunu değil, Türk diktası sorunu!	97
Gazeteciye kışla adaleti!	100
Ertelenen Utanç Şenliği: Europalia-Türkiye 96	104
Siyasal göçmenlik üzerine	110
1968, Gençlik ve parti	118
Otuz yıl sonra	129
700+75 = 775	136
Gecikmeli bir 1984!	143
Tarihsel Washington zaferi!	146
Bir tarih konuşuyor... ..	149
Evren'leşen Ecevit!	151
ANC'den KNC'ye.....	154
Truva Atları	157
Kompo üzerine... ..	160
Kızıl Elma'yı kendi kurdu kemiriyor!	163
Leyla'dan Feleknaş'a!	166

Çifte standart	169
Gazeteci Başbakan!	173
Hasan II, Oufkir ve Ben Barka!	176
Yılmaz Güney... “O bir insandı!	179
ITT Caddesi’nde Korsanlık?	186
“Hasan’ı nasıl bilirsiniz?”	189
Tam 29 yıl sonra... ..	193
Sanık N° 1: MGK... ..	196
Önce demilitarizasyon... ..	199
Eşek çıkartması	203
Hangi ters mantık?	206
Mahcup Enternasyonalizm!	209
Haydi biraz mertlik!	213
Duvar’ın ötesi	216
Kışlalı’yı kim öldürttü?	224
Atatürkiye	227
İdama da hapse de hayır!	231
Lumumba dersleri!	234
Aptallaştırma	237
Kamber Ateş tu çawayı?	241
Helsinki ve Lumumba	244
Halklardan özür dilemek!	251
Uymadan uymuş olmak!	255
“Gavur” sofrasında!	258
2000’in gündemi	262
Kör parmağım gözüne!	265
Faşistin seçmeci!	269
60’ların sosyalist enformasyon ve mücadele dergisi Ant	273
“Savulun Türkler Geliyor!”	291
Kaz adımlı AB yürüyüşü!	294
Dört Yanım Puşt Zulası!”	298
Ajan diplomasisi!	301
Hâlâ 12 Mart!	305
Ecevit Zana’dan özür dilemelidir!	308
MGK’ya baş aranıyor!	312
Florida’ların çılgılığı!	316
Hedef Göstermek!	319
Özgüden’le İnternet Ortamında Yapılan Görüşme	322
Şen ola bayram şen ola!	331

Açılım beklentileri ve siyasal sürgünler	334
Utanmak diye bir şey vardır!	339
Zana, Mandela, Nesrin ve de Avrupa!	344
Halk düşmanlığının AB patentlisi... ..	348
Tilda ve Ant Yayınları	353
Père-Lachaise'dekilere saygısızlık... ..	360
Barış mimarı iki kavga adamı için	363
Göçmenlik mi. sürgün mü?	368
Darbesiz darbeler	372
Avrupa'daki barış hareketimizin yakın hedefleri	376
Geberen Kapitalizm'den 27 Mayıs'ın Eleştirisi'ne	381
12 Mart sonrası yurt dışında direniş	389
“Türkçe Medya hiçbir zaman bağımsız olamadı”	399
Aşık Nesimi: “Bugün 72, 6 Mayıs'tır”	408
“Türkçe Ağlayan Köpek” kitabı üzerine....	412
Mustafa Suphi ve yoldaşlarını kim öldürttü?	415
Kavgayı sürgünde sürdürmek, sürgünde ölmek.....	417
İstanbul'daki Vedat Türkali Gecesi'ne Mesaj.....	428
“Vatansız” Gazeteci üzerine	431
Gerçeğin gözüyle gazeteci anıları - <i>Turgay Olcayto</i>	431
Gazeteci Doğan Özgüden'in Anıları - <i>Gürsel Köksal</i>	433
Sürgündeki “Vatansız” Gazeteci - <i>Osman S. Arolat</i>	434
Özgüden'ler hâlâ haymatlos - <i>Faruk Pekin</i>	438
Doğan Özgüden ile röportaj - <i>Volkan Alıcı</i>	443
Anatolya çocuklarının tevrati: Vatansız Gazeteci	
<i>Medeni Ferho</i>	451
Mektup - <i>Derwich Ferho</i>	456
Türkiye'nin en önemli gazetecisi - <i>Erol Özkoray</i>	458
1960'lardan bugüne bir 'vatansız' gazetecinin anıları	
<i>Emre Ertani</i>	460
Bizim Türkler - <i>Cahit Mervan</i>	468
40 yıllık “Vatansız Gazeteci” - <i>Günay Aslan</i>	471
Bu ülkenin en güzel on yılı... - <i>Engin Erkiner</i>	474
Vatansız gazeteci - <i>Eylem Aydemir</i>	479
Doğan Özgüden'e mektup - <i>Sennur Sezer</i>	481
Barışı görmeden ölmek istemiyoruz! - <i>Hasan Cemal</i>	483
Bütün Yolculuk Boyunca Hasret Ayrılmadı Benden	

<i>Tamer Çağlayan</i>	486
Doğan Özgüden'in 'Vatansız' Gazeteci Kitabı Üzerine	
<i>Sırrı Öztürk</i>	493
Üç Gazeteci - <i>Ragıp Zarakolu</i>	495
"Vatansız bir gazetecinin" anıları	
<i>Belçika Gazeteciler Cemiyeti</i>	499
Doğan Özgüden'e Güzelleme - <i>Orhan Suda</i>	501
Vatansızlaştırılmış vatansever gazetecinin anıları	
<i>Mehmet Köksal</i>	503
«Avrupa Acı Vatan, Kimine Hiç Gülmeyi...»	
<i>Nusret Özgül</i>	506
Doğan Özgüden'in "Acı Vatanı" - <i>Orhan Suda</i>	510
<i>Doğan Özgüden'in anılarının ikinci cildi de yayınlandı</i>	
<i>Koray Düzgören</i>	513
«Vatansız Gazeteci» ve «Tanıklıklar» - <i>Bülent Habora</i> ,	515
Hediye Kitap - <i>M. Sehmus Güzel</i>	517
Gazeteci Doğan Özgüden'in kırk yıllık sürgün hayatı –	
<i>Korkut Akın</i>	518
Işığın bekçisi; "Vatansız Gazeteci" – <i>Cumhuriyet</i>	521
Doğan Özgüden 77 yaşında! –	
<i>Hüseyin Aykol, Özgür Gündem</i>	523
Sürgün yılları - <i>Turgay Olcayto</i>	525
Sürgün Yılları - <i>Deniz Çaba Şen</i>	526
Doğan Özgüden'le söyleşi - <i>Deniz Deren Önen</i>	533
Bir mücadele insanının anıları - <i>Murat Belge</i>	535
Sol Gazetecilik ve Özgüdenler - <i>Uğur Hüküm</i>	538
Kürt meselesi ve 27 Mayıs darbesi - <i>Ali Mert</i>	541
Bir sürgün çift - <i>Ahmet Kahraman</i>	544
İnsan haklarını savunma uğruna vatansız	
<i>Alessandro Michelucci</i>	546
Bir zamanlar gazetecilik!.. - <i>Nazım Alpman</i>	547
Doğan Özgüden'in anılarının gösterdikleri - <i>Gün Zileli</i>	550
Özgüden-Tuğsavul ve 45 yıl - <i>Engin Erkiner</i>	555
İnci Tuğsavul – Doğan Özgüdenle röportaj	
<i>Belkıs Pişmişler</i>	558
Özgüden ve Tuğsavul'la röportaj - <i>İsmet Kayhan</i>	572
Doğan Özgüden'in Özgeçmişi	587

Yaşam ve mücadele arkadaşı İnci Tuğsavul'la birlikte 48 yıldır sürgünde bulunan Doğan Özgüden'in anıları önceki yıllarda "*Vatansız*" *Gazeteci* adı altında yayınlanmıştı.

1971 Darbesi'nden bu yana kendi imzasıyla ya da *Demokratik Direniş Hareketi* ve *İnfo-Türk* adına çeşitli dillerde gerçekleştirmiş olduğu yayınlar ise Brüksel'deki *Belçika Kraliyet Kütüphanesi (BRB-KBR)* ve Amsterdam'daki *Uluslararası Sosyal Tarih Enstitüsü (IISG)*'de bulunduğu gibi,

İnfo-Türk'ün Internet sitesinde de pdf olarak yer alıyor.

İki cilt olarak hazırlanan *Sürgün Yazıları*, Özgüden'in sürgün yaşamında çeşitli gazete, ajans bülteni ve dergilerde yayınlanmış Türkçe yazılarından seçmeleri bir araya getirmeyi amaçlıyor.

Elinizdeki ilk cildin birinci bölümü 1971-2016 yıllarında *Ant*, *İnfo-Türk*, *Yürüyüş*, *Yurt ve Dünya*, *Demokrat Türkiye*, *Özgür Bakış*, *Yazın*, *Barış/Aşiti* ve *Sürgün* başta olmak üzere çeşitli yayın organlarında yayınlanmış yazılarından ve kendisiyle yapılmış olan söyleşilerden oluşuyor.

Cildin ikinci bölümü ise daha önce yayınlanmış olan "*Vatansız*" *Gazeteci* kitabı üzerine tanınmış yazarların yazmış olduğu yazıları içeriyor.

Sürgün Yazıları'nın daha sonra yayınlanacak olan ikinci cildi ise Özgüden'in 2017-2019 yıllarında *Artıgerçek* internet sitesinde yayınlanmış olan yazılarından oluşacak.

